

Bringing Stability to the Continent ?

**En kvalitativ studie av de bakenforliggende årsakene til
opprettelsen av United States Africa Command**

Lene Vasland

**Masteroppgave i Statsvitenskap
Institutt for Statsvitenskap**

**UNIVERSITETET I OSLO
April 2010**

Innholdsfortegnelse

Akronymer	i
Figurer	iii
Forord	iv
Forord	iv
Sammendrag	v
1. Innledning	1
1.1. Bakgrunn	2
1.1.1. Africoms oppgaver	3
1.2. Hvorfor Africom	5
1.3. Fokus og utgangspunkt.....	7
1.3.1. Problemstilling	10
1.4. Metodisk tilnærming: En kvalitativ case-studie	11
1.4.1. Valg av data	11
1.4.2. Metodologiske hensyn	12
1.4.3. Metodologiske begrensninger	13
1.5. Oppgavens struktur	14
2. Bakgrunn	15
2.1. USA som hegemon og geopolitisk storspiller	15
2.1.1. Den korte veien til global supermakt	16
2.1.2. Den kalde krigen	17
2.2. Amerikanske presidenters engasjement for Afrika.....	18
2.2.1. Liten interesse for afrikanske spørsmål	18
2.2.2. Europeisk ansvar	19
2.2.3. Kald krig: Øst-Vest dimensjon	19
2.2.4. Kunnskap som konsekvens av varierende afrikansk oppmerksomhet	20
2.3. Utvikling av amerikansk afrikapolitikk etter den andre verdenskrig.....	21
2.3.1. Gjennomføring av amerikansk afrikapolitikk under den kalde krigen.....	22
2.3.2. Utvikling av amerikansk afrikapolitikk etter den kalde krigens slutt	23
2.3.3. Gjennomføring av afrikapolitikken etter den kalde krigen.....	25
2.4. Oppsummering.....	27
3. Teoretisk rammeverk	29
3.1. Utgangspunkt.....	29
3.2. Realisme – geopolitisk utgangspunkt?.....	30
3.2.1. Realismeparadigmet	31
3.3. Geopolitikk	36
3.3.1. Sir Halford Mackinders modell om kjerneområdet.....	36
3.3.2. Nicholas Spykman – utviklingen av amerikansk geopolitikk	38

3.3.3.	Klassisk geopolitikk – dårlig rykte.....	39
3.4.	Geopolitikk i det 21. århundre	40
3.4.1.	Den post-Columbianske epoken	41
3.4.2.	Amerikansk geopolitikk	41
3.5.	Kritikk av geopolitisk teori.....	43
3.6.	Oppsummering.....	44
4.	Olje	46
4.1.	Africom og tilgang til afrikanske naturressurser	48
4.2.	Økt interesse i Afrika	52
4.2.1.	Teknologiske fremskritt gjør det mulig	53
4.3.	Økt behov for olje i USA	54
4.3.1.	Afrikansk olje.....	55
4.4.	Oppsummering.....	57
5.	Terrorisme	59
5.1.	Terrorisme i det moderne samfunnet	60
5.2.	Afrika og terrorisme.....	61
5.3.	Terrorisme i og fra Afrika	64
5.3.1.	Islam	65
5.3.2.	Failed states.....	67
5.4.	Oppsummering.....	69
6.	Kina.....	70
6.1.	Kinas vei fra oljeeksportør til oljeimportør	72
6.2.	Kinas nye ”rolle” i Afrika.....	73
6.2.1.	Olje	74
6.2.2.	Handel og utviklingsmodeller.....	76
6.2.3.	Økende diplomatisk innflytelse i Afrika	78
6.3.	Konkurrerende interesser	79
6.3.1.	Økonomisk samarbeid – ikke bare negativt.....	80
6.4.	Amerikansk bekymring for Kinas interesser i Afrika.....	81
6.5.	Oppsummering.....	84
7.	Konklusjon.....	86
7.1.	Geopolitikk	86
7.2.	Africom og olje	89
7.3.	Africom og terrorisme	90
7.4.	Africom og Kina	91
7.5.	Hvorfor Africom?	92
7.6.	Obama viderefører Africom	93
	Litteraturliste.....	94

Akronymer

ACOTA	Africa Contingency Training Assistance
ACRF	African Crisis Response Force
ACRI	African Crisis Response Initiative
AFRICOM	United States Africa Command
AGOA	African Growth and Opportunity Act
AU	Afrikanske Union
BNP	Brutto nasjonalprodukt
CENTCOM	United States Central Command
CJTF-HOA	Combined Joint Task Force-Horn of Africa
CNPC	China National Petroleum Company
CNOOC	China National Offshore Oil Corporation
DDO	Deputy Directorate of Operations
DICON	Defence Industries Corporation of Nigeria
ECOMOG	Economic Community of West African States Monitoring Observer Group
ECOWAS	Economic Community of West African States
EIA	Energy Information Administration
EU	Europeiske Union
EUCOM	United States European Command
FMF	Foreign Military Financing
FN	Forente Nasjoner
GNPC	Greater Nile Petroleum Corporation
GSPC	Salafist Group for Preaching and Combat
ICC	Den Internasjonale Straffedomstolen
IEA	International Energy Agency
ISA	Office of International Security Affairs
LRA	Lord's Resistance Army
NEP	National Energy Policy
NSR	National Security Report
NSS	Security Strategy
OECD	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries

PACOM	United States Pacific Command
PDD	Presidential Decision Directive
PSI	Pan-Sahel Initiative
RUF	Revolutionary United Front
UNITAF	Unified Task Force
UNAMIR	United Nation Assistance Mission in Rwanda
UNOSOM II	United Nations Operation in Somalia
U.S.	United States
USA	United States of America
USCC	U.S.-China Economic and Security Review

Figurer

Figur 1.1 Africoms ansvarsområde.	Side 2
Figur 3.1 National Interest Matrix.	Side 33
Figur 3.2 Mackinders verden	Side 37
Figur 3.3 Spymans verden.	Side 39
Figur 4.1 Forholdet mellom oljeforbruk og oljeproduksjon i USA.	Side 55
Figur 6.1. Forhold mellom produksjon og konsum i Sudan.	Side 76

Forord

Ideen til denne oppgaven ble til høsten 2007 i faget til Karin Dokken og Morten Bøås Internasjonal politikk og Utenrikspolitikk i Afrika sør for Sahara. Morten Bøås holdt en forelesning om den fornyede amerikanske interessen i Afrika, med spesielt fokus på Africom. Han oppfordret oss studenter til å vurdere dette emnet for en fremtidig masteroppgave. Jeg husker at jeg synes dette emnet var veldig spennende, og dermed var valget enkelt den dagen jeg skulle velge tema for masteroppgaven.

I arbeidet med denne oppgaven har jeg fått mye hjelp. Jeg vil rette en spesiell takk til min veileder Karin Dokken. Ved hjelp av hennes oppmuntring fikk jeg troen på at dette var noe jeg kunne gjøre. Hennes kommentarer og innspill var gode og alltid på sin plass. Jeg vil også takke mine foreldre, Anne og Harald, og min lillebror Erik for både moralsk- og økonomiskstøtte gjennom mange års skolegang. Jeg hadde aldri klart dette uten dere! Sist men ikke minst Takk til ”tantene” Tone Westlie for gode diskusjoner og korrekturlesing da det nærmet seg innlevering og Bjørg Lohne for datasupport.

Til tross for god hjelp fra alle de nevnte, er alle feil, mangler og feiltolkninger utelukkende mine egne. Denne oppgaven består av 33 946 ord.

Oslo, April 2010

Lene Vasland

Sammendrag

Under den kalde krigen var Afrika en brikke i den globale konflikten mellom USA og Sovjet. Da denne konflikten endte, falt også USAs interesser for Afrika betraktelig. Etter 11. september 2001 opplevde det afrikanske kontinentet en fornyet oppmerksomhet fra USA. Afrika var igjen en brikke i et geopolitisk spill. Denne oppgaven argumenterer for at den strategiske betydningen ble åpenbar av tre grunner. Olje, terrorisme og økende kinesisk tilstedeværelse. Den store forekomsten av råolje i Afrika har ført til at kontinentet blitt en stor eksportør til hele verden. Det er av vital interesse for USA å sikre seg tilgang til disse resursene. I tillegg er det stor grad av failed states i Afrika ble ansett som et lett mål for terrorister. Både som terrormål og tilholdssted for potensielle terrorister. USA er ikke alene på det afrikanske markedet. Den største utfordreren er Kina. De er en økonomisk stormakt i enorm vekst, og for å fortsette denne veksten er de avhengig av olje. Den afrikanske oljen er dermed av stor betydning for også dem. Det er dermed godt belegg for å hevde at forslaget om å opprette Africom kan sees som en respons for å møte disse utfordringene.

1. Innledning

Amerikansk engasjement i Afrika kan deles opp i to perioder etter den kalde krigens slutt. Tiden før og etter 11. september 2001. Etter den kalde krigens slutt fikk det afrikanske kontinentet mindre oppmerksomhet fra amerikanske styresmakter. Amerikansk fredsbevarende politikk i Afrika har på de fleste områder vært langt fra helhjertet, særlig etter nederlaget i Somalia i 1993. 18 amerikanske soldater ble drept og flere av dem ble på demonstrativt vis slept som trofeer gjennom Mogadishus gater. Hendelsen har påvirket utformingen av den amerikanske afrikapolitikken. Amerikanerne snudde på mange måter ryggen til kontinentet. Clinton-administrasjonen ble mer forsiktig med direkte engasjement i militære operasjoner i Afrika. Dette inkluderte støtte til FN-operasjoner i områder hvor deres interesser ikke var direkte truet. Dette fikk store konsekvenser for Rwanda i 1994. Til tross for bevisene, valgte de amerikanske myndighetene å ikke kalle situasjonen for et folkemord. I stedet for å utvide mandatet til de tilstedeværende FN-styrkene, United Nation Assistance Mission in Rwanda (UNAMIR), presset de FNs sikkerhetsråd til å trekke ut nesten alle av de 2500 FN-soldatene som var tilstede i landet. De gjenværende FN-soldatene kunne ikke gjøre annet enn å se på at 800 000 mennesker døde før en intervensjon kom fra det internasjonale samfunnet. (Bha og Aning, 2008; Abebajo, 2003)

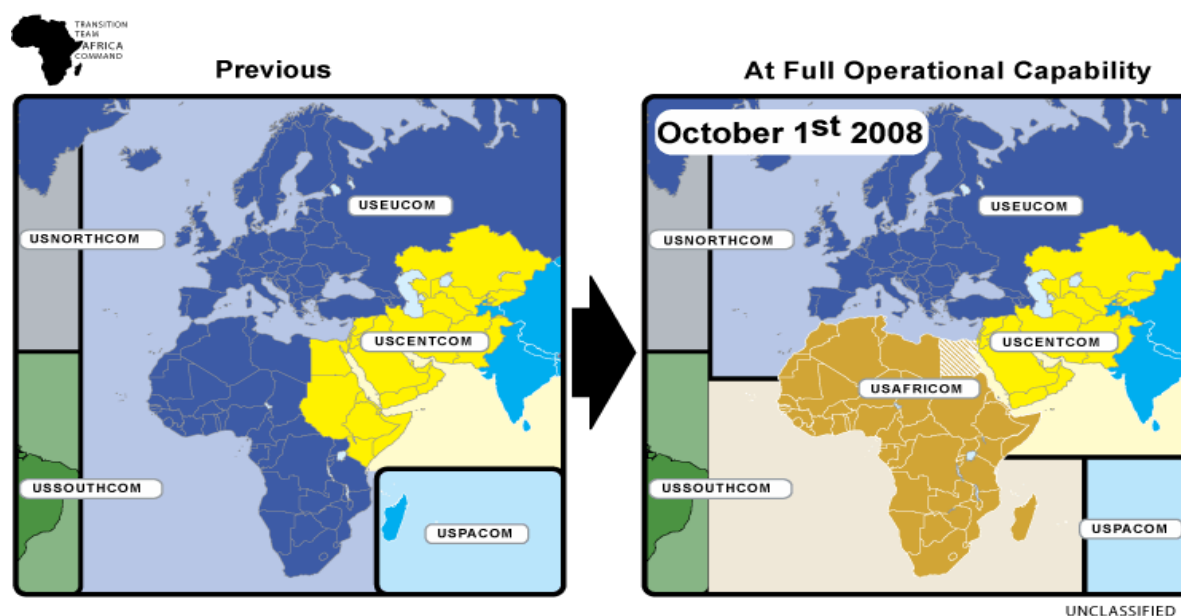
Som presidentkandidat uttalte George W. Bush at USA ikke hadde noen strategisk interesse i Afrika. I løpet av sine første åtte måneder som president handlet han deretter, i tråd med tidligere administrasjoners holdninger. I etterkant av 11. september 2001 kom en holdningsendring, og en fornyet interesse for det afrikanske kontinentet vokste frem. Endringen kom som en følge av den nye Bush-doktrinen og av kampen mot terrorisme. (Dunn, 2007)

I februar 2007 lanserte President Bush en stor endring i USAs militære afrikasatsing ved å formelt å annonsere at Pentagon på hans ordre ville etablere et nytt Department of Defence Unified Combatant Command for Afrika, *United States Africa Command*, forkortet til Africom. Africom ble Donald Rumsfelds siste offisielle tiltak som forsvarsminister. Africom ble gitt ansvaret for alle amerikanske militære og sikkerhetspolitiske interesser i Afrika med Egypt som unntak, totalt 53 land (Johansen, 2007; Dunn, 2007).

Problemstillingen for masteroppgaven er: *hvilke faktorer kan ha ført til opprettelsen av Africom?* Valget av denne tilnærmingen vil bli nærmere presentert i del 1.3 av innledningen.

1.1. Bakgrunn

Allerede i august 2006 skrev Sally B. Donnelly en artikkel, publisert i Time Magazine, som omhandlet dannelsen av Africom. Hun mente dannelsen av kommandoen tydelig viste betydningen av den strategiske endringen innenfor amerikanske utenrikspolitikk. De førte nå en mer "føre var" politikk med fokus på forebyggende tiltak, snarere enn å opprettholde den defensive holdningen fra den kalde krigens dager. Tidligere ble alle militære engasjementer i Afrika styrt via en tredeling mellom US European Command (Eucom), US Pacific Command (Pacom) og US Central Command (Centcom) – som også har ansvar for krigene i Irak og Afghanistan. Denne delingen gjorde det vanskelig å få et helhetlig bilde av afrikanske sikkerhetsspørsmål. Øverste overordnede for Africom er General William "Kip" Ward. Han er den eneste firestjerners Afro-Amerikanske generalen i det amerikanske forsvaret, og yter derfor stor respekt. General Ward har selv tjenestegjort i Afrika. Han var kommandant under oppdraget i Somalia i 1993, og han har tjenestegjort som forsvarets representant i Egypt i 1998. Han var nestkommanderende for Eucom, før han ble øverstkommanderende for Africom. (Donnelly, 2006)

Figur 1.1 Africoms ansvarsområde. Kilde Ploch, 2009, s. 30.

Det er flere amerikanske politikere som i lengre tid har etterlyst et økt fokus på Afrika. Fra slutten av den kalde krigen til september 2001, var amerikanernes fokus mot Afrika i all hovedsak rettet inn mot humanitært arbeid, bekjempelse av fattigdom, krig og naturkatastrofer. (Bha og Anning, 2008; Johansen, 2007; Dunn, 2007) Centcom hadde en mindre militær kontingent med base i Djibouti (kalt Combined Joint Task Force-Horn of Africa eller 'CJTF-HOA), men ble oppfordret av både etterretningstjeneste og det militære til å utvide sin tilstedeværelse og ressursbruk til hele kontinentet. I mange sammenhenger er det nettopp Afrikas Horn som er trukket frem som en region spesielt utsatt for religiøse ekstremister, terroristaktiviteter og bruk av etnisk vold. Al-Qaeda har tidligere planlagt, trent for og utført terroraksjoner i området, som for eksempel bombingene av de amerikanske ambassadene i Kenya og Tanzania. (Donnelly, 2006).

1.1.1. Africoms oppgaver

I følge retningslinjene skal Africom være særegen i sine oppgaver og sin kommandostruktur. Den skal ikke se ut som en tradisjonell kommando. Det foreligger ingen intensjoner om at kommandoen skal kontrollere store militære enheter. Målet er samarbeid med afrikanske samarbeidspartnere for å skape et miljø for økonomisk vekst og utvikling. (Bha and Anning, 2008; Volaman, 2009a). "African solutions to African problems." (Breschinski, 2007) At Africom ikke skal kontrollere militære enheter er i tråd med forsøkene på å redusere antall amerikanske styrker i utlandet. Styrkene skal være stasjonert i USA, men være disponible for rask utplassering der Washington måtte ønske. Dette var også hensikten da Centcom ble opprettet, og i dag driver sentralkommandoen to store kriger i Sørvest-Asia fra sitt hovedkvarter i Qatar, i Afghanistan og Irak. (Bha and Anning, 2008; Volaman, 2009a).

Uttalelser fra ulike deler av amerikanske myndigheter understreker Africom sine oppgaver:

U.S. Africa Command sin offisielle uttalelse om formål fra mai 2008:

United States Africa Command, in concert with other U.S. government agencies and international partners, conducts sustained security engagement through military-to-military programs, military-sponsored activities, and other military operations as directed to promote a stable and secure African environment in support of U.S. foreign policy. (Africom.com 2009a)

Det Hvite Hus uttaler:

[AFRICOM] will strengthen our security cooperation with Africa and create new opportunities to bolster the capabilities of our partners in Africa. Africa Command will enhance our efforts to bring peace and security to the people of Africa and promote our common goals of development, health, education, democracy, and economic growth in Africa. (Det Hvite Hus, 2007)

Av sitatene fremgår det at det hersker uklarhet rundt hvilken rolle Africom egentlig skal ha. Kommandoen africom legger stor vekt på de militære relasjonene og å sikre en arena for amerikansk utenrikspolitikk, mens det hvite hus legger mer vekt samarbeid innenfor sikkerhetspolitikk, utvikling og demokratisering.

Nyheten om opprettelsen av Africom ble møtt med mange negative reaksjoner fra afrikansk side. Opprettelsen ble sett på som en økning i militariseringen av den amerikanske politikken og militære aktiviteten på kontinentet. Særlig møtte opprettelsen av et hovedkvarter i ett eller flere afrikanske land motstand og ble sett på som en trussel mot deres suverenitet og forsøk på å bruke landene som redskaper USA kunne bruke til å fremme egne interesser i Afrika. (Volman, 2009a) Pentagon på sin side mener at et hovedkvarter (ordet base blir sjeldent tatt i bruk i denne sammenhengen) på kontinentet ville kunne bedre de militære samarbeidsmulighetene. Det vil si at en lettere skulle kunne trene og jobbe sammen med lokale soldater, drive utviklingsarbeid og korte ned responstiden ved krisesituasjoner (Africom 2009b). Africom deler i dag hovedkvarter med European Command som ligger i Stuttgart, Tyskland, og kommer til å ha denne lokaliseringen inntil videre. I 2012 vil den endelige beslutningen bli tatt om dens lokalisering (Vandiver, 2009). Ifølge amerikanske myndigheter har flere afrikanske land vist interesse for å være vertskap for et eventuelt hovedkvarter fordi det vil medføre et økonomisk løft for dette landet. Enn så lenge er det bare Liberia som offisielt har meldt sin interesse (Volman, 2009a).

1.2. Hvorfor Africom

Det eksisterer i dag flere hypoteser både i og utenfor USA om hvorfor opprettelsen av Africom kom da den kom. De offisielle begrunnelsene blir tatt med en klype salt og flere, blant annet Kevin Dunn (2007)¹ mener agendasettingen kom av tre årsaker:

1. Som en alternativ oljeprodusent til Midtøsten

Den økte betydningen av afrikansk olje har vært med på å forme USAs strategiske engasjement på kontinentet. Afrika er den regionen som i dag har flest nye oljefunn i verden. Nigeria og Angola alene står for 15-16 prosent av USA totale oljeimport. Dette vil USA gjerne øke til 25 prosent innen 2015. Afrika blir da USAs nest viktigste leverandør av olje og potensielt gass etter Midtøsten. Det er ikke bare olje som er av interesse, også andre naturressurser som gass, metall og diamanter gis stor oppmerksomhet (ibid).

2. Som en potensiell slagmark i den globale krigen mot terror

Bush-administrasjonen var bekymret for at Afrika kunne bli et potensielt sted for både opplæring av terrorister og terror anslag. I følge Dunn (2007) er denne bekymringen godt underbygget. Tre år før 11.september 2001 ble USAs ambassader i Dar es Salaam og Nairobi bombet av terrorister. 224 mennesker, inkludert 12 amerikanere, ble drept og 4,575 ble skadet. USA er også bekymret for at afrikanske land vil bli et avlingssted for terrorister, dette på grunn av deres svake stater. I følge National Security Report (NSR) 2002 kan svake stater utgjøre en like stor trussel som sterke stater. Fattigdom gjør ikke mennesker til terrorister, men flere mener at svake institusjoner og korrupsjon kan gjøre land utsatt for terroristnettverk og narkotikakarteller innenfor deres grenser (NSS 2002: 2 i Dunn, 2007). Andre mener at man trenger en form for infrastruktur for at et land skal kunne brukes som safe heaven (fri havn) For amerikanske politikere utgjør områdene sør for Sahara en potensiell farlig blanding av krefter av svake og failed states, fattigdom, politisk undertrykkelse og fremmedgjøring og sosial oppløsning. Disse mener de i seg selv leder til radikalisme og fremvekst av terrorisme (ibid).

3. Som en motvekt til den økende kinesiske interessen i Afrika

Kina har hatt en enorm økonomisk utvikling de siste 15 til 20 årene. Denne utviklingen fører til en stor etterspørsel etter elektrisitet, så mye at Kina har gått forbi Japan, og er nå etter USA den nest største oljekonsumenten i verden i 2003.

¹ Hypotesene fremgår også av Fellesrådets Afrikaårbok fra 2009

Målet til kinesiske myndigheter er å firedoble størrelsen på økonomien innen 2020. For å klare dette vil forbruket og etterspørselen etter olje bli enda høyere. Afrika har de nødvendige ressursene, men ikke teknologien til å utvikle dem. Dette er det perfekte utgangspunktet for Kina: Afrika kan forsyne dem med råvarene samtidig som Afrika blir et marked for kinesiske industrivarer (Amosu, 2009). USA er kritiske til denne utviklingen, og mener den kan sette deres sikkerhetspolitiske interesser i fare og frarøve vesten sin posisjon på kontinentet. Etableringen av Africom kan i dette perspektivet derfor sees i en større sammenheng i bestrebelsen etter å møte og slå tilbake Kinas inntog.

Amerikanske myndigheter selv legger stor vekt på to andre elementer, i tillegg til kampen mot terrorisme, for hvorfor de opprettet Africom:

4. Demokratisering og markedskapitalisme

Et fjerde punkt som amerikanerne selv legger mye vekt på er et moment som kom frem i *Bush-doktrinen*. Bush-doktrinen er en betegnelse for den amerikanske utenrikspolitiske retningslinjen som ble staket ut i 2002 og senere utarbeidet som en offisiell rapport, National Security Report (NSR). Den sier i all hovedsak at USA har rett til å forsvare seg selv mot land som huser og hjelper terrorgrupper. I følge Bush-doktrinen er den amerikanske interessen i Afrika motivert gjennom et ønske om å fremme "*liberal peace*", det vil si spredning av demokrati og oppmuntring til markedskapitalisme via økonomisk neoliberalisering. I NSR blir dette fremhevet gjennom følgende uttalelse:

The United States will stand beside any nation determined to build a better future by seeking the rewards of liberty for its people. Free trade and free markets will work with individual nations, entire regions, and the global trading community to build a world that trades in freedom and therefore grows in prosperity. (NSR 2002 sitert i Dunn, 2007, s. 2)

Lite har blitt gjort for å møte denne retorikken som i følge Dunn (2007) har vært en tom retorikk hvor spredning av demokrati er blitt definert som å fremme handel og utvikling.

I praksis er det amerikanske engasjementet for demokratisering drevet av en egeninteresse for krigen mot terror og tilgang til afrikansk olje (Dunn, 2007). USAs verdier er gode i seg selv, men ikke perfekte, og kan ikke automatisk overføres til alle land.²

5. Som mottaker av humanitær hjelp særlig innenfor HIV/AIDS problematikken på kontinentet

I følge Bush-administrasjonen var kampen mot HIV/AIDS noe de ville kjempe for i Afrika. De ville arbeide for å redusere spredningen av HIV/AIDS og andre smittsomme sykdommer. Dunn (2007) hevder at som deres satsing på demokratisering i Afrika, var Bush-administrasjonens lovnader ikke annet enn retorikk. Penger har blitt lovet flere ganger men løftene har blitt brutt, som i 2003, da Bush lovet 10 milliarder i krisepenger til bekjempelse av AIDS. Da forslaget forelå, viste det seg imidlertid at ingen nye penger ville bli gitt til dette formålet det året. I tillegg til å bryte løfte, har kampen mot HIV/AIDS blitt hindret av innblandinger fra Kongressen. I følge et mandat fra Kongressen måtte minst en tredjedel av pengene som var satt av til bekjempelsen mot spredningen av HIV/AIDS globalt bli brukt til programmer om seksuell avholdenhet (Dunn, 2007).

De tre første hypotesene olje, terrorisme og Kina utgjør hovedfokuset for oppgaven, og vil bli metodisk gjennomgått.

1.3. Fokus og utgangspunkt

Uttrykk som "iron curtain" lansert av Winston Churchill i 1964, "evil empire" av Ronald Reagan på 1980-tallet og George W. Bushes "axis of evil" fra 2002 påvirker utformingen av flere staters utenrikspolitikk fordi de er med på å legitimere utførelsen av politikken. Geografiske beskrivelser tilfører et nødvendig element i implementeringen av et lands utenriks- og sikkerhetspolitikk (Dodds, 2007, s. 9). Geopolitikk som retning fikk et dårlig rykte på seg i perioden som ledet opp til andre verdenskrig. Den tyske geopolitiker Karl Haushofer ble fremstilt som en «guru» innenfor geopolitikken i en artikkel i Newsweek fra 1939. Artikkelen konkluderte med at geopolitikk som vitenskaplig retning, ikke bare gav nazismen en strategisk rasjonalitet, men at den også ga nasjonalsosialisme en form for

² Jfr. President Barack Obamas tale i FNs generalforsamling 23. september 2009 "Democracy cannot be imposed on any nation from the outside. Each society must search for its own path, and no path is perfect. Each country will pursue a path rooted in the culture of its people, and – in the past – America has too often been selective in its promotion of democracy." (NY Times, 2009)

pseudo-spiritualisme. Begge disse elementene var med på å forme synet på geopolitikk som i lang tid ble satt i sammenheng med Hitlers planer om verdensherredømme.

Krysningen mellom akademia og politikk førte til at geopolitikkens troverdighet som akademisk retning og teori ble svekket, og den ble ansett som ideologisk korrumpert og moralsk pågrunn av sin kobling til den tyske nazismen (ibid:22-24).

I perioden mellom 1945 og 1970 ble geopolitikk blant amerikanske akademikere og politikere lite brukt på grunn av dens historiske bånd til nazi-Tyskland. Forsøk på å introdusere geopolitikken i amerikansk forskning på 1960-tallet ble ikke godt mottatt på grunn av denne koblingen. Likevel brukte akademikere, som Saul Choen, geopolitikk for å forklare forholdet mellom USA og Sovjetunionen. Kampen om territorier og ideologi er begge geopolitiske trekk. Samtidig som geopolitikken mistet sin anerkjennelse i USA, Japan, Storbritannia og andre deler av Europa, oppstod det en debatt rundt den amerikanske kald krigen-strategien, om hvorvidt den var influert av geopolitiske ideer. Henry Kissinger er den personen som ble kreditert for igjen å bringe geopolitikk på banen i amerikansk politikk, dog i en mer uformell utgave enn tidligere. Han var en nøkkelperson i Richard Nixons administrasjon, og ivrig observatør av de endrede geopolitiske betingelsene i den kalde krigen. (ibid:35.38)

Geopolitikk består av mange elementer og er en utfordring å definere. Geopolitisk teori kan defineres som studiet av maktens geografiske betingelser og mønstre, av sammenhengen mellom egenskaper ved det geografiske rom og fordelingen av makt (Østerud, Goldmann og Pedersen, 1997, s. 74). Studier av geopolitikk er viktige fordi den opp gjennom historien har tiltrukket seg mye oppmerksomhet både på akademisk og allmenne områder, ofte med liten tanke på dens kontroversielle historie. Den omhandler fare, trusler, rom og makt, og presidenter, statsministere og intellektuelle benytter seg stadig oftere av denne teorien. Den forenkler verden ved kategorisering, som ”den tredje verden”, noe som gir verden faste holdepunkter. Teorien gir også brukerne av geopolitikk instrumenter til å forutse fremtidige retninger for den globale politikken. Journalister og akademiske kommentatorer bruker jevnlig geopolitiske termer når de ønsker å fremme de neste store begivenhetene innfor forskning eller den internasjonale politikken.

For å forklare africom i lys av et amerikansk geopolitisk perspektiv, vil jeg blant annet bruke Donald M. Snow sin bok ”*National Security For a New Era: Globalization and Geopolitics*” fra 2007. Snow (2007, s. 47) mener at geopolitikk filosofisk og operasjonelt sett finner sin utgangspunkt i realismen. Realismen forutsetter at stater er de grunnleggende enhetene i internasjonal politikk, og fravær av en overordnet myndighet skaper permanente sikkerhetsproblemer (Østerud, 2002, s. 223). For å forstå dette bedre deler Snow realismen inn i tre staters suverenitet, egeninteresse og makt. I det følgende uttypes disse elementene.

I internasjonal politikk betyr statlig *suverenitet* at en stat innenfor et angitt geografisk område har enerett til å utøve jurisdiksjon som andre stater plikter seg å respektere. Inngripen på andre staters suverene område vil i praksis utgjøre brudd på folkeretten. Usikkerhet om andres hensikter skaper situasjoner hvor stater føler behov for selvbeskyttelse, og denne usikkerheten kan lede til en potensiell krigssituasjon (Snow, 2007, s. 309). Ideene og handlingene som blir forbundet med suverenitet er svært viktige i utformingen av den geopolitiske arkitekturen basert på stater, grenser og nasjonale territorier. Nasjonalstater, som selv påtegner viktigheten av nasjonal suverenitet, har gang på gang krenket disse ideer og prinsipper som er innlemmet i FNs forfatning. USAs invasjon i Irak i 2003 er et eksempel på et lands villighet til å krenke et annet lands nasjonale suverenitet samtidig som de selv understreker betydningen av territoriell integritet (Dudds, 2007, s. 56-57). Invasjonen i Afghanistan i 2001 er et lignende eksempel, og kan sees i sammenheng med USAs kamp mot terrorisme i Afrika. Redselen for at al-Qaeda skal bruke afrikanske land som en *safe haven* for terrorister, som i Afghanistan, er stor. Man tenker at Afghanistan, som mange afrikanske land, blir ansett som en *failed state*. Prototypen på en failed state var Somalia, hvor hele det politiske systemet kollapset. Kort definert er en failed state ”a state utterly incapable of sustaining itself as a member of the international community”(Snow, 2007, s. 309).

Vitale interesser er interesser som et land vil forsvare med alle tilgjengelige midler. Om de nasjonale interessene står høyere enn globale allmenne interesser, og kostnadene overstiger fordelene, velger man alltid til fordel for seg selv. Den alt for sene intervensjonen i Rwanda i 1994 er et eksempel på dette. Det samme er den økende interessen amerikanerne viser for afrikansk olje. I dag kommer 20 prosent av oljeimporten til USA fra Afrika, og det er forventet at innen 2015 vil minst 25 prosent av amerikanernes olje komme fra det afrikanske kontinentet (Volman, 2009a).

Innenfor internasjonal politikk er *makt* et middel til å sikre egne politiske interesser. Derfor er maktforhold sentralt i forholdet mellom stater, og maktbalansen en stabiliserende mekanisme i det mellomstatlige systemet. Staters søken etter makt blir betraktet av enkelte realister som et iboende motiv som gir staten kraft og retning. Realismen er en teori der politikk først og fremst er spørsmål om egeninteresse og maktkamp, ikke om moral, rettigheter og plikter (Østerud, 2003, s. 223; Robinson, 2003, s 324).

In a world of sovereign states interaction through power politics, the state succeeds to the extent it can succeed – that is through self-help. In order for one state to get others to do what it wants but the others do not, that state must possess the ability, in specific situations, to convince or compel other states to act in ways that serve its national interests. A state must, in other words, possess power to succeed (Snow, 2007, s. 62).

1.3.1. Problemstilling

Etter andre verdenskrig og under den kalde krigen var geopolitikk og nasjonal sikkerhet det temaet som fikk størst oppmerksomhet av amerikanske politikere, både når det gjaldt nasjonal og internasjonal politikk. Perioden fra 1989, slutten på den kalde krigen, og frem til 11. september 2001, blir sett på som relativt rolig, sett ut fra et amerikansk geopolitisk perspektiv. Terrorangrepet 11. september 2001 hadde på mange måter den samme effekten på USA som angrepet på Pearl Harbor 7. desember 1941. Dette førte igjen til at den politiske oppmerksomhet ble rettet mot saker knyttet til geopolitikk og nasjonal sikkerhet.

USA satser mye på Africom. Budsjettet i 2007 var \$50 millioner. I 2009 fikk forsvarsdepartementet bevilget \$310 millioner for å drive kommandoen (Africom, 2009b). Dette viser klart at USA satser stort i Afrika nå, men hvorfor? Hvorfor tok USA det steget å utforme en egen militær kommando for Afrika når tidligere forsøk ikke har lyktes?³ Kritikere av kommandoen mener at dannelsen kommer som en følge av amerikanske egeninteresser: bekjempelse av terrorisme, oljetilgang og den økende kinesiske tilstedeværelsen i Afrika. For å bekjempe slike kritikere må derfor Africom demonstrere gjennom programmer som er fordelaktige for både USA og Afrika at kritikken ikke holder.

³ Tidligere forsøk vil bli tatt opp i bakgrunnskapittelet.

Men afrikanske skeptikere er ikke overbevist om at Africoms prioriteringer reflekterer deres egne. Oppgaven vil derfor søke å besvare følgende spørsmål – *Hvilke faktorer kan forklare opprettelsen av Africom?*

1.4. Metodisk tilnærming: En kvalitativ case-studie

For å kunne gjennomføre undersøkelser er forskere avhengig av å velge metodologisk fremgangsmåte som passer til formålet med undersøkelsen. Den metodologiske fremgangsmåten innebefatter tema for analyse, datainnsamling og det teoretiske rammeverket for studien. Denne oppgaven vil bli gjennomført som en kvalitativ case-studie. Case-studie som metode passer godt til denne masteroppgaven av flere årsaker. Først og fremst gir case-studie en mulighet for å kunne gå dypere inn i temaet som er nødvendig for å kunne identifisere og analysere de bakenforliggende årsakene til dannelsen av Africom, og de utfordringer dette kan ha skapt for afrikanske lands suverenitet. Videre er case-studie en verdifull fremgangsmåte når det gjelder muligheten til å spore endringer over tid. Hvorfor danner de Africom akkurat nå? (Yin, 1994, s. 113) Den sentrale tendensen i alle case-studier er deres søken etter å belyse en beslutning, hvorfor et utfall ble som det ble, hvorfor denne beslutningen ble tatt og resultatet som ble konsekvensen og implementeringen av disse beslutningene (ibid:12).

I følge Yin (1994, s. 13) er en case-studie en empirisk studie som ”investigates a contemporary phenomenon within its real-life context, especially when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident”. Yin argumenterer videre for at case-studier er en metode som blir foretrukket når hvordan og hvorfor spørsmål blir stilt om samtidstemaer, og hvor en som forsker har liten kontroll(ibid:9). Dette synes å være tilfellet for den valgte problemstillingen i denne oppgaven.

1.4.1. Valg av data

En case-studie er avhengig av å bruke et mangfold av kilder, også kjent som kildetriangulering. Yin hevder at ”... a major strength of case study data collection is the opportunity to use many different sources of evidence.” (Yin, 2003, s. 97). Triangulering vil si at et fenomen blir studert fra flere vinkler for å kunne tegne det mest representative bildet. Forskningen vil hovedsakelig bli basert på analyse og tolkning av et stort antall skriftlige

dokumenter. Dokumentene inkluderer: avisartikler, akademiske tidsskriftsartikler, bøker, transkripsjoner av offisielle høringer, taler, så vel som eksplorerende intervjuer. For å gjøre den empiriske analysen så nøyaktig, reliable og grundig (**valid**) som mulig, vil jeg bruke både primær- og sekundærkilder.

Primærkilder vil være å foretrekke i denne sammenhengen. Tilgang til førstehåndsberetninger, som transkripsjoner av offisielle høringer angående opprettelsen av Africom, vil gi et bilde av diskusjonene rundt opprettelsen av Africom. Det foreligger også flere opptak av slike høringer på Internet som vil gi et bedre bilde av hvordan personer reagerer på utsagn og utspill under diskusjonene. Primærkilder vil også være kilder som er samlet inn av forskeren selv, via for eksempel intervjuer. Skriftlige dokumenter, især de offisielle, er skrevet med en hensikt, og med bestemt retorikk tilpasset hensikten. Derfor vil bruk av intervjuer være ideelt for å få tilgang til andre kilder og meninger. Intervjuer kan være vanskelig å få til fordi personene som sitter på den mest verdifulle informasjonen enten er for opptatte eller ikke vil uttale seg offentlig. Verdien av slike intervjuer er stor, og den innsikten de kan gi er av betydning. Ved å bruke flere ulike typer data vil det være med på å styrke oppgavens reliabilitet.

Sekundærkilder er kilder som er produsert av andre forskere, studenter, organisasjoner og aviser. Africom er en relativt ny kommando, og det eksisterer per dags dato lite forskningsmateriale om den. Derfor må mye av oppgaven i stor grad støtte seg på artikler fra både akademiske tidsskrifter og flere amerikanske og afrikanske nyhetsmedier. Dette vil sørge for oppdatert informasjon om utviklingen av Africom og reaksjonene på opprettelsen. Det er viktig at jeg forholder meg kritisk til hvem som skriver disse artiklene, særlig siden mange av disse er hentet fra Internet.

1.4.2. Metodologiske hensyn

Samtidig som case-studier har flere fordeler, innehar de også svakheter relatert til designen. Mens kvalitativ forskning ofte er eksplorerende, er den mindre strukturert enn kvantitativ forskning. For å forsikre at kvaliteten på forskningen er tilfredsstillende må kriteriene validitet, reliabilitet, generalisering og objektivitet tas med i beregningen.

Det første kriteriet er validitet. Det referer til forskningens operasjonelle måleenhet. Det vil si; blir temaet i forskningen beskrevet og presentert nøyaktig (Yin, 2003, s. 35). Nøyaktigheten i forskningen kan bli forsterket ved triangulering. Dette vil si at fenomenet blir studert fra alle sider for å gi det mest representative bilde av fenomenet. Som nevnt tidligere, vil denne case-studien bli basert på kildetriangulering. Dette gjør at det blir gitt rom for de ulike meningene som kommer frem i dataene. Kildene som er valgt til denne studien anser jeg som valide, men bruk av intervjuer kan være med på å styrke dem.

Det andre kriteriet er generalisering. Generalisering vil si om studien kan overføres til en annen sammenheng. Generalisering er vanligvis ikke målet ved kvalitativ forskning (ibid:37). Denne studien har ikke til hensikt å generalisere, men har som mål å finne de bakenforliggende årsakene til opprettelsen av Africom.

Det tredje kriteriet er reliabilitet. Formålet med reliabilitet er å sørge for at andre forskere (eller den samme forskeren på et senere tidspunkt) kan følge de samme prosedyrene, og komme til de samme resultatene. Høy validitet er avhengig av en tilstrekkelig reliabilitet. Målet med reliabilitet er å minimere feil og forskerens påvirkning i studien. Tidligere har case-studier blitt kritisert for dårlig dokumentasjon, som har ført til at andre forskere blir skeptiske til resultatene (ibid:37-38). For å sikre reliabiliteten er det viktig at datainnsamlingen er transparent. Åpenhet kan være med på møte kritikken. King, Kohane og Verba (i George og Bennett, 2005, s. 106) løser dette problemet ved en "føre var" - tilnærming: "the most important rule of all data collection is to report how the data were created and how we came to possess them." Reliabiliteten i denne studien er forsøkt sikret gjennom en nøyaktig referanseliste og sitater fra disse referansene. Sitatene er brukt i teksten for å vise sammenhengen mellom de originale tekstene og forskerens tolkning av disse. Dette er også med på å opprettholde forskerens objektivitet i studien.

1.4.3. Metodologiske begrensninger

Africom er fortsatt en relativt ny kommando, og valid akademisk forskning på denne kommandoen er fortsatt veldig begrenset. Formålet med denne oppgaven er derfor å sette lys på en del av den amerikanske utenrikspolitikken som fortsatt er relativt uutforsket. Den største utfordringen vil derfor være å finne data som ikke er skrevet av en forfatter, politiker, journalist eller en forsker med en spesiell hensikt eller retorikk. Det er sannsynlig at opprettelsen av Africom kom som en konsekvens av hendelsene 11. september 2001,

og den økte usikkerheten rundt hvem som nå er fienden; terrororganisasjoner som opererer i skyggen. Denne analysen kan derfor være med på å sette lys på den ”nye” amerikanske afrikapolitikken, og de mulige årsakene til at den er som den er. Det er også spennende å se hvordan overgangen fra President Bush til President Barack Obama vil påvirke utviklingen av Africom. For å få svar på dette er det nødvendig å bruke så mange kilder som mulig, og håpet er at det i løpet av perioden denne oppgaven blir skrevet vil komme mer forskning som kan styrke oppgaven.

1.5. Oppgavens struktur

Problemstillingen søkes besvart ved å organisere oppgaven i 7 kapitler. Kapittel 1 introduserer problemstillingen og utgangspunktet for oppgaven. I tillegg blir valg av metode som ligger til grunn for oppgaven presentert. Kapittel 2 presenterer USAs afrikapolitikk fra slutten av andre verdenskrig frem til forslaget om opprettelsen av Africom i 2007. Kapittel 3 utdyper det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for analysen. Teorien som er valgt er geopolitikk, og ble valgt på grunn av hypotesenes geopolitiske karakter. Kapitlene 4, 5 og 6 utgjør analysen i oppgaven: *Hvilke faktorer kan forklare opprettelsen av Africom?* Hvert av kapitlene representerer en av de valgte hypotesene: henholdsvis olje, terrorisme og Kina. Kapittel 7 avslutter oppgaven med oppsummering og diskusjon av de funnene som er gjort.

2. Bakgrunn

Terrorangrepet 11. september 2001 hadde en stor innvirkning på det amerikanske nasjonale sikkerhetsmiljøet. USA gjennomgikk en endring i sitt syn på verden, og hvordan problemene i denne ”nye” verdenen måtte konfronteres. To elementer uthevet seg etter det første sjokket hadde lagt seg. Det første var forståelsen av deres fysiske sårbarhet. En unik del av amerikansk historie har vært deres tilsynelatende usårbarhet fra utenforstående på egen jord. Forrige gang USA ble angrepet var under krigen i 1812 mot Storbritannia. Til tross for at sovjetiske atomstyrker hadde full mulighet til å ødelegge USA fysisk under den kalde krigen, har USA aldri vært truet og faren for slike angrep var aldri et moment for bekymring. Terroristangrepene viste at den amerikanske usårbarheten ikke var så sterk som mange antok, og dette kom som et sjokk på mange. Selv om terroristene ikke truet den amerikanske eksistensen på lik linje som Sovjet i sin tid, ble deres sårbarhet avdekket som en følge av begivenhetene 11. september. For det andre ble det raskt klart at dette var et problem som ikke vil forsvinne med det første. Disse ”nye krigene” ville ikke bli avgjort på slagmarken i store slag. Snarere, vil krigen mot terrorisme bli en lang og vanskelig kampanje (Snow, 2007 s. 3).

Denne delen av masteroppgaven vil ta for seg USAs engasjement i Afrikas anliggende under og etter den kalde krigen frem til forslaget om opprettelsen av Africom i 2007. USAs oppmerksomhet mot Afrika har gått i bølgedaler og viser tydelige tegn på at den er drevet av politiske krisesituasjoner. Mens Afrika fikk relativt stor oppmerksomhet under den kalde krigen, forsvant kontinentet fra det politiske og særlig fra presidentens søkelys på 1990-tallet, med unntak av krisene i Somalia og Rwanda, for så å få en økt betydning igjen i etterkant av 11. september 2001.

2.1. USA som hegemon og geopolitisk storspiller

Begrepet hegemon er like gammelt som menneskeheten og viser i dette tilfellet til USAs førende rolle i verden. Dagens amerikanske overlegenhet skiller seg fra tidligere stormakters med sin raske fremkomst, dens rekkevidde og deres utøvende adferd. I løpet av et århundre, har amerikanerne forvandlet seg og blitt forvandlet av den internasjonale dynamikken, fra et relativt isolert land i den vestlige hemisfæren til en supermakt med verdensmomsplennende rekkevidde og makt (Brezezinski, 1997, s. 3).

2.1.1. Den korte veien til global supermakt

Den Spansk-Amerikanske krigen i 1898, var den første krigen utenfor egne grenser amerikanerne vant. Det førte deres makt til Stillehavet forbi Hawaii til Filippinene. Den amerikanske oppfatningen som beskytter av den vestlige hemisfæres sikkerhet, via Monroe doktrinen og rettfærdiggjort gjennom "manifest destiny"⁴, ble forsterket gjennom byggingen av Panamakanalen som sørget for dominans over både Atlanterhavet og Stillehavet. Dette gjorde dem i stand til å true den engelske overlegenheten på havet (Brezezinski, 1997, s. 3-5).

Grunnlaget for de ekspanderende geopolitiske ambisjonene til amerikanerne ble forsterket av den raske industrialiseringen av landets økonomi. Ved utbruddet av første verdenskrig, stod den amerikanske økonomien trolig for så mye som 33 % av den globale BNP. Som førte dem forbi Storbritannia som verdens ledende industrimakt (Ibid:3-5).

Første verdenskrig var første gang amerikanske våpenmakter kom Europa til hjelp. USA brøt sin isolasjonistiske tilværelse og transporterte flere hundre tusen soldater over Atlanteren til det europeiske kontinentet. Det var en militær ekspedisjon uten sidestykke, i størrelse og omfang, og ga signaler om fremvekst av en ny storspiller på den internasjonale arena. Det viste også amerikanske myndigheters første forsøk på bruk av egne diplomatiske prinsipper i søken etter en løsning på Europas problemer. Krigens karakter markerte slutten på den europeiske politiske, økonomiske og kulturelle dominans i verden. Den amerikanske inntreden på den internasjonale arenaen var kortvarig. De trakk seg raskt tilbake og førte fra 1918 frem til 1941 en isolasjonistisk og idealistisk politikk som en konsekvens av den økonomiske nedgangen. Dette til tross for fremveksten av totalitarisme i Europa på 1920- og 30-tallet. De valgte å konsentrere sine krefter på å øke sin makt på havet. Fokuset og strategien var rettet mot å beskytte egne grenser og handlet til egen vinning, med liten eller ingen hensyn til den internasjonale situasjonen. Den internasjonale arena ble derfor fortsatt dominert av europeiske spillere samt også i økende grad Japan (Ibid:3-5).

Epoken med tradisjonelle europeiske stormakter som de største spillerne endte i løpet av den andre verdenskrigen. Krigen utspilte seg simultant på tre kontinenter, som gjorde andre verdenskrig til en global krig. Tysklands nederlag ble et faktum, mye på grunn av USA og Sovjetunionen, som ble etterfølgerne til Europas uoppfylte søken etter global overlegenhet.

⁴ Manifest destiny er et uttrykk som oppstod på 1800-tallet og var troen på at Amerikansk ekspansjon over det nord-amerikanske kontinentet fra Atlanterhavet i øst og Stillehavet i vest.

De neste femti årene ble dominert av den bipolare konflikten mellom USA og Sovjet (ibid:3-5).

2.1.2. Den kalde krigen

Under den kalde krigen var redselen for fremmede ideologier fremtredende. Dette så man tydelig i forholdet mellom USA og Sovjetunionen. Amerikanske politikere var redde for at Sovjetunionens mål, som Hitlers, var å skape et universelt og altomfattende imperium ved erobringer og revolusjoner, i dette tilfellet, kommunistiske. Mens sovjetiske politikere på sin side forventet at den amerikanske kapitalismen ville ”pakke inn” og ødelegge kommunismens hjemland. Selv om frykten for hverandres ideologier var reell, overskygget den aldri deres interesser. Resten av verden så konfrontasjonen mellom de to som en kamp om makt, politikk og økonomi, ikke nødvendigvis bare ideologi. Den amerikanske regjeringen uttalte, og flertallet av den amerikanske befolkningen trodde at en konfrontasjon med Sovjetunionen var essensiell i forsvaret av det politiske demokratiet og det frie markedet (free-enterprise system) Ingen av supermaktene våget å angripe den andre av frykt for motangrep i form av atomvåpen, og konsekvensene av et slikt angrep (Findley & Rothney, 2002, s. 246). I mer enn fire tiår var konflikten begrenset til USA og Sovjetunionen og ble det dominerende temaet innen internasjonale relasjoner. Konflikten påvirket direkte eller indirekte alle pågående konflikter rundt om i hele verden og deres bipolare forhold hindret andre stormakter i å vokse frem. Da Sovjetunionen kollapset i 1991, stod USA igjen alene, Russland var for svake politisk, økonomisk og militært, så vel som moralsk til å gå ut mot USA igjen (Kagan, 2008, s. 11).

Avslutningen på den kalde krigen og Sovjetunionens sammenbrudd skapte nye strukturelle rammebetingelser for amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk. For det første styrket USA sin internasjonale maktposisjon og økte muligheten for at de på egenhånd kunne nå sine utenrikspolitiske målsettinger. For det andre dempet det internasjonale systemskiftet de ulike allianseforpliktelsesens begrensninger av den amerikanske handlefriheten, samtidig som USA mistet en del av det sikkerhetspolitiske styringsinstrumentet som alliansebindingene hadde representert. Endringene i russisk politikk bidro videre til at det både i den amerikanske opinionen og i det politiske miljøet i Washington vokste frem fornyet tro på USAs sikkerhetspolitiske usårbarhet. Landet syntes ikke lenger å ha noen fiender internasjonalt, og noen ny overlegen trussel var heller ikke mulig å oppdage.

USA kunne endelig vende tilbake til sin tradisjonelt beskyttede tilværelse. Dette førte til mindre interesse for internasjonale spørsmål og et tilsvarende økt fokus på interne amerikanske forhold (Melby, 2009, s. 14).

2.2. Amerikanske presidenters engasjement for Afrika

Tradisjonelt sett har amerikanske presidenter delegert dag-til-dag ansvaret for USA-Afrika relasjonene, under fravær av kriser, til det nasjonale organer som har ansvar for sikkerhet. Dette sikkerhetsbyråkratiet har også ansvar for det militære aspektet i den amerikanske utenrikspolitikken. Disse inkluderer utenriksdepartementet, forsvarsdepartementet og CIA, og andre spesialiserte virksomheter med spesielt ansvar for Afrika. Etter andre verdenskrig er det tre faktorer som har bidratt til den amerikanske afrikapolitikken.

1. Den lave interessen amerikanske presidenter har vist Afrikas anliggende,
2. den ledende tradisjonelle antagelsen at på grunn av deres koloniale arv burde de europeiske landene ha hovedansvaret for de vestlige interessene i Afrika;
3. og sist men ikke minst under den kalde krigen, øst-vest dimensjonen i enkelte konflikter som oppstod på det afrikanske kontinentet (Schraeder, 1994, s. 12).

2.2.1. Liten interesse for afrikanske spørsmål

Som president, øverste statsleder, diplomat, administrator og commander in chief for verdens eneste hegemoni, innehar den amerikanske presidenten vesentlig makt. Dette fører til at det Hvite Hus kan sette den utenrikspolitiske agendaen i USA. Presidenten velger landene, de geografiske regionene og sakene som vil bli prioritert av administrasjonen. Med tanke på at det er over 170 land i verden (inkludert over 50 i Afrika) og at presidenter velges for en begrenset tidsperiode (fire til åtte år), må en nyvalgt president velge sine saker med omhu. Alle kan ikke få like mye oppmerksomhet (ibid:12).

Selv om kontakten mellom USA og afrikanske land ekspanderte både i kvantitet og kvalitet etter andre verdenskrig, har tradisjonelt sett presidentene mellom Harry S. Truman og George Bush sr. vært de presidentene som har vist Afrika minst oppmerksomhet sammenlignet med andre regioner i verden.

Denne tendensen fortsatte til en viss grad under Bill Clintons presidentskap, han valgte å nedprioritere utenrikspolitikken og å sette fokus på innenrikspolitiske saker (ibid:13-14). Særlig etter nederlagene i Somalia i 1993 og Rwanda i 1994.

2.2.2. Europeisk ansvar

Det langvarige forholdet mellom europeiske og afrikanske land er det andre elementet som forsterker presidenters tendens til å overføre ansvaret for Afrika til andre nasjonale organer med ansvar for sikkerhet. De fleste amerikanske presidenter har ansett Afrika som et ansvar for de tidligere europeiske kolonimaktene, denne tankegangen ble til på 1960-tallet.

Statssekretæren i John F. Kennedys utenriksdepartement George Ball uttalte i 1968 at Afrika er en "special European responsibility" på samme måte som Europa anerkjente "our particular responsibility in Latin America". Selv om både USA og Europa til en viss grad omfavnet denne tankegangen fra 1970- frem til 1990-tallet, forventer den dag i dag USA at europeiske land skal ta ansvar for sine tidligere kolonier, særlig Frankrike og Storbritannia (ibid:14).

2.2.3. Kald krig: Øst-Vest dimensjon

Den kalde krigen er den faktoren som historisk sett har påvirket amerikanske presidenter mest i deres oppmerksomhet mot Afrika. I 1947 ble oppdemningspolitikken formulert av George F. Kennan, fordi Sovjetunionen og kommunismen skapte bekymringer for amerikanske strateger. De var særlig redde for kommunismens spredning i afrikanske land, og hvordan denne spredningen kunne påvirke amerikanske interesser på kontinentet. Graden av sovjetisk innflytelse i Afrika varierte, men amerikanske presidenter fra Truman til Bush sr. jobbet alle for å begrense den. Resultatet av dette var økt oppmerksomhet fra den amerikanske presidenten til afrikanske anliggende, men sannsynligheten for at oppmerksomheten var fraværende i roligere perioder var stor. Da ble det hele opp til det nasjonale sikkerhetsbyråkratiet. Det var dette som skjedde i 1991, den kalde krigen var over og direkte engasjement fra en president ble ikke lenger ansett som nødvendig. Dette ført til bekymring fra afrikanske politikere og intellektuelle (ibid:15-16).

2.2.4. Kunnskap som konsekvens av varierende afrikansk oppmerksomhet

Amerikanske presidenter og politikere har hatt en tendens til å ignorere det afrikanske kontinentet, helt til en hendelse av politisk, økonomisk eller militær art fanger deres oppmerksomhet. Et uønsket resultat av en slik tilnærming er at politikken blir styrt av ”begivenheter”, i motsetning til et mer ønsket utfall der politikken styres av begivenhetene. En konsekvens av en slik politikk er at dårlig forståelse kan lede til dårlige beslutninger, som i praksis vanskelig kan gjennomføres. Historisk sett har den amerikanske afrikapolitikken vært preget av likegyldighet på sitt verste og forsømmelse på sitt beste. Politikeres kunnskap om kontinentet inneholder også store hull, som i 1987, da senator Jesse James (Republikaner, North Carolina) måtte bli forklart av Senator Daniel Patrick Moynihan (Demokrat, New York) hvor landet Djibouti lå. Den forutgående debatten omhandlet et forslag lagt frem av Helms, som var bekymret for en antatt fremmarsj av kommunisme i Afrika, og ønsket et forbud mot all u-hjelp til land som huset utenlandske militære troppet i sitt land. (Forbudet var basert på nærværet av sovjetiske militære rådgivere i Mozambique og Cubanske tropper i Angola) (Schraeder, 1994, s. 2-4)..

But, Mr. Moynihan said, what of Chad, which is” fending off the Red armed hordes” with the help of the French? And what of Djibouti, which is doing the same? Mr. Helms was puzzled. Djibouti? Where is this Djibouti? Mr. Moynihan sprang to his feet, strode to the wall of the hearing room, clambered atop a chair and referred to a big map. He pointed to the Horn of Africa. “Communists to the left,” he said, gesturing broadly. Another gesture: “Communists to the right.” A stab of the finger on the map: Djibouti – right in the middle.” Mr. Helms appeared enlightened, even chastened. The amendment was defeated (NY Times sitert i Schraeder, 1994, s. 3).

Selv om Helms ble opplyst, var ikke Moynihans forkaring uten feil. ”the red armed hordes” som franskmennene stoppet i Tsjad var i realiteten Libyske militære troppe ledet av Muammar Qaddafi, en afrikansk uavhengighetsleder som var motsander av både kommunismen og kapitalismen som modeller for afrikanske utvikling (Ibid)

Også i dag, 30 år senere er det ledere på øverste hold i den amerikanske politikken som ikke har helt kontroll på sin geografi. Guvernør Sarah Palin, visepresident kandidaten til John McCain, ble etter presidentvalget 2008 beskyldt for en rekke faktafeil i sine uttalelser under presidentvalgkampen frem mot valget i 2008. Hun skal blant annet ha trodd at Afrika var et land, ikke et kontinent, og at Sør-Afrika bare var et område i landet Afrika (Johannessen 2008).

2.3. Utvikling av amerikansk afrikapolitikk etter den andre verdenskrig

Etter andre verdenskrig, og utover 1950-tallet økte uavhengighetslysten i de europeiske kolonistatene i Afrika, og tiåret markerte begynnelsen på slutten på den europeiske kolonitiden. To amerikanske politikere, med ulike politiske ståsteder, understreket viktigheten av å gjennomgå den amerikanske utenrikspolitikken rettet mot det afrikanske kontinentet. I 1957 uttalte vise-president Richard M. Nixon etter en tjueto dager lang omreise på det afrikanske kontinentet: "For too many years, Africa in the midst of many Americans has been regarded as remote and mysterious continent which was the special province of a big game hunter, explorers and motion picture makers." Nixon anerkjente med dette den økende betydningen av Afrika på den internasjonale arena, spesielt i lys av den pågående kalde krigen mellom øst og vest. Han foreslo derfor for daværende president Dwight D. Eisenhower å autorisere opprettelsen av en separat Bureau of African Affairs underlagt Utenriksdepartementet. (Schraeder, 1994, s. 1).

En annen politiker, som også i samme periode uttalte seg om denne saken var daværende Senator John F. Kennedy. Han var kritisk til Washingtons manglende håndtering av kolonialismen, og de voksende nasjonale kreftene innen for de europeiske koloniene i Afrika. Hans største bekymring var hvilken retning de nye afrikanske statene ville vende seg politisk, øst eller vest, mot Moskva eller Washington. For å begrense, hva Kennedy mente var en nedgang i amerikansk prestige i Afrika til fordel for økende Sovjetisk innflytelse, mente han det var nødvendig å tenke nytt, og opprette egne programmer for å bedre utviklingen i Afrika (Ibid:1-2).

Forslagene fra Nixon og Kennedy gikk ut på å oppgradere prioriteringene av afrikapolitikken i henhold til forandringene innenfor den internasjonale politikken og den internasjonale

realiteten. Til tross for betydelige endringer, som en følge av disse ledernes fokus på og meninger om saken på 1950-tallet, fortsetter både politiske og akademiske røster å klage på den lave graden av oppmerksomhet som ble rettet mot afrikanske anliggende. Resultatet ga seg ofte uttrykk i generell mangel på forståelse i formuleringen og implementeringen av amerikansk afrikapolitikk (Ibid:2).

2.3.1. Gjennomføring av amerikansk afrikapolitikk under den kalde krigen

Under den kalde krigen var alle utenrikspolitiske saker relatert til kald krig-politikk, og alle regioner i verden ble viktige i denne perioden. Spørsmålet var ikke om USA skulle engasjere seg, men hvordan dette engasjementet kunne relateres i et større geopolitisk bilde. Mer enn noen annen region, ble Afrika lidende under denne ideologiske konflikten, mye på grunn av deres sårbarhet for påvirkning utenfra (Gordon, Miller og Wolple, 1998, s. 16).

Utenriksdepartementet var den første myndighetsinstansen som så betydningen av det afrikanske kontinentet ved å opprette *Bureau of African Affairs* i 1958. Hovedoppgaven deres var å opprettholde et jevnt og stabilt forhold med afrikanske land og forhandle i konflikter som oppstod. Bureau of African Affairs er likevel bare en av flere slike byråer som er underlagt utenriksdepartementet som var involvert i afrikanske anliggende. Andre byråer kan ha oppdrag som kan komme i konflikt med (eller komplimentere) de som er av interesse for Bureau of African Affairs. Bureau of African Affairs eksisterer den dag i dag, og siden 2002 har konflikter i Angola, Burundi, Kongo, Liberia og Sierra Leone og nord-sør konflikten i Sudan endt ved støtte fra Bureau of African Affairs (Schraeder, 1994, s. 16-17; Bureau of African Affairs, 2009).

CIA var det andre statlige organet som så betydningen av det afrikanske kontinentet gjennom opprettelsen av en separat *Africa Division* innenfor Deputy Directorate of Operations (DDO) som har ansvar for å overvåke skjulte operasjoner i hele verden. Afrika ble av dem ansett for å være en strategisk slagmark og afrikanske land ble kjennetegnet som ustabile og utsatte for ekstern motivert aggresjon. Selv om African Division ble opprettet i samme tidsperiode som utenriksdepartementets Bureau of African Affairs, var de offisielle oppdragene deres i perioden 1960 til 1990 radikalt annerledes. De skulle føre den ideologiske kampen mot Sovjetunionen og kommunismen på det afrikanske kontinentet. Oppgavene rangerte i fra opplæring av lokale agenter til utførelse av skulte operasjoner (Schraeder, 1994, s. 17-18).

Forsvarsdepartementet kom sent inn på banen i anerkjennelsen av Afrika som en viktig verdensdel. Office of International Security Affairs (ISA) ventet med til så sent som 1982 før de dannet en egen enhet for afrikanske anliggende; *Office of African Affairs*. De nedprioriterte lokale afrikanske bekymringer, og fokuserte i stedet på det afrikanske kontinentets posisjon på den internasjonale arena. Det vil si dens militære maktbalanse posisjon, i forhold til amerikanske interesser i Europa, Midtøsten, og frem til slutten av den kalde krigen, Øst-Europa og Sovjetunionen. Hovedoppgaven til Office of African Affairs er å koordinere og lette to store militære formål på kontinentet: opprettholde stabile pro-vestlige myndigheter for transport av militært utstyr og å trene lokalt personell til å bruke dette utstyret; og å sikre tilgang til treningsområder og strategisk lokaliserte baser og områder for å kunne respondere raskt i krisesituasjoner, ikke bare i Afrika, men også i Europa og Midtøsten (ibid:18). Nåværende Deputy Assistant Secretary of Defense for African Affairs er Theresa Whelan.

To hovedårsaker skiller seg ut som årsaker til USAs økte Afrika-engasjement under den kalde krigen. Før det første så amerikanerne Afrika som en løsning på ikke-relaterte Afrika problemer, et kjennetegn ved deres oppdemningspolitikk. I stedet for å se Afrika som en betydningsfull region i seg selv, ble den sett på som et middel for å hindre kommunistisk spredning. Dermed ble Afrika viktig i øst-vest bildet. For det andre ble Afrika som en del av oppdemningspolitikken brukt som brikker i ”proxy wars” (stedfortrederkriger) etter hvert som både USA og Sovjet ble involvert i regionale konflikter. Sovjetisk innblanding, eller trussel om Sovjetisk innblanding var ofte nok til å fange amerikanske myndigheters oppmerksomhet og provosere frem en eskalering av en konflikt. For afrikanske land kunne allianser med den ene eller andre parten på kort sikt føre med seg positive innvirkninger, men i lengden var det også afrikanske land tapte mest da konflikten endte (ibid:248

2.3.2. Utvikling av amerikansk afrikapolitikk etter den kalde krigens slutt

Utover 1990-tallet endret USA sin afrikapolitikk. Fraværet av den kalde krigen, gjorde seg utslag i politikk som manglet sammenheng og logisk forklaring. Offentligheten og politikere stod overfor et kontinent med motstridende fremstillinger, som viser store avstander og stort mangfold. Bildene fra Afrika var preget av hungersrammede barn med utstående øyne og oppblåste mager i Etiopia og Somalia, og Hutuer og Tutsier på flukt. Brutaliteten i Uganda under Idi Amin, grusomme bilder av egne soldater fra gatene i Mogadishu og folkemordet i Rwanda. Disse bildene var alle med på å underbygge forestillingen om Afrika som er mørkt

kontinent fullt av grusomheter og fortvilelse. Samtidig som disse bildene blir vist på TV, yter en hel verden stor respekt for en av verdens mest kjente statsmenn, President Nelson Mandela, som et universalt symbol på håp og rettferdighet, herunder rettferdighet mellom raser. Disse bildene kan være med på å forklare de motstridende trendene i Amerikansk politikk ovenfor Afrika.

Mens noen setter spørsmålsteget ved den manglende afrikapolitikken, var det andre, som professor Michael Madelbaum, som var utenriksrådgiver for Bill Clinton under presidentvalget i 1992, som kalte hjelp til det afrikanske kontinentet det for "social work". I Kongressen, etterfulgt av kongressvalget i 1994, ble det rettet flere angrep mot utviklingshjelpen til Afrika, hvor enkelte kongressmedlemmer så bistand til Afrika som "foreign aid rate-holes". Generelt, anså ikke kongressen Afrika for å være av politisk betydning; bistandsbudsjettet minket deretter gradvis (Gordon et al. 1998, s. 16-17).

Den alvorlige humanitære krisen som fant sted i Somalia i etterkant av det militære diktaturets fall i 1991, fikk USA til å sende, sin største militære styrker noen gang til det afrikanske kontinentet. I 1992, lanserte George Bush sr. Operation *Restore Hope* også kjent som Unified Task Force (UNITAF) som involverte 25 000 soldater. Målet var å gjenopprette sikkerheten og gi humanitær hjelp til den lidende lokalbefolkningen. Amerikanske styrker deltok også senere i Sikkerhetsrådets United Nations Operation in Somalia (UNOSOM II), som hadde som mandat å gjenopprette fred via avvæpning og forsoning med de ulike partene i konflikten. Ett av oppdragene gikk galt og endte med 18 døde amerikanske Rangers. Dette førte til at USA trakk ut alle sine soldater i 1994 (Bha & Aning 2008).

Denne hendelsen preget utformingen av den amerikanske afrikapolitikken utover 1990-tallet. Det ble klart at amerikanske styrker ikke ville returnere til Afrika med det første, og som en konsekvens lanserte President Bill Clinton en *Presidential Decision Directive (PDD-25): The Clinton Administration's Policy on Reforming Multilateral Peace Operations*. Dette direktivet erklærte at amerikanske myndigheter nå ville være motvillige til å intervensjon direkte og støtte FN-intervensjoner i situasjoner hvor amerikanske interesser ikke var direkte truet. Clintons multilaterale politikk ble forlatt til fordel for en mer forsiktig tilnærming. Konsekvensene av denne politikken ble merkbare umiddelbart i Rwanda ved utbruddet av folkemordet våren 1994.

Rwanda ble et offer for den endrede amerikanske politikken ved at Clinton-administrasjonen nølte med å kalle situasjonen et folkemord, de presset heller ikke FN til å sende forsterkninger. I stedet ble UN Assistance Mission in Rwanda (UNAMIR) nedbemannet til et minimum uten mulighet til å stoppe det som var i ferd med å skje (ibid).

2.3.3. Gjennomføring av afrikapolitikken etter den kalde krigen

Siden situasjonene i 1994 har amerikansk afrikapolitikk vært konsentrert om å utvikle afrikanske lands kapasitet til å løse slike konflikter selv ”African solutions to African problems”. Deres engasjement på kontinentet gjennom hele 1990-tallet var fokusert på bilaterale treningsprogrammer, med begrenset fokus og samarbeid med regionale institusjoner som den Afrikanske Union (AU) og Economic Community of West African States (ECOWAS). I 2006 kom en endring mot et større samarbeid med disse organisasjonene (ibid).

Det første av disse initiativene var *African Crisis Response Force* (ACRF) som ble dannet umiddelbart etter folkemordet i Rwanda. ACRF skulle omfatte afrikanske styrker som kunne raskt bli sendt til områder hvor en konflikt oppstod, hovedsakelig skulle de sørge for sikkerheten for de sivile. Opprettelsen av ACRF ble ikke godt mottatt fordi det ble sett på som et amerikansk forsøk på å rette opp sine feil, særlig i forhold til Rwanda. Forslaget fikk heller ingen støtte fra afrikanske statsledere, særlig gikk President Nelson Mandela ut mot dette. Til tross for skepsisen overførte Clinton-administrasjonen noen av elementene til ACRF til et nytt program *African Crisis Response Initiative* (ACRI). ACRI's formål var å trene afrikanske kontingenter til fredsbevarende oppdrag på kontinentet. Det ble opprinnelig opprettet for bilaterale samarbeider med regionale organisasjoner som ECOWAS, som på den tiden var involvert i fredsbevarende operasjoner. Men det ble fort klart at ACRI, som ble dannet på bakgrunn av fredsbevarende politikk fra den kalde krigen, med fokus på mellomstatlige kriger, ikke kunne overføres til den situasjonen man nå hadde i Afrika. Et kontinent med liten respekt for internasjonale humanitære lover og med flere pågående interne konflikter, krevde en annen organisering. På tross av at flere afrikanske land omfavnet ACRI, inkludert Uganda, Etiopia og Senegal, forble de to største regionale maktene, Nigeria og Sør-Afrika, negative. De mente at USA ikke hadde den nødvendige informasjonen og at de manglet kapasitet til å se hva afrikanske land egentlig hadde behov for. Med et årlig budsjett på \$ 15 millioner, var det begrenset hva de kunne få til. Likevel ble tropper fra Ghana, Senegal, Uganda og

Tanzania opplært i Liberia som en del av et ”utvidet” ECOWAS Monitoring Observer Group (ECOMOG) i 1997 (Ibid).

I 2004 ble ACRI etterfulgt av *Africa Contingency Training Assistance*(ACOTA), etter initiativ fra Bush-administrasjonen. Som ACRI var ACOTA basert på bilaterale avtaler mellom USA og mottakerlandene, men åpnet også for samarbeid med regionale organisasjoner. Det som var spesielt med ACOTA var at de nå gikk bort fra ”one size fits all” tilnærmingen. Programmer ble nå tilpasset de individuelle mottakerlandene, og tok større hensyn til de varierende behovene til de ulike landene. Mangelen på uniformert personell i implementeringen viste seg å bli et problem. Private sikkerhetselskaper ble leid inn for å gjøre arbeidet, men ettersom mottakerland viste innvendinger mot å arbeidet med dem ble implementeringen av programmene vanskelig. ACOTA, som ACRI led også under mangel på finansiering, noe som virket inn på deres mulighet til å gå i dybden i situasjoner og ha den ønskede virkningen (ibid).

Ingen hendelse eller handling har forårsaket så mye oppstyr i Afrika som da President George W. Bush og forsvarsminister Robert Gates 7. februar 2007 annonserte opprettelsen av *Africom*. Africom ble offisielt opprettet 1 oktober det samme året. (Africom 2009a) Forslaget til opprettelse av en egen geografisk kommando for Afrika var en av Donald Rumsfelds siste offisielle handlinger som forsvarsminister i 2006. Oppgaven til Africom skulle være å koordinere alle militære og sikkerhetsinteresser USA har i Afrika (Bha og Aning 2008). Ved annonseringen av opprettelsen uttalte Bush:

Today I am pleased to announce my decision to create a Department of Defence Unified Combatant Command for Africa. I have directed the Secretary of Defence to stand up US Africa Command by the end of the fiscal year 2008. We will be consulting with African leaders to seek their thoughts on how Africa Command can respond to security challenges and opportunities in Africa. We will work closely with African partners to determine an appropriate location for the new command in Africa. (Bush sitert i Francis, 2010, s. 3)

Tidligere hadde det amerikanske militære engasjementet i Afrika vært styrt via European Command (Eucom), med ansvar for 42 av 53 afrikanske land. Central Command (Centcom) med base i Tampa, Florida, hadde ansvaret for åtte land, Djibouti, Egypt, Eritrea, Etiopia, Kenya, Seychellene, Somalia og Sudan. Utover dette satt Pacific Command (Pacom) med kontroll over de tre resterende landene, Komorene, Mauritius og Madagaskar. Tredelingen av det afrikanske kontinentet gjorde den amerikanske responsen til afrikanske sikkerhetsspørsmål vanskelig. Omleggingen av denne labyrinten var en av hovedattraksjonene ved dannelsen av Africom. I følge Bushadministrasjonen ville et kommandosenter med fokus på Afrika modernisere initiativene. Det ville også gi USA mulighet til å gjennomføre sine programmer mer effektivt med større mulighet for fortløpende endringer (Bha og Aning 2008).

Under sitt første år ble Africom operert under Eucom, og 1. oktober 2008 fikk den sin status som *independent unified commando* med hovedkvarter i Stuttgart, Tyskland (Africom 2009b). Opprettelsen av Africom er et resultat av en ti år lang prosess innenfor det amerikanske forsvarsdepartementet. De anerkjenner med dette den økte strategiske betydningen Afrika nå har så vel som at de innrømmer at fred og stabilitet i Afrika ikke bare er av interesse for afrikanerne, men også for dem selv og resten av verden (Africom 2009a).

2.4. Oppsummering

Fra slutten av den andre verdenskrig fremstod Afrika som et undertrykt kontinent på vei ut av kolonitiden, et kontinent med stort behov for humanitær gjenoppbygging, ikke en spiller i den globale politikken. Under den kalde krigen endret dette seg og ble Afrika en brikke i spillet mellom øst og vest. Dagens oppfatning av Afrika er at det i økende grad blir sett på som et kontinent preget av risiko og frykt, en region preget av trusler mot den globale sikkerheten og stabiliteten. Disse bildene er med på å fremstille Afrika som et kontinent som ikke har annet enn kaos og risiko å fare med, og får Afrika til å fremstå som en trussel mot den vestlige sikkerhet og fred.

Gjennom historien har lite oppmerksomhet blitt gitt det afrikanske kontinentet. Ofte var oppmerksomheten drevet av interesser for deres ressurser eller krisesituasjoner som truet lands egeninteresser på kontinentet. USA forsøkte å engasjere seg i afrikanske stater ved å gi dem programmer for å bygge opp deres muligheter, men organiseringen og implementeringen

av disse programmene var langt fra helhjertet. Terrorangrepet 11. september 2001 endret dette. Mangelen på en vedvarende amerikansk afrikapolitikk har ført til skepsis i forbindelse med opprettelsen av Africom. Dermed blir Africom sett på som et ledd i amerikansk beskyttelse av egne interesser på kontinentet, så vel som en militarisering av amerikansk afrikapolitikk. Ved å kontrollere trusselen Afrika representerer, eller usikkerheten om hva Afrika kan representere, kan USA beskytte sine vitale interesser på kontinentet.

3. Teoretisk rammeverk

3.1. Utgangspunkt

Geopolitiske teorier er ofte anbefalinger for hvordan politiske aktører, vanligvis nasjonalstater, skal opprettholde samsvar mellom formål og ressurser innenfor et definert geografiske område. Politisk geografi studerer dermed betydningen av geografi i politiske prosesser. Det vil si prosesser omkring maktrelasjoner og maktutøvelse. Geopolitisk teori kan dermed defineres som studiet av maktens geografiske betingelser og mønstre, av sammenhengen mellom egenskaper ved det geografiske rom og fordelingen av makt. (Østerud, Goldmann og Pedersen, 1997, s. 74) Dagens geopolitikk bør forstås som et resultat av ulike aktørers interesse og strategi innenfor en hegemonisk markedsliberal verdensorden. Politikk basert på geografi har like stor betydning i dag som det hadde for hundre år siden. Daglig strid for å opprettholde grenser, å hevde sin rett til eierskap over land og å forhindre strømmer av uønskede bevæpnede mennesker og/eller selvmordsbombere over grenser er reelle/daglige problemer for flere land i dag. Utbredelse av biometrisk sikkerhet, dvs. skanning av iris og fingeravtrykk på flyplasser kom som et resultat av terroristangrepene 11. september 2001 med dens verdensomspennende rekkevidde. De påfølgende selvmordsbombene på Bali, Casablanca, Istanbul, Jerusalem, London og Madrid, kombinert med den Anglo-Amerikanske invasjonen i Irak, viser hvordan steder og mennesker blir koblet sammen. (Dodds, 2007, s. 2-3) Agnew og Corbridge (i Stokke 1998) observerer at det nå eksisterer så mange og nære bånd mellom økonomiske aktiviteter i vest-Europa, Japan, og Nord-Amerika at det er bortimot utenkelig for noen av disse statene å gå til krig mot hverandre for å forsvare økonomiske interesser. På den andre siden er den økonomiske makten til enkelte transnasjonale foretak så stor at trusler mot deres interesser kan føre til opprettelsen av nye regulerende institusjoner eller til militære konflikter.

Den klassiske geopolitiske tradisjonen var opptatt av forutsetninger for globalt herredømme og kan i følge Østerud et al (1997, s. 74) forstås som en forløper for (og en senere variant av) realismen i studiet av internasjonal politikk, men den la mindre vekt på statssystemets og de statlige aktørenes selvstendig påvirkning på politikken. For å forklare Africom ut i fra et geopolitisk perspektiv vil jeg ta utgangspunkt i realismen. Snow (2007, s. 47) mener at den amerikanske geopolitikken filosofisk og operasjonelt sett finner sin basis i realismen.

Geopolitisk teori, spesielt amerikansk geopolittikk, vil være utgangspunktet for å bekrefte eventuelt avkrefte hypotesene som ligger til grunn for denne oppgaven. Geostrategi er en underkategori av geopolittikk som fokuserer på den geografiske innvirkningen av aktørers bruk av midler og hvordan aktører oppnår disse målene. Geostrategiske spillere er de statene som har kapasitet og den nasjonale viljen til å utøve makt og innflytelse utover egne grenser for å endre den eksisterende geopolitiske handlemåten. De har potensialet og/eller anlegg for å være geopolitisk krenkende. Om årsaken er streben etter nasjonal storhet, ideologi eller religion, søker enkelte stater regional dominans eller global posisjon, og den er drevet av en kompleks motivasjon (Brezezinski, 1997, s. 40).

Internasjonale relasjoner har historisk sett vært utgangspunktet for kamper for territoriell kontroll som igjen har eskalert til store politiske konflikter. Om motivasjonen ligger i nasjonal selvtilfredsstillelse over ervervelse av større landområder, eller nasjonalt nederlag over tapet av landområder, har kampen om landområder forårsaket noen av de mest blodige krigene verden har sett. Det er heller ingen overdrivelse å si at aggresjon i territoriale disputer har vært drivkraften for mange nasjonalstater. Stormakter ble bygd gjennom strategiske geopolitiske territoriale overtakelser, av områder som Gibraltar, Suezkanalen og Singapore som alle har strategisk beliggenhet (Brezezinski, 1997, s. 37).

3.2. Realisme – geopolitisk utgangspunkt?

Realismen har en dobbel betydning. Den har både vært en ledende teoretisk tilnærming til studiet av internasjonale relasjoner så vel som en nyttig måte å organisere vår forståelse av verden på. I tillegg har realismen fungert som retningslinje for politiske ledere i deres arbeid med utenrikspolitikken. I dag dreier diskusjonen seg om teorien realisme og dens anvendelse og overførbarhet til det moderne samfunnet. (Snow, 2007, s. 50).

Det akademiske grunnlaget til realismen kom fra studiet av internasjonale relasjoner, fra forskere som i utgangspunktet var interessert i fysiske observasjoner av hvordan verdensledere, diplomater og soldater faktisk var relatert til hverandre. Realismen ble utviklet og organisert til en sammenhengende forklaring på de internasjonale relasjonene under og etter andre verdenskrig, og ble den dominerende forklaring på og tilnærming til internasjonal politikk. Ut i fra dette ble realismen en teoretisk retning som røft stemte overens med de faktiske realitetene i den internasjonale politikken under den kalde krigen.

I statsvitenskaplig sammenheng er realismen en synsmåte der politikk er et spørsmål om egeninteresse og maktbestrebelse, ikke moral, rettigheter og plikter. En av grunnene til at retningen blir kalt realisme er nettopp på grunn av dens refleksjon av virkeligheten (realiteten). I 1947 publiserte Hans Morgenthau sin bok *Politics Among Nations* som detaljert gjennomgikk de ulike elementene i realismen. Kjernen til den politiske realismen ligger i denne boken: "the concept of interest defined in terms of power". Den rollen makt, konflikt og krig spiller i realismen ble her fremhevet (Snow, 2007, s. 50-51; Østerud et al 1997, s. 231-232). *Nødvendighet* er fellesnevneren for det som blir betraktet som realisme i følge Østerud et al (1997, s. 232). Innenfor den internasjonale politikken har egeninteresse blitt prioritert fremfor moral. Østerud sier videre at dette ikke er noe man kan gjøre mye med siden den menneskelige natur og det internasjonale anarki vil forbli som det er. Streben etter makt kjennetegner politiske handlinger, og at forutsetninger for fred og sikkerhet ikke kan møtes gjennom internasjonalt samarbeid (Ibid).

3.2.1. Realismeparadigmet

Realismen har vært med på å legge grunnlaget for den amerikanske sikkerhetspolitikken siden 1940-tallet, og inneværende og tidligere mønster i utformingen av amerikansk nasjonal sikkerhetspolitikk kan ikke bli fullstendig forstått uten å forstå det realistiske paradigmet. Snow bruker seks punkter rangert i en logisk rekkefølge for å forklare realismeparadigmet. Alle punktene inneholder et eller flere av nøkkelkonseptene og sammen definerer de det realistiske perspektivet. Fordi paradigmet er en viktig del av den internasjonale realiteten, er deres innhold viktig. De seks punktene er som følger:

1. *The international system is composed of sovereign states as the primary units in both a political and legal sense.*
2. *Sovereign states possess vital interests that are the only units in the system entitled to vital interests.*
3. *Vital interests become matters of international concern when conditions of scarcity exist and are possessed by competing state actors.*
4. *When issues involving scarce resources are present in the relations between sovereign states, then power must be used to resolve the difference.*
5. *The exercise of power is the political means of conflict resolution in international relations.*

6. *One political instrument of power is military force, which is one of option for resolving differences between states.*

(Ibid:52)

Ut i fra denne inndelingen konkluderer Snow med at i et system av suverene stater, må stater fra tid til annen bruke militær makt for å løse problemer som kan oppstå innenfor systemet. Det realismeparadigmet rettferdiggjør bruken av militær makt. Blant de seks punktene er det tre faktorer om skiller seg ut. Nasjonal suverenitet, vitale interesser og makt. Disse tre faktorene kan være med på å forklare den amerikanske geopolitikken, som Snow mener har sitt utspring i nettopp realismen (Ibid:50-52).

Suverenitet

Suverenitet er den faktoren innenfor realismen USA forsvarer sterkest. Suverenitet er et begrep som ble utviklet i det 16. og det 17. århundre og er særlig forbundet med Jean Bodin og Thomas Hobbes. Suverenitetsbegrepet er tosidig: det omfatter på den ene siden statens uavhengighet utad og på den andre forestillingen om ypperste myndighet og rettskilde. Denne todelingen er med i det moderne begrepet om suverenitet. Det som kjenner en suveren stat er at den er konstitusjonelt uavhengig og respekteres som selvstendig av andre stater. På den internasjonale arena betyr statlig suverenitet at ingen land kan ha jurisdiksjon over hva som forgår innenfor et annet land. Ukrenkelighet av statlig suverenitet har aldri vært så absolutt som definisjonen impliserer (stater krenker andre staters suverenitet til stadighet). Likevel er det fortsatt et viktig instrument for forhold innenfor det internasjonale systemet. En sterk suverenitet minimerer muligheten utenforstående har til å påvirke ens politiske beslutningsprosesser. Dette er grunnen til at USA ikke ratifiserte Den Internasjonale Straffedomstolen (ICC). Skepsisen til å la en ikke-amerikansk overmakt dømme en amerikansk statsborger, er sterkere enn viljen til internasjonalt samarbeid.⁵ Denne motvilligheten til samarbeid, gjør at USA kommer på kant med resten av det internasjonale samfunnet i flere saker (Ibid:49 og 52).

Statlig suverenitet har to effekter som er motsatte av hverandre. Innenfor en stat legger suvereniteten grunnlaget for politisk orden, og land kan i teorien gjøre hva de vil innenfor egne grenser.

⁵ I følge tv2 nyhetene 16. november 2009 vil denne boikotten nå opphøre.
(<http://www.tv2nyhetene.no/utenriks/usa-avslutter-boikott-av-internasjonalt-domstol-3011270.html>)

I mellomstatlige forhold har man ikke de styringsorganene og reglene som man har innenfor en stat. Det er ingen lovgivende forsamling som kan fatte bindende vedtak for hele verden. Det er ingen domstol som kan dømme statene, eller verdenspoliti som kan gripe inn mot stater. Resultatet er det realistene kaller internasjonalt anarki (Ibid:58).

Vitale interesser

Hovedgrunnen til at stater er uvillige til å inngå kompromisser i saker som omhandler deres suverenitet er fordi stater har vitale interesser. Vitale interesser er interesser et land vil forsvare med alle tilgjengelige midler. Kompromiss er ikke et alternativ i situasjoner hvor deres interesser er sammenfallende, forskjellige eller motstridende med andes. Derfor er utfallet i saker som omhandler vitale interesser så viktige at det i følge realismen ikke kan legges i hendene til en overordnet makt. I følge Snow mener enkelte forskere at vitale interesser er interesser der en stat, om nødvendig, vil bruke militær makt for å forsvare dem (Ibid:54).

Formelt eller uformelt rangerer stater sine vitale interesser i et hierarkisk system som angir hvor viktig en bestemt interesse er, og hvilke tiltak som vil bli tatt for å forsvare slike interesser. Snow bruker modellen til Donald Neuchterlein for å illustrere sammenhengen mellom de nasjonale interessene (Ibid:54).

Basic Interest at Stake	Intensity of Interest			
	Survival	Vital	Major	Peripheral
Homeland Defense				
Economic Well-Being				
Favorable World Order				
Values Promotion				

Figur 3.1 National Interest Matrix

Begge dimensjonene i modellen er hierarkiske. Den øverste interessen er nasjonens overlevelse(Survival), etterfulgt av vitale interesser(Vitale), som er interesser hvor staten ikke vil inngå kompromisser. Dette ble åpenbart i ettervirkningen av 11.september 2001. Stor interesse(Major) er interesser som ikke er av like stor betydning, de er ubeleilige og kan gjøre skade, men ”tap” kan bli tolerert, og liten interesse (Peripheral) er saker som er mer ubeleilige, enn av generell interesse.

Samtidig er den viktigste interessen et land har å forsvare seg selv, etterfulgt av promotering av sitt økonomiske system, syn på verden og til slutt verdier (Ibid).

Det kritiske punktet som er relatert til den nasjonale sikkerheten er forholdet mellom vitale interesser og stor interesse. Dette fordi temaer av vital interesse er interesser den amerikanske staten vil bruke makt for å forsvare, i hovedsak militær makt. Interesser av stor betydning faller mellom to stoler, fordi saker av stor betydning kan både være av stor interesse for staten på den ene siden og saker av mindre interesse på den andre. Dermed må hver sak bli individuelt vurdert. Denne situasjonen skaper debatt innenfor det nasjonale sikkerhetspolitiske miljøet. Når man ser på de generelle interessene til amerikanerne er det få som er uenige i at beskyttelse av eget land er av høyest prioritet, det vil si av vital interesse. Disse vil derfor bli forsvart ved makt. Reaksjonen på angrepene 11. september 2001 følger dette resonnementet. Dersom man går nedover listen av generelle interesser, kan man diskutere grader av vital interesse. Tilgang til ressurser har høyt prioritert, som Snow påpeker. Under Gulfkrigen var de amerikanske interessene av økonomisk art (tilgang til petroleum). Til sammenligning er promotering av amerikanske idealer og levesett til resten av verden, som deres demokratiske og økonomiske verdier, nedprioritert (Ibid:54-56). Denne oppfatningen blir til dels delt av Robert J. Art (2009, s. 213). Han mener at spredning av demokratiske verdier ikke skal være en av hovedoppgavene til det amerikanske militæret, og tviler på effektiviteten av det arbeidet militære organer vil ha i dette arbeidet. Hvis det militære blir gitt denne typen oppgaver frykter han at operasjoner vil bli forlenget og vare lenger enn det som opprinnelig var planen.

Bekymring over vitale interesser oppstår i situasjoner hvor det er knapphet, hvor mer enn en part er interessert i et produkt det er begrenset tilgang til. Knapphet er i denne sammenhengen situasjoner der flere parter viser interesse for de samme ressursene samtidig. Konflikter om vitale interesser oppstår når konkurrerende parter kommer med uforenelige krav til en ressurs det er knapphet på (Snow, 2007, s. 56). Kina og USAs konkurranse om oljen i Afrika er en slik situasjon.

Et siste punkt om konseptet vitale interesser er at vitale interesser er så viktige for amerikanske myndigheter at de vil gjøre alt for å få tilgang til disse på egenhånd. Den amerikanske staten er uvillig til å gå til en høyere instans for hjelp (overordnet myndighet) av frykt for at en slik myndighet vil gå imot deres ønske.

Vitale interesser er dermed så viktige for dem at å frivillig legge beslutningen i noen utenforståendes hender, ikke er et alternativ. Når vitale interesser fører til en konflikt, vil alltid noen vinne og noen tape (Ibid).

Maktpolitikk

Internasjonale relasjoner er et politisk system der de viktigste politiske aktørene er stater som søker å maksimere sin vinning i et miljø der ikke alle kan være vinnere. Politikk vil i denne sammenhengen bli definert som "the ways which conflicts of interest over scarce resources are resolved" (Easton sitert i Snow, 2007, s. 56). Denne definisjonen består av to relaterte elementer. Det første er "the ways of conflicts...are resolved". Det andre er "scarce resources". Det hele dreier seg om hvor viktige disse ressursene er. Jo viktigere de er, jo mer tid og penger vil et land bruke for å få kontroll over dem. Når en sak er av høy prioritet (nasjonal overlevelse eller vital interesse), vil staten bruke sin egen suverene autoritet for å beholde så stor kontroll så mulig over utfallet (Ibid:56-57).

I realismen er politikk først og fremst et spørsmål om egeninteresse og maktkamp, ikke om moral, rettigheter og plikter. Egeninteresse kan i denne sammenhengen sees som ett ledd i beskyttelsen av sine vitale interesser. Helt siden Tukydid's klassiske verk om den pelopenniske krig, har usikkerhet i det internasjonale systemet lagt grunnlaget for realisternes tankegang. Territorialstaten som den sentrale aktøren i verdenspolitikken, deres streben etter overlevelse i usikre og fiendtlige omgivelser, rettferdiggjør bruken av makt og er uunngåelig i en usikker verden. Hans Morgenthau mener at trangen til selvhevdelse er maktmotivets politiske uttrykk, og grunnet den internasjonale politikken fravær av en overordnet myndighet, fører det til mange konflikter. Fraværet av en slik overordnet autoritet, gir grobunn for frykt, konfliktsituasjoner og ujevn maktfordeling. Frykten møtes gjennom militære allianser og maktbalanse (Østerud, 2003, s.157-159).

Makt er et kontroversielt konsept fordi en av de mest åpenbare og mest brukte formene for makt på den internasjonale arena er militær makt. Snow (2007, s. 58) mener at selv de som er i mot bruken av militær makt, er deler av et system der bruk av væpnet makt, alltid vil være sentralt (Ibid). Gjennom selektivt engasjement fremholdes det at militær makt er et viktig instrument i implementering av politikk. Dette betyr at det militære ikke bare er nyttig i militære sammenhenger, men kan også brukes i ikke-militære sammenhenger.

Det vil si at USA kan bruke sine militære styrker i sin forfølgelse av politiske og økonomiske interesser (Art, 2009, s. 235).

For å kunne utøve makt, må en stat være i stand til å utøve trusler. Dette forutsetter besittelse av instrumenter for makt. I konvensjonell tradisjon vil dette innebære tre typer makt: diplomatisk (eller politisk), økonomisk og militær. Diplomatsk makt vil si evnen til å overbevise motstanderens diplomater ved hjelp av politisk retorikk. Økonomisk makt innebærer evnen til å gi økonomiske belønninger så vel som berøvelse i samsvar med landets betingelser. Militær makt er trussel om eller faktisk bruk av militære midler for å oppnå landets mål. En av grunnene til at USA i dag er den eneste supermakten i verden er nettopp fordi de innehar alle disse formene for makt, og er ikke redd for bruke dem for å nå sine mål (Ibid:60-61).

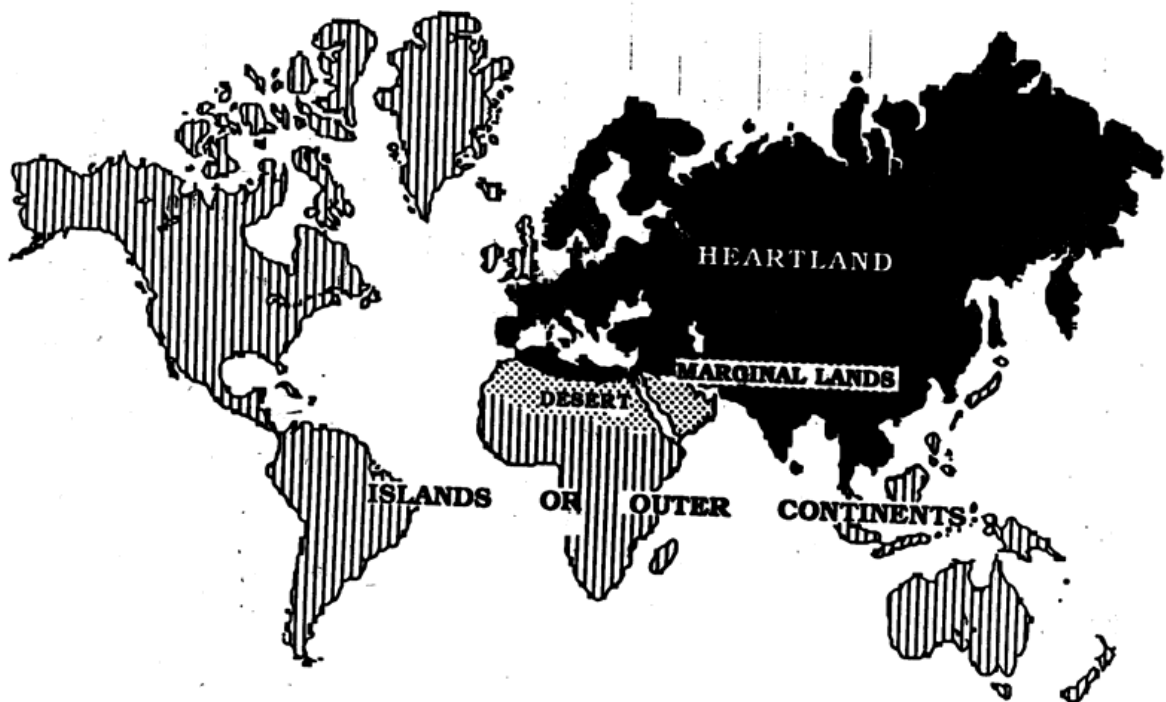
3.3. Geopolitikk

Det er to geopolitiske teoretikere som har påvirket utviklingen av den anglo-amerikanske geopolitikken. Halford Mackinder og Nicholas Spykman representerer alternativer på denne retningen fra tidlige på 1900-tallet. Debatten omfattet da om betydningen av territoriell makt i forhold til sjøbasert makt. I nyere geopolitiske studier er betydningen av den territoriale makten betydelig nedtonet til fordel for elementer av økonomisk makt (Østerud, 2007, s. 86).

3.3.1. Sir Halford Mackinders modell om kjerneområdet

Halford Mackinders modell av kjerne- og randområder representerer et forsøk på å identifisere hva som er det territoriale grunnlaget for den globalpolitiske dominansen (O'Tuathail, 1994 i Stokke, 1998, s. 22). I følge Mackinder (1904; 1919 i Stokke, 1998, s. 22) er det tydelig at de store landområdene i Sentral-Asia i løpet av verdenshistorien har utgjort den viktigste basisen for geopolitisk makt. I tidlige perioder dominerte rytterfolk fra Asia og Europa disse territoriene men etter de store oppdagelsesreisene ble sjøbasert makt viktigere enn landbasert for geopolitisk dominans. Dette innebar et skifte i geopolitisk makt fra Sentral-Asia til Vest-Europa (først til Spania og Portugal, men senere også til Nederland og Storbritannia). På begynnelsen av 1900-tallet, da Mackinder utviklet sin modell, hevdet han at pendelen var i ferd med å svinge tilbake til landbasert makt, først og fremst som et resultat av utviklingen av jernbanetransport.

Sjøbaserte staters evne til å kontrollere et stort kontinentalt territorium ble oppfattet som begrenset, mens bruken av jernbanen medførte økt landbasert militær kapasitet. Mackinder hevdet derfor at de store landområdene Sentral-Asia utgjorde et geopolitisk kjerneområde ("heartland") nettopp fordi det var vanskelig å kontrollere for sjøbaserte stormakter, som for eksempel Storbritannia. Dette betydde i neste omgang at Øst-Europa fikk en spesiell strategisk betydning fordi de utgjorde en "inngangsport" til kjerneområdet. Kontroll over Øst-Europa medførte kontroll over kjerneområdet som igjen la grunnlaget for kontroll over "verdensøya" (Europa, Asia og Afrika) og til slutt hele verden. Mackinder utledet fra dette at Storbritannia måtte opprettholde en maktbalanse i forhold til stater på kontinentet, og spesielt forhindre en allianse mellom Tyskland og Sovjetunionen, som var landbaserte stater. En slik allianse ville gi Tyskland kontroll over kjerneområdet, og dermed gjøre den tyske staten i stand til å utfordre Storbritannias geopolitiske dominans, som hovedsakelig var sjøbasert (Stokke, 1998, s. 22-23). Mackinders teori kombinerte geografi, historie og politikk på en måte som gjorde det mulig å se verden som en enhet.

Figur 3.2 Mackinders verden. Kilde: Gray, 1988, s. 6

3.3.2. Nicholas Spykman – utviklingen av amerikansk geopolittikk

Slutten på den andre verdenskrigen markerte et skifte i geopolitisk hegemoni fra vesteuropeiske kolonimakter til USA. Mens tyske geopolitikere forestilte seg at ekspansjonistiske geostrategier ville sikre tysk levedyktighet innenfor en multipolar verden, søkte amerikanske geopolitikere å utvikle en geopolitisk modell som kunne fremme og legitimere globalt amerikansk hegemoni. Kort tid etter den andre verdenskrigen utviklet den geopolitiske verdensordenen seg til å bli preget av en polarisering mellom Sovjetunionen og USA. I denne situasjonen ble Mackinders modell revitalisert og omformulert av amerikanske geopolitikere. Nederlenderen Nicholas Spykman var en av disse. Spykman mente at Mackinder tok feil på to områder. Første mente Spykman at Mackinder overvurderte kjerneområdets maktpotensial og for det andre mente han at Mackinders syn på forholdet mellom landmakt og sjømakt var for enkelt. Da Spykman flyttet fra Nederland til USA i 1920, fikk han en større tro på at det var USA og ikke Storbritannia som kom til å bli den ledende nasjonen i verden og den balanserende makten i verdenspolitikken. Han hevdet at den geopolitiske verdensordenen burde forstås som et spørsmål om rivalisering og maktbalanse mellom kjerneområdet og det ytre randområdet i Mackinders modell, det vil si mellom Sovjetunionen og USA. Han poengterte at kontroll med det indre området hadde avgjørende geopolitisk betydning fordi det kunne nøytralisere kjerneområdets makt. Spykman tilpasset Mackinders modell til den ”nye” politiske realiteten. Han ga Eurasia navnet Verdensøyen, og han identifiserte kanten av verdensøyen, de Eurasiske landene som har kystlinje, som randområdet. Randområdene var utsatt for angrep fra både land og hav, så de var dermed helt avhengig av et godt forsvar både på land og fra sjø for å kunne overleve. Verdens maktbalanse var i følge Spykman påvirket av allianser innenfor randområdene og mellom randland og kjerne- og ytre maktområder. Spykmans reformering av Mackinders teori la i følge Østerud ”premissene for utformingen av den amerikanske containmentpolitikken⁶ etter andre verdenskrig”. (Stokke, 1998, s. 24-25 og Østerud et al, 1997, s 75)

⁶ Oppdemningspolitikken

Figur 3.3 Spykmans verden. Kilde: Gray, 1988, s. 8

3.3.3. Klassisk geopolittikk – dårlig rykte

De fleste er enige i at geografi har spilt en stor rolle i utformingen av politikk. Samtidig har geopolitikken som teori og analyseform ved flere anledninger blitt trukket i tvil. Den geopolitiske tradisjonen har intellektuell forankring i Darwinismen (organisk syn på staten) og imperialismen (visjoner om globalt herredømme). Stormaktsdoktriner har blitt formulert med geopolittikkteoretikere som viktige bidragsytere. Dette har gitt den klassiske geopolitikken et tvilsomt akademisk rykte. Geopolittikk i praksis har blitt ansett for å være bestemt og for enkel, om ikke veldig voldelig. Store deler av denne negative oppmerksomheten er et resultat av arbeidet til General Karl Haushofer og hans bok *Geopolitik* (Walton, 2007, s. 15). Haushofers geopolittikk hadde som mål å gjenopprette det som av tyskerne ble oppfattet som et urettferdig krigsoppgjør etter den første verdenskrigen. Han mente at den tyske ekspansjonisme først og fremst burde rettes mot kjerneområdets randområde i Øst-Europa, men også mot å gjenerobre de tapte koloniene i Afrika (Stokke, 1998, s. 24). Selv i sin tid ble Haushofer sterkt kritisert, og hans imperialistiske tendenser gjorde at hans teorier raskt mistet legitimitet blant andre forskere. Hans teorier påvirket ikke den angloamerikanske geopolitikken. Dette er ytterligere forsterket av det faktum at ”grunnleggerne” av geopolitikken Sir Halford Mackinder og Nicholas J. Spykman var begge anti-nazister.

Haushofers geopolitiske synspunkt er tydelig influert av Mackinders arbeid, men Mackinder kan ikke klandres for dette, særlig med tanker på at tyskeren aldri var en av hans elever. Selv om flere har forsøkt å sidestille den angloamerikanske geopolitikken med den tyske *Geopolitikk*, er det en ting som skiller dem klart fra hverandre: Haushofers arbeid favoriserte det tyske rikets vekst, og var i hovedsak en oppskrift på en stormaktskrig (Walton, 2007, s. 15-16; Østerud, Goldman og Pedersen, 1997, s. 75).

3.4. Geopolitikk i det 21. århundre

Geopolitikken ble gjenstand for fornyet akademisk interesse på 1980- og 1990-tallet. Ikke minst etter oppløsningen av Sovjetunionen og med destabiliseringen av de politisk-geografiske mønstrene og konstellasjonene. I de seneste årene har debatten rundt nye teknologier og dens effekt på internasjonal politikk og det sivile samfunnet intensivert. Utviklingen av ny teknologi går raskt og ofte parallelt; telekommunikasjon, pc-er og transport, spiller alle en stor rolle i dagliglivet til flere og flere mennesker på jorden. Denne utviklingen til tross, tradisjonell geopolitikk er like relevant: Geografiske rom, og hvem som kontrollerer disse rommene, er fortsatt et sentralt tema i internasjonal politikk (Ibid:21). Majoriteten av jorden er ikke organisert inn i nasjonale territorier. Det vil si at havområder⁷ og polområdene er områder hvor ingen har statar territorielle eierskapsrettigheter. Disse områdene er i all vesentlighet ansett som verdens "fellesområder", men blir regulert av internasjonale lover og regler. Det er få som oppholder seg i slike områder over lenger tid. Folk lever innenfor geografisk definerte områder (nasjonalstater) og blir ansett som borgere av den politiske enheten de oppholder seg i. Dette vil ikke si at alle land har en funksjonell regjering som effektivt kan administrere sitt territorium. Man refererer ofte til slike land som *failed states*⁸. Dette er land som ikke har kontroll over alle deler av sine territorier (Ibid:22).

Flere geopolitikere understreker viktigheten av økonomi og økonomisk utvikling innenfor geopolitikken. Naturressurser, tilgang til hav, posisjoner langs handelsruter og landbruksmuligheter er alle viktige faktorer i en stats økonomiske utvikling. Ettersom disse faktorene er samvirkende og alle relevante i studiet av internasjonal politikk, vil det si at geopolitikken i dag er mer enn "bare" fysisk geografi.

⁷ Nasjonale rettigheter er avgrenset til et smalt belte utenfor kystlinjen, vanligvis 3 nautiske mil

⁸ Velger å bruke det engelske uttrykket *failed states* da jeg ikke synes det ikke finnes et godt norsk alternativ for dette ordet.

Geopolitikken kan dermed avdekke sammenhenger mellom geografi og politisk kultur, og dermed si noe om hvordan geografien er av betydning i den internasjonale politikken. Dette kan igjen være med på å hjelpe en forsker å finne nye trender i den internasjonale politikken og det sikkerhetspolitiske miljøet som er under utvikling (Ibid:22).

3.4.1. Den post-Columbianske epoken

Ved Sovjetunionens fall endte det Mackinder kalte for den Columbianske epoken. Columbus oppdagelsesferder på 1400-tallet markerte begynnelsen på Mackinders teori om kjerneområdet. Selv om det er vanskelig å presist stadfeste når en historisk epoke ender og en ny begynner, er Sovjetunionens fall en like god markør for slutten av den Columbianske epoken, som Columbus reiser var for dens begynnelse. Med slutte av den kalde krigen og med sammenbruddet av supermaktene i kjerneområdene, oppstod det nye muligheter i verdenspolitikken. Den viktigste konsekvensen var at den kalde krigen i Europa ikke lenger var den viktigste konflikten i stormaktspolitikken. De to verdenskrigene verden opplevde på 1900-tallet fungerte som en katalysator for den politiske endringen som ble konsekvensen av disse krigene, og to nye stormakter vokste frem: USA og Sovjetunionen. Til tross for at de europeiske stormaktene mistet sine grep om verden, forble Europa den primære geografiske regionen for stormaktskonkurransen, med Eurasia som en ny fremadstormende arena i den internasjonale politikken (Walton, 2007, s. 24-25).

3.4.2. Amerikansk geopolitikk

USA har i siden slutten av andre verdenskrig vært et ledende medlem av det internasjonale samfunnet. Mange av oss som lever i dag, har ikke levd i en verden hvor USA ikke var en stor spiller i den globale politikken. Dette har ikke alltid vært tilfelle. Amerikansk deltakelse på den globale geopolitiske arenaen er et unntak snarere enn en regel. I følge Snow (2007, s. 47), har amerikanerne forsøkt å holde seg utenfor maktpolitikken. Maktpolitikk er et system de anser som korrumpert. Dermed forekommer det en viss usikkerhet rundt deres plass i det geopolitiske spillet. Snow lister opp tre faktorer som han kaller *den amerikanske sikkerhetskulturen* og som han mener fanger den tradisjonelle amerikanske holdningen til geopolitikk.

Den første faktoren er det Snow kaller *American exceptionalism*. Amerikanerne har alltid ansett sitt land og sitt folk som helt spesielle, et som er kvalitetsmessig mye bedre enn alle andre. I følge Snow var dette basert på at USA var det første landet i verden som innførte demokratiet som politisk styresett og fordi de i lang tid har fungert som et tilfluktssted fra politiske ideologier (som nazismen, fascismen og kommunismen) og deres utøvelse. På grunn av dette anser det amerikanske folk seg som et utvalgt folk og institusjoner utenfra som en dårlig innflytelse (Ibid:48).

Deres oppfatning av seg selv som enestående fører oss til Snow sin andre årsak, *isolasjonisme*. Isolasjonisme brukes i amerikansk sammenheng om politiske holdninger om kontakt med og deltakelse i det internasjonale systemet. Redsel for innflytelse i deres politiske beslutningsprosess utenfra, er den generelle begrunnelsen for å holde amerikansk deltagelse i det internasjonale samfunnet på et minimumsnivå. Isolasjonisme dominerte den amerikanske utenrikspolitikken fra proklameringen av Monroe-doktrinen til landet gikk inn i første verdenskrig. Det nyere eksempel på denne politikken er fra mellomkrigstiden da USA trakk seg helt ut fra den internasjonale politikken under parolen ”splendid isolation”. Neo-isolasjonisme er den moderne utgaven av dette og opprettholder den stramme linjen for amerikanske engasjement. Dette kommer til syne i USAs motvillighet til å delta i FN-støttede fredsbevarende operasjoner. Tilbøyeligheten til å ignorere meninger og råd fra andre og handle alene i internasjonale saker, er typisk amerikansk. Dette kalles gjerne unilateralisme (Ibid:48; Østerud 2007, s. 119). Etter den amerikanske deltakelsen i andre verdenskrig har isolasjonistiske strømmer vært forbeholdt fløyene i den amerikanske politikken. Men den isolasjonistiske tankegangen appellerer fortsatt til den amerikanske selvforståelsen, og bruk av slike argumenter kan få stor tilslutning hos velgere (Østerud, 2007, s. 119).

Den tredje faktoren er det Snow kaller amerikansk *ambivalens*. Ambivalens i forhold til geopolitisk deltakelse. Få vil i dag argumentere for at USA opprettholder en isolasjonistisk posisjon i forhold til verdenspolitikken. Dette ble mer synlig etter Pearl Harbor. På lik linje som neo-isolasjonismen fikk seg et slag etter 11.september 2001. Likevel er ambivalensen der. Konsekvensen av et større internasjonalt engasjement betyr et nett av internasjonale regler å forholde seg til. Dette kan begrense den amerikanske uavhengigheten og hindre gjennomføringen av handlinger av amerikansk interesse. Selv mener de det kan begrense deres suverenitet (Ibid:48).

3.5. Kritik av geopolitisk teori

I de seneste årene har skeptikerne til den fremtidige viktigheten av geografi i moderne kriger, argumentert med at de teknologiske fremspringene vil gjøre geografi til en irrelevant faktor. Under den Columbianske epoken var en av nøklene til en suksessfull geopolitikk nettopp utnyttelsen og utviklingen av ny teknologi, men da relatert til sjøen. Kritikere mener at bruken av sjø var en del av teknologien erobringene på den tiden krevde, men Walton (2007, s. 101) mener dette perspektivet er feil. Verdenshavene har ikke blitt mindre relevante i årenes løp. De har heller blitt viktigere. Forskjellen mellom stater som brukte teknologi som innflytelse for å bruke havene mer effektivt og oppnå politisk innflytelse og de som ikke hadde denne muligheten, var en avgjørende faktor i den epoken. Geografi er ikke irrelevant og er definitivt ikke slått av teknologien. Snarere har kløften mellom de som klarer å bruke geografien til sin fordel og de som ikke gjør det, blitt det som skiller militære vinnere fra militære tapere, og Walton mener det lite som tyder på at dette vil bli mindre relevant i det århundre vi er inne i nå (Ibid).

Fordi suverenitet ligger til grunn for det Westfalske systemet, er realismen et konseptet som tiltrekker seg mye negativ oppmerksomhet. Prinsippet om nasjonal suverenitet skaper en internasjonal institusjon med et formål som forutsetter en verden av maktpolitikk og som garanterer at internasjonale relasjoner ”er preget av” konflikt fremfor samarbeid. Kritikere hevder at nasjonal suverenitet aldri har vært så absolutt som definisjonen hevder. Det gjennomgående underliggende temaet for kritikken er at realisme ikke er empirisk tilstrekkelig for å beskrive verden. Denne kritikken kommer i all hovedsak fra akademiske og politiske hold (Snow, 2007, s 63).

Det andre punktet av realismeparadigmet som er under kritikk er vitale interesser. Er beskyttelse av vitale interesser er en god nok grunn for bruk av militær makt? Snow mener at denne kritikken er et resultat av endringene i trusselbildet etter den kalde krigens slutt. Vitale interesser ble truet og man gjorde det man måtte for å forsvare disse. Men da den kalde krigen var over hadde de ikke lenger en fiende som truet deres interesser. Dette betydde ikke at de amerikanske interesser ikke endret seg med krigens slutt. Det som endret seg var at de ikke lenger kunne rettferdiggjøre bruken militær makt for å forsvare disse interessene (Ibid:65).

De endrede omgivelsene i verden påvirker relevansen av det realistiske paradigmet. En av de største kildene til vold og ustabilitet i verden er serien av borgerkriger som har oppstått i deler av den tredje verden. Flere av disse konfliktene er så alvorlige og av et så stort omfang at de ikke lenger lar seg løse internt. Det internasjonale samfunnet må tre inn for å hjelpe. Disse konfliktene oppstår ofte i områder hvor amerikanske myndigheter ikke har noen interesser, og i følge realismeparadigmet skal USA hode seg utenfor slike konflikter. Den eneste måten å rettferdiggjøre utsendelse av styrker, er ved å ignorere eller utvide paradigme eller ved å nå si at mindre viktige interesser er nå mer viktig. (for eksempel, ved å si at Makedonia er viktig for USA fordi det er viktig for amerikanske allierte) (Ibid:66).

Det er ikke bare realismens måte å beskrive virkeligheten som møter kritikk. Deres syn på bruken av militær makt, får mye kritikk. De mener det er normalt av et land å bruke militær makt for å forsvare sine egeninteresser, og at enhver stat har rett til å gjøre det, *the ends justify the means*. Prinsippet om suverenitet legger også større vekt på ikke-samarbeids prinsipper framfor samarbeid med andre land (Ibid:67). Dette synspunktet er ikke lenger så fremtredene som det en gang var. Det er nå nødvendig for land å samarbeide for å øke sin økonomiske vekst, forhindre store strømmer av innvandrere, og ikke minst forhindre terrorangrep. På grunn av det økte internasjonale samarbeidet har realismen møtt en del kritikk, og spørsmål om dens relevans. De mener at realismen for ofte avviser samarbeid som et alternativ og at samarbeid ikke bare vil gi et mer tydelig bilde av hvordan verden egentlig er men vil også føre til en roligere verden (Ibid:67-68).

3.6. Oppsummering

Målet med denne oppgaven er å undersøke den fornyede amerikanske interessen for det afrikanske kontinentet via opprettelsen av Africom. Dette temaet vil bli analysert ved hjelp av geopolitisk teori. Geopolitiske teorier studerer betydningen av geografi i politiske prosesser og kan defineres som studiet av maktens geografiske betingelser og mønstre. Realismen er et godt utgangspunkt for den amerikanske geopolitikken Dette er fordi amerikansk geopolittikk har sitt filosofiske og operasjonelle utgangspunkt i realismen.

Realismeparadigmet egner seg godt for å forklare hypotesene som ble presentert i innledingen av oppgaven. Den har lagt grunnlaget for den amerikanske utenrikspolitikken siden 1940-tallet.

Av de seks punktene som Snow presenterer er det spesielt tre som egner seg godt for denne oppgaven. Suverenitet, vitale interesser og makt. Amerikanske vitale interesser, og beskyttelse av disse innebærer i flere tilfeller bruken makt, militær, økonomisk og diplomatisk. Det er også et spørsmål om å ha midlene til å utøve slik makt. Noe USA har. Tilgang til olje, kampen mot terrorisme og oppdemming mot den kinesiske tilstedeværelsen på det afrikanske kontinentet er alle geopolitiske faktorer, og av beskyttelse av olje, og beskyttelse mot terror og kinas økende interesse i Afrika er alle av vital interesse. Samtidig har det realistiske paradigmet vært utsatt for kritikk. Særlig er det bruken av militær makt til forsvar av vitale interesser som har fått mye oppmerksomhet. Bruk av militær makt til beskyttelse av vitale interesser var vanlig under den kalde krigen, men da denne endte forsvant også fienden. Spørsmålet ble nå om bruken av militær makt for beskyttelse av vitale interesser kunne rettferdiggjøres.

Den geopolitikken generelt, og den amerikanske geopolitikken spesielt, har beveget seg bort fra tradisjonell geopolitikk. Kontroll over *territorier* står ikke lenger i sentrum, kontroll over *ressurser* som befinner seg på disse territoriene er nå det viktigste.

4. Olje

*“African oil is of strategic interest to us, and it will increase and become more important as we go forward”.*⁹

Da den kalde krigen endte i 1990 trodde amerikanske politikere at USA nå skulle nyte sin nye posisjon i verden. Status som verdens supermakt skulle sikre dem mot konkurrenter, især militære. Militær overlegenhet har i historisk sammenheng vært den faktoren som sikret stormakter verdensherredømme, og USA mente det samme ville være tilfelle i fremtiden. ”For America, this is a time of unrivaled military power, economic promise and cultural influence”. Dette uttalte daværende Texas guvernør George W. Bush i september 1999 (Klare, 2008a, s. 9). Bush mente stormaktsposisjonen ville sikre USA overlegen makt langt inn i fremtiden. Men da han selv ble president og ville spre den amerikanske makten oppdaget han at militær overlegenhet ikke var nok i den ”nye” verdensordenen. Andre faktorer konkurrerte nå med militær makt, og spesielt én hadde fått økt betydning – olje (Ibid).

Olje er USAs primærkilde til energi. Andre energikilder er enten for knappe (gass og vannkraft), for kostbare (vind og solcelle) eller for forurensende (karbondioksid ved kull, radioaktivt avfall fra kjernekraftverk). Tilgangen til er olje rikelig. Det er ikke for dyrt og produserer mindre CO₂ enn kull. Petroleum vil trolig være det drivstoffet som amerikansk industri, samfunn og transportsystem vil benytte seg av også i årene som kommer (Ibid:7-8).

De europeiske stormaktene tappet Afrika for naturressurser lenge før den nåværende jakten på energiressurser begynte. Fra kolonitiden til godt etter andre verdenskrig forsynte Afrika de europeiske landene med kobber, jern, diamanter, gummi, tømmer, bomull, kaffe, te og andre basisvarer. Avkoloniseringen på 1960-tallet endret dette. De som jaktet på ressurser fokuserte nå på olje og gass som dermed førte dem til Midtøsten. Kampen om tilgang til Midtøstens ”svarte gull” ble viktigere og Afrika mistet noe av sin betydning. I dag er det slik at hvert fat med olje og kubikk med gass er etterspurt, og dermed vokser også behovet for nye leverandører. Afrikanske oljeprodusenter kan være med på å møte dette behovet. Et nytt kappløp er i gang og tilgang til alternative energikilder er målet.

⁹ (Kansteiner sitert i Klare, 2004, s. 143)

Det har også kommet nye kjøpere på banen inkludert tidligere utviklingsland som Kina, India, Indonesia og Malaysia (Klare, 2008a, s. 146).

Ved å lese aviser i dag, skulle man tro at oljeforekomstene i Afrika var nyopptaget. Dette er ikke tilfellet. Dette hevder Ghazvinian (2007, s. 83) som kan vise til at Afrika sør for Sahara har forsynt det internasjonale markedet med olje i flere tiår. Nigeria fant olje i 1958, to år før de erklærte sin uavhengighet fra Storbritannia. I skogene i sentral Afrika har franskmennene boret etter olje siden tidlig på 1950-tallet. Det var ikke før araberne fant sine store mengder med olje at man for alvor begynte å lete etter olje også i Afrika. Prøver ble tatt over store deler av kontinentet og olje ble funnet, men lite ble gjort med disse funnene. Da oljemarkedet falt på 1980-tallet ble Afrika forlatt og oljen deres karakterisert som for utilgjengelige. Det var ikke nok olje til å holde på den internasjonale interessen.

Forholdet mellom olje, militærmakt og geopolittikk går langt tilbake. Det startet da den britiske marinen erstattet kull med olje som drivstoff for sine skip. I etterkrigstiden ble verden, og USA spesielt, oppmerksomme på rollen olje kunne spille i fremtidige konflikter. Da Sovjetunionen kollapset forsvant de tradisjonelle geopolitiske motivene. Utover 1990-tallet rettet derfor amerikanske strateger sin oppmerksomhet mot andre trusler som regionale konflikter, failed states og etnisk ustabilitet. Bruk av makt og militære krefter har tradisjonelt sett vært sentrale elementer innenfor geopolitikken. Neokonservative amerikanere som Robert Kagan har erkjent at tilgang på energikilder også kan skape lignende rivalisering (Klare, 2004, s. 148-150). I 2000 observerte Center for Strategic and International Studies at "Geopolitics and energy existed in a symbiotic relationship for most of the twentieth century, there is little doubt that this symbiosis will continue" (Ebel i Klare, 2004, s 150). USA og andre store aktører som Russland, Kina og India har styrket sine politiske og militære bånd til storleverandører av olje for å sikre sin egen økonomiske utvikling. Dette har satt i gang en ny geopolitisk konkurranse. I følge Klare (2004, s. 150) vil enhver trussel mot amerikanske *vitale interesser* vil bli forsvart med alle tilgjengelige midler, inkludert militære.

4.1. Africom og tilgang til afrikanske naturressurser

Den amerikanske interessen for afrikansk olje ble forsterket i 2005 da en Task Force sponset av Council on Foreign Relations anbefalte at USA gjennomførte en geopolitisk endring innenfor energipolitikken. De anbefalte amerikanske myndigheter å etablere et energiforum for forholdet mellom USA og Afrika på kabinett- (cabinet) eller under-kabinet (sub-cabinet) nivå. Målet med dette forumet var å promotere regionalt samarbeid og for å diskutere felles sikkerhetsproblemer, gjennomsiktighet (transparency) og markedsføring. De anbefaler videre at USA burde oppgradere sin diplomatiske tilstedeværelse i de oljeproduiserende landene, spesielt i Niger-deltaet, Ekvatorial Guinea, og São Tomé and Príncipe. Regelmessige besøk til disse områdene ble anbefalt (Council on Foreign Relations, 2005, s. 18).

Da forslaget om opprettelsen av Africom ble lagt frem i 2007, og utarbeidelse av ansvarsområdet for denne kommandoen ble klart, ble det tydelig at det amerikanske forsvarsdepartementet ville at Africom skulle bli en annerledes kommando. Kommandoen skulle være et instrument for amerikanske myndigheter i deres utøvelse av afrikapolitikken. Ved flere anledninger har konflikter i Afrika spredd seg over grenser med store strømmer av flyktninger. Ved hjelp av Africom skulle det militære kunne tilegne seg større kunnskap om kontinentet, og amerikanske myndigheter få en større forståelse for forandringene Afrika gjennomgår. Africom skulle ha de samme rollene og oppgavene som de andre amerikanske geografiske kommandoene, men skulle også ha et ekstra element: *soft power* (myk makt). Dette vil si at et større antall sivile og ikke bare militært ansatte skulle jobbe mot et tryggere sikkerhetspolitisk miljø i Afrika. Til tross for informasjon er det mange afrikanere men også akademikere som setter spørsmål ved motivene bak opprettelsen av kommandoen. For å berolige dem som var i tvil uttalte Theresa Whelan i en kongress høring 1. august 2007 i Committee of Foreign Relations at:

There are many misconceptions about what AFRICOM will look like and what it will do. I would like to address these misperceptions and concerns here. First, some people believe that we are establishing AFRICOM solely to fight terrorism, or to secure oil resources, or to discourage China. This is not true. Violent extremism is cause for concern, and needs to be addressed, but this is not AFRICOM's singular mission.

Natural resources represent Africa's current and future wealth, but in a fair market environment, many benefit. Ironically, the U.S., China and other countries share a common interest—that of a secure environment. AFRICOM is about helping Africans build greater capacity to assure their own security. (Whelan i Committee on Foreign Relations, 2007, s. 20)

Whelans uttalelse bygger opp under de offisielle årsakene for opprettelsen av Africom, nemlig å sikret et godt sikkerhetspolitisk miljø i Afrika. Imidlertid er det flere som fortsatt har sine tvil, og hevder for det motsatte. Både “off the record” og i full offentlighet. “[A] key mission for the U.S. forces [in Africa] would be to ensure that Nigeria's oil fields, which could in the future account for as much as 25 percent of all U.S. oil imports, are secure”. En ansatt ved USAs forsvarsdepartement uttalte dette til journalist Greg Jaffe fra Wall Street Journal “off the record” i 2003 (Jaffe sitert i Klare, 2008a, s. 160).

Siden 1990 har handelen mellom USA og afrikanske land blitt tredoblet. I 2000 lanserte Clinton-administrasjonen en omfattende handels- og investeringspolitikk for kontinentet, the African Growth and Opportunity Act (AGOA). Naturressurser og spesielt energiressurser har vært det dominerende produktet importert fra Afrika under AGOA. (Ploch, 2008) I sin tale til Armed Services-komiteen 13. mars 2008 legger, general William Ward, Africoms kommandant, ingen skjul på hensikten bak opprettelsen av Africom ved å henvise til Amerikas voksende avhengighet av afrikansk olje. Til tross for deres usikkerhet rundt den politiske stabiliteten i regionen eksporterer Vest Afrika mest olje av kontinentets regioner til USA. Han uttaler:

Despite these difficulties, U.S. Department of Energy figures indicate that the Gulf of Guinea region supplies more than 15 percent of the hydrocarbons imported by the U.S., and by 2015 this region may supply more than 25 percent. In the next 10 years, the Gulf of Guinea is projected to provide the bulk of U.S. imports of sweet crude oil.

(Ward, 2008, s. 6)

Rollen til forsvarsdepartementet blir trukket frem som et usikkerhetsmoment. Usikkerheten dreier som om hvilke signaler det vil gi deres afrikanske partnere at det er forsvarsdepartementet som skal styre Africom og ikke utenriksdepartementet. Donald Payne i innledningen til høring 1 august 2007 (som for øvrig er den samme høringen Theresa Whelan blir sitert fra tidligere) uttaler:

Africans themselves seem somewhat sceptical and perhaps downright cynical about the intentions of this new command and so it appears as though we have started out on the wrong foot. There are some who think this effort is a reaction to the presence of the Chinese in Africa. There are others who believe that we are establishing forward locations from which to fight the global war on terror. Still others are convinced that the United States is intent on protecting oil resources on the continent. I suspect that there is an element of truth to each of these rumours. (Payne I Health i Committee on Foreign Relations, 2007, s. 2).

Disse tre uttalelsene går mot det Whelan uttaler. De legger alle vekt på den økende rollen afrikansk olje og gass har for USA. I 2005 importerte USA 15 prosent olje fra Afrika som trolig doubles innen ti år. Dermed vil Afrika forsyne USA med like mye olje som Midtøsten. USA er ikke alene i Afrika. Flere andre nasjoner konkurrerer om tilgang til de samme ressursene, (Kina, India, Malaysia, Nord-Korea og Sør-Korea) samt både økonomisk og politisk innflytelse på kontinentet. Kina utgjør den største trusselen i denne sammenheng. De setter ikke like strenge krav til styresett, menneskerettigheter og økonomisk politikk. For eksempel kombinerte Kina i 2005 sine store investeringer i Sudans oljeindustri med å beskytte Sudans regjering mot FN-sanksjoner under de pågående angrepene i Darfur (Council on Foreign Relations, 2005, s. 9-10).

Det ble i 2006 estimert at verdens råoljelager tilsvarte 1,208.2 milliarder fat. Midtøsten er den dominerende oljeregionen i verden og står for 61,5 prosent. Europa og Eurasia kommer på en andre plass med 12 prosent, mens Afrika kommer på en tredjeplass med sine 9,7 prosent. Den geografiske distribusjonen har vært relativt uforandret de siste fire årene.

OECD-landene (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) som inkluderer de største olje- og gassforbrukerne i verden, har mindre enn 6,6 prosent av verdens oljeforekomst. Til sammenligning har OPEC-landene (Organization of Petroleum Exporting Countries) 75,7 prosent av den globale forekomsten. Verdens oljeforekomst hadde en årlig gjennomsnittlig økning på 1,7 prosent mellom 1980 og 2006. I den samme perioden økte de afrikanske forekomstene med det dobbelt, 3,2 prosent, mens OPEC forekomstene økte med 1,5 prosent (African Development Bank (ADB) and the African Union (AU), 2009, s. 20-21). Det er to trender som har ført til økt oljefunn. Før det første har prisene økt på grunn av økt press på markedet. For det andre har de teknologiske fremskrittene gjort det mulig å utvinne olje som tidligere var utilgjengelig. Den økende etterspørselen og prisen på råolje skaper muligheter for leting etter nye oljereserverer. Den teknologiske utviklingen har ført til at oljefelter som tidligere ble ansett som for marginale, nå er mulige å utvinne (ibid:21). Det er naturlig å tro at dette er grunnen til at USA nå ser mot Afrika. Oljeforekomstene i Afrika øker raskere enn noe annet sted i verden, og å sikre seg tilgang til dette markedet viktig, særlig sett ut i fra andre nasjoners økonomiske utvikling. Land som Kina og India har begge hatt en stor økonomisk utvikling og for å fortsette denne utviklingen trenger de olje, og som USA er de også interessert i Afrika. Det kan derfor være belegg for å si at det er av *vital interesse* for USA å skape gode relasjoner til afrikanske myndigheter for å få tilgang til oljen.

Den estimerte gassforekomsten ble i 2007 satt til 181.46 billioner kubikkmeter. Selv om gassforekomstene er like skjevt fordelt som oljeforekomstene, er dens regionale ubalanse ikke like utpreget. Det er fortsatt Midtøsten som sitter på de største forekomstene med 40,5 prosent. Europa, inkludert Russland og det tidligere Sovjetunionen, følger tett med 35,3 prosent. Afrika er rangert som nummer fire med sine 7,8 prosent (Ibid:21-23).

Det afrikanske kontinentet er et kontinent rikt på naturressurser og i dag gir disse ressursene mange afrikanske land lovnad om en god økonomisk fremtid. På grunn av det økende behovet USA, Kina og India har for afrikanske naturressurser, spesielt olje, gass og diamanter har de blitt et ettertraktet kontinent.

4.2. Økt interesse i Afrika

I 2003 hadde oljen en gjennomsnittspris på \$28 fatet. Fire år senere var denne prisen økt til \$72 fatet. De rekordhøye prisene fortsatte å økte til midten av 2008. Da kostet et fat med olje \$147 før prisene igjen sank til det halve over de neste seks månedene. Prisene førte til en endring i den internasjonale økonomien og spådommer om at prisene ville vedvare ble gitt. Oljeselskapene så en fremtid med høy fortjeneste og muligheter for utvinning av olje i områder som tidligere ble ansett som for utilgjengelig og dyre. Gamle oljeprodusenter som Angola og Nigeria kunne utvide produksjonen, og letingen etter oljekilder i andre afrikanske land tiltok. De økte oljeprisene førte millioner av dollar inn i disse landene, og over de neste årene vil \$500 millioner finne veien til det afrikanske kontinentet. Det er den største pengesummen som noen gang har blitt tilført den afrikanske oljeindustrien (Jorde, 2009).

Det økende behovet for nye energileverandører har ført til at Afrika har blitt arena for en av de mest intense konkurransene blant de største internasjonale olje- og gasselskapene og de mest "energisultne" landene. De eldre og mer etablerte selskapene fra Europa, Japan og USA er til stede, men det er også rekke nye aktører fra tidligere utviklingsland. "Alle" vil ha en bit av kaken. Da de økonomiske sanksjonene mot Libya ble opphevet strømmet selskaper fra Australia, Brasil, Kina, Storbritannia, India, Indonesia, Italia, Japan, Norge, Russland, Tyrkia og USA til for å sikret seg rettigheter til lete- og utvinningsblokker for olje og gass (de geografiske områdene hvor en som eier har rettigheter til å lete og bore etter olje- og gassforekomster). Lignende maktkamper utspiller seg i flere afrikanske land, blant annet Angola, Nigeria og Ekvatorial Guinea (Klare, 2008a, s. 147-148).

Til tross for at kontinentet ikke har de største reserver av olje, som i den Persiabukten, tar de det igjen i kraft: Fordi mange av de afrikanske olje- og gassfeltene fortsatt er i startfasen, gir det løfte om større utbytte i fremtiden (Ibid:148). "It is unlikely that Africa or West Africa will ever take the place of the Middle East in its importance to the world's oil and gas markets, but will nevertheless continue to be an important source of additional supplies to the United States and the world market." (Brodman sitert i Klare, 2008a, s. 148).

4.2.1. Teknologiske fremskritt gjør det mulig

De store oljeselskapene har i perioder med høye priser og store overskudd benyttet anledningen til å forske og utvikle nye boremetoder. På den måten kan de utnytte brønner man tidligere trodde var utilgjengelige og redusere prisene igjen. Dette var tilfellet tidlig på 1990-tallet da den første Gulfkrigen presset prisene opp og teknologien for dypvannsboring ble utviklet. Offshoreboring var ikke et nytt fenomen. På 1960- og 70-tallet var boreplattformer et vanlig syn utenfor deler av den amerikanske kysten, Brasil og i Nordsjøen, samt langs Vest-Afrikas kyst. Alle boringer som gikk dypere enn 304,80 meter (1000 fot) ble ansett som boring på dypvann. På 1980-tallet begynte oljeselskapene å utvikle teknologi som gjorde det mulig å bore på 1 524,00 meter (5000 fot), og senere opptil 3 048,00 meter (10 000 fot) under havoverflaten. Dette førte til en revolusjon i oljeindustrien som var så stor at 2/3 av nye oljeforekomster kommer fra slike dypvannsbrønner i dag (Ghazvinian, 2007, s. 84).

Et av kjennetegnene ved dypvannsboringen er den geografiske fordelingen. Asia og Pacific Rim¹⁰ ble etter disse oppdagelsene ansett som betydningsfulle men det var forventet at 75 prosent av verdens dypvannsforekomster ville være lokalisert i Atlanterhavet. Nærmere bestemt, i havområdene rundt Brasil, Mexicogulfen og langs kystlinjen av Vest Afrika (som strekker seg fra Senegal til Namibia). Forholdet mellom disse tre områdene blir ofte referert til som "the Golden Triangle", og 90 prosent av oljeselskapers investering i dypvannsboring ligger i disse områdene. Områdene i Brasil og Mexico er under streng kontroll av nasjonale myndigheter og de fleste boringer her ble gjort på 1980-tallet. Til sammenligning er Vest-Afrika en nykommer for slike boremetoder. De første forsøkene ble gjennomført i 1996 og side den gang har flere dusin med nye felter blitt oppdaget på dyp som rangerer fra 300 meter til 21100 meter. Flytende tankskip, som brukes i petroleumsvirksomheten til havs for å prosessere og lagre petroleum under produksjon på et oljefelt, kan koste opptil \$800 millioner, og å operere en brønn kan koste så mye som \$400 000 om dagen. Endringer i det internasjonale sikkerhetspolitiske miljøet fant sted på begynnelsen av 2000-tallet. Kinas økende etterspørsel etter nye energileverandører, ustabiliteten i Midtøsten, Venezuela og Russland presset oljeprisene opp fra \$50 til \$80 fatet. Disse faktorene var nok til at oljeindustrien nå var villige til å investere penger i regionen og Afrika ble "kommersielt" tilgjengelig (Ibid:86-87).

¹⁰ Pacific Rim vil si de landene som grenser til Stillehavet og øyene som ligger i Stillehavet.

4.3. Økt behov for olje i USA

Den amerikanske energipolitikken er basert på å tilegne seg en stabil flyt av energi, til så lave priser som mulig, fra så mange leverandører som mulig. På grunn av prisøkningen på 2000-tallet har den økte produksjonen i Guineabukten vært en positiv utvikling i amerikanske øyne (Council on Foreign Affairs, 2005, s. 29). Olje er hovedkilden til energi og en nøkkelpådriver i USAs, og verdens, økonomiske vekst.

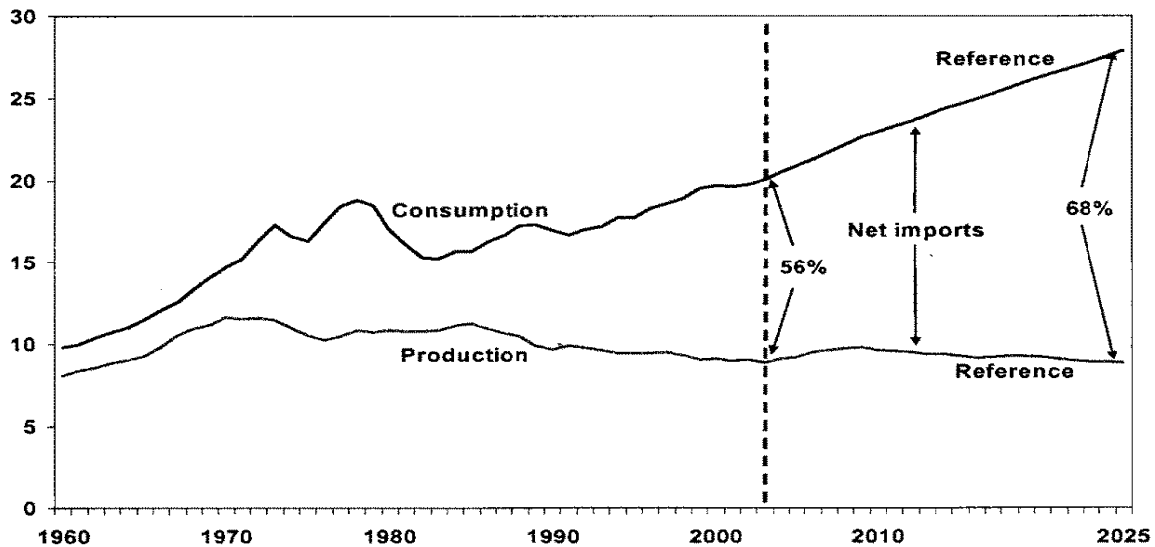
USA er fortsatt den største oljeforbrukeren i verden. De var blant de første til å se sammenhengen mellom økonomisk vekst, olje og mineraler. På grunn av dette anser USA sin økonomi som vellykket. Over tid har de blitt avhengig av å importere disse naturressursene. I 2004 måtte de importerte så mye som 63 prosent av det totale oljeforbruket og plasserte dermed sin avhengighet i hendene til både utenlandske selskaper og myndigheter (Committee on Recourses, 2005).

Olje står for ca 40 prosent av USAs totale energitilførsel, og overgår dermed alle andre energikilder (Gass står for 24 prosent, kull 23 prosent, kjernekraft 8 prosent og andre står for 5 prosent) (Klare, 2004, s. 7). Behovet for petroleum er så stort at USA i flere år har vært avhengige av å importere olje og gass for å møte behovet. I National Security Strategy (NSS) fra 2006 blir det konstatert at:

Most of the energy that derives the global economy comes from fossil fuels, especially petroleum. The United States is the world's third largest oil producer, but we rely on international sources to supply more than 50 percent of our needs. Only a small number of countries make major contributions to the worlds oil supply.

(National Security Strategy (NSS), 2006, s. 28)

Figure 2. U.S. Petroleum Supply, Consumption, and Imports, 1970-2025 (million barrels per day)

Figur 4.1 Forholdet mellom oljeforbruk og oljeproduksjon i USA

Kilde: Committee on Recourses 2005, s 7

Figuren viser sammenhengen mellom amerikansk forbruk, produksjon og import av olje fra 1960 frem til 2025. Den viser klart at amerikanske analytikere forventer at oljeforbruket bare vil øke i årene som kommer. Figuren er hentet fra en høring om amerikansk energibehov og ble lagt frem av en representant fra Energy Information Administration (EIA). Representanten fra EIA sier i denne høringen at om USA fortsetter på den veien de er nå vil man oppleve et oljebehov som man ikke har sett tidligere. "But our domestic supply won't keep up with that demand, which means we'll become increasingly dependent on imports of energy, both oil and natural gas. We see our import dependency going from 27 percent in 2004 to 39 percent in 2025." (Ibid).

4.3.1. Afrikansk olje

Amerikanske oljeselskaper har i mange år vært etablert på det afrikanske kontinentet, men det er først i de siste femten årene at Afrika har blitt en prioritet. To av de største, Exxon Mobil og Chevron, ser i dag det vestlige Afrika som en av fremtides viktigste regioner som råoljekilde. Det er ingen tilfeldighet at det nettopp er Vest-Afrika som får mye oppmerksomhet. Urolighetene og ustabiliteten i Persiabukten førte til at USA, men også andre aktører, søkte alternative leverandører. Det som førte USA til Vest Afrika var tilgjengelighet.

Oljetankerne som går mellom Vest-Afrika og USAs raffinerier må ikke gjennom geografiske ”choke points” som Bosporos-stredet i Tyrkia eller Hormuzstredet i Persiabukten. Så fra et geopolitisk perspektiv er det vestlige Afrika en ideell energileverandør (Klare, 2008a, s. 158).

Det var president Clinton som på slutten av 1990-tallet uttalte at USA nå måtte redusere sin avhengighet av olje fra Persiabukten. Alternativet ble Afrika. Forslaget kom fra president Bushs administrasjon (Ibid). I sin National Energy Policy (NEP) fra 2001 erklærte administrasjonen at ”West Africa is expected to be one of the fastest growing energy sources of oil and gas for the American market” (NEP sitert i Klare, 2008a, s. 158). Angola og Nigeria ble i rapporten trukket frem som de to største leverandørene, Tsjad, Gabon og Kongo-Brazzaville ble også nevnt. Før å øke utviklingen av oljesektoren i disse landene med hjelp fra amerikanske firmaer anbefalte NEP at presidenten skulle bruke ministerne for energi og handel for å rette fokus mot å ”deepen bilateral and multilateral engagement to promote a more receptive environment for American oil and gas trade, investment and operations” i regionen (NEPDG, 2001, s. 11). Denne oppfordringen ble etterfulgt. Flere amerikanske ledere, sivile og militære gjennomførte tjenestereiser til det afrikanske kontinentet for å implementere NEPs direktiver. I 2002 reiste for eksempel daværende energiminister Spencer Abraham til Casablanca i Marokko for å delta på et møte for afrikanske energiministre. Målet med disse reisene var å skape vei for amerikanske energiselskaper og å rive barrierer som kunne stå i veien for fremtidig handel (Klare, 2008a, s 159).

To av landene som får mest oppmerksomhet fra amerikanske myndigheter er Angola og Nigeria, men også Sudan. Fordelen med *Angola* er at all oljeproduksjon i dette landet er offshore, og har dermed en kort transportvei til USAs østkyst (Jorde, 2009). I 2006 ble Angola den sjetteste største oljeleverandøren til USA, og overgikk også Saudi Arabia som leverandør til Kina. Fordi offshoreboringen i Angola er ny, vil produksjonen i landene øke i årene som kommer og generere store høyst nødvendige inntekter (Klare, 2008a, s. 154-155). *Nigeria* har de største olje- og gassreservene i Afrika og utgjør i dag den største afrikanske oljeleverandøren til USA og er Washingtons viktigste allierte på kontinentet. Konfliktene i Niger Deltaet har skapt bekymringer for amerikanerne (Ploch, 2008). Konflikter i Niger-Deltaet fører til ustabile oljeleveranser. Dette er det interessant å se i sammenheng med opprettelsen av Africom. Dette fordi oljeledningene i Nigeria er veldig sårbare og derfor er beskyttelse av disse veldig viktig for USA og deres leveranse.

En av Africoms viktigste oppgaver er å trene og jobbe sammen med afrikanske myndigheter for å sikre et stabilt miljø. Kompetanse om sikkerhet er med på å hjelpe afrikanske myndigheter og jobber videre med demokratiseringen og økonomiske utvikling. Samtidig er det en fordel for USA. Stabilitet i et området som Niger-Deltaet betyr en jevn flyt av olje og stabile priser. Det vil si at det blir en vinn-vinn situasjon.

I perioder har produksjonen i området vært redusert med så mye som 25 prosent, som igjen har påvirket de globale oljeprisene. En senioransatt ved det amerikanske forsvarsdepartementet skal i 2003 ha uttalt at ”a key mission for U.S. forces (in Africa) would be to ensure that Nigeria’s oil fields... are secure.” (Ploch, 2008). Fristelsen for å få til gang til Afrikas utappede olje- og gassfelter er for stor (Fake og Funk, 2009, s. 59; Klare, 2008a, s. 155). *Sudan* er ikke noe unntak når det kommer til den strategiske interessen. Når det gjelder Sudan er det trolig redsel for konkurrenter som driver USAs interesse. I 2007 ble Sudan den sjette største oljeleverandøren til Kina. Kineserne kjøpte hele 40 prosent av landets olje (Jorde, 2009). Derfor mener Fake og Funk (2009, s. 56-59) at det ikke var spesielt overraskende da Washington engasjerte seg så sterkt i fredsavtalen som ble signert i 2005. De uttaler: ”...peace and stability (though not necessarily justice) are helpful for enabling exploitation of Sudan’s oil”.

Til tross for den økende volden i Nigeria og problematikken i resten av Afrika, er muligheten for tilgang til deres uberørte oljelager stor for utenlandske energiselskap. Nigeria, med sine uroligheter i Niger-deltaet, bygger nå opp nye olje- og gassfelter i Guinea Bukten som er mindre tilgjengelige for militssoldaters ødeleggelse. I Sudan, til tross for volden som pågår i Darfur, utvider de oljefeltene i sør. I følge Klare er en ting helt sikkert ”Investment by international oil companies in Africa’s offshore oil fields will continue to soar in the years ahead.”(Klare, 2008a, s. 155).

4.4. Oppsummering

Afrika, og spesielt den vestlige delen av kontinentet holder en viktig rolle for fremtidig oljeeksport til USA. USA trenger mye olje og produserer ikke lenger nok olje selv. Den strategisk geografiske beliggenheten til Vestafrikansk olje har økt deres interesser for det afrikanske kontinentet. Produksjonsinvesteringer spesielt i Nigeria og Angola, kombinert med stor vekst i også andre land i Guineabukten har transformert regionen til en storeksportør av olje og gass. Oljen fra Vest Afrika har flere fordeler.

Transportveien fra det vestlig Afrika er vesentlig kortere enn fra Midtøsten, den er også tryggere. Årsaken til utviklingen i Afrika kommer av både av teknologiske utvikling innen oljeindustrien, og de bedre interne politiske forholdene i flere afrikanske land. Det kan være gode grunner til å til å finne støtte for at det er av vital interesse for amerikanske myndigheter å redusere sin avhengighet av Midtøstens olje samtidig som det er av vital interesse å få økt tilgang til afrikansk olje. USA er ikke de eneste som viser sin interesse for Afrika og konkurransen er stor. "Alle" tener økt tilgang til olje og gass. Faktorene behov, teknologi og beliggenhet er hva som gjør Afrika så attraktivt. Det er derfor av vital interesse for amerikanske myndigheter å beskytte den afrikanske oljen. Flere oljeproduserende afrikanske land er sårbare for terrorhandlinger. Terrorhandlinger mot oljeledninger, som har vært tilfellet i Niger-deltaet ved flere anledninger fører til ustabil oljeflyt. Det er derfor sannsynlig at amerikanske myndigheter opprettet Africom for å beskytte sine interesser. Africom er med på å skape en vinn-vinn situasjon. USA beskytter sine interesser samtidig som afrikanske militære får opplæring.

5. Terrorisme

“Much of Africa, unfortunately, is hospitable ground to terrorist groups, as the continent has very vast and very remote areas, and it has a number of weak governments and weak security services as well.”¹¹

Hadde det ikke vært for 11. september 2001 ville trolig ikke President Bush besøkt Senegal, Sør-Afrika, Botswana, Uganda og Nigeria i juli 2003. Dette var første gang en sittende republikansk president besøkte det afrikanske kontinentet. I tillegg til besøket, lovet Bush \$100 millioner til bekjempelse av terrorisme i Afrika i 2003 (Mills og Herbst, 2007).

En måned før amerikanske myndigheter annonserte opprettelsen av Africom, brukte amerikanske styrker AC 130 våpenskip for å bombe potensielle Al-Qaeda-gjemmesteder i Somalia. Det økte handlingsnivået var med på å underbygge teorien om at frykt for internasjonal terrorisme i Afrika var en av årsakene til opprettelsen av Africom. På grunn av 11. september, men også på grunn av terrorangrepene mot USAs ambassader i Nairobi og Dar-es-salaam i 1998, er det god grunn til å tro at dette er årsakene til at Bush administrasjonen i sin National Security Strategy (NSS) fra 2002 satt internasjonal terrorisme i Afrika på dagsorden (Ibid).

Afrikanske stater opplever stor grad terrorisme innenfor egne grenser, og trusselen fra islamske grupperinger har i den siste tiden blitt en gjenstand for stor oppmerksomhet (Council on Foreign Relations, 2006, s. 55). Afrikanske terrororganisasjoner som Revolutionary United Front (RUF) i Sierra Leone og Lord's Resistance Army (LRA) i Uganda har spredt frykt og forårsaket store ødeleggelser. Til sammen står de for flere terrorhandlinger i Afrika enn alle internasjonale terrorister til sammen. Den trusselen individuelle afrikanske land opplever er reell, men for det internasjonale samfunnet og USA, dreier bekymringen seg om hvorvidt afrikanske land frivillig eller ufrivillig hjelper internasjonale terrorister (Mills og Herbst, 2007).

¹¹ (Royce i Committee on International Relations, 2004, s. 1)

5.1. Terrorisme i det moderne samfunnet

Terrorisme er i følge Østerud "... bruk av vold hvor hensikten ikke er primært å ramme voldsofrene, men å påvirke måten andre grupper handler på gjennom den oppmerksomhet og frykt for skade eller død volden skaper" (Østerud, 2007, s. 275). Ved bruk av vold prøver de å øve innflytelse, særlig på statlige myndigheter. Terrorisme er ikke knyttet til en bestemt ideologi, og kan utføres av både statlige og ikke-statlige aktører. Under demokratiske forhold avviser og utfordrer terrorister statens legitimitet og målet til mange terrorister er å maksimere utfallet. Det vil si at de viser liten vilje til forhandling og kompromisser (Ibid).

Det som gjør terrorisme så skremmende er at angrepene ofte er rettet mot en gruppe mennesker eller symboler som ikke nødvendigvis er direkte knyttet til det virkelige målet, som i mange tilfeller er myndigheter, et system, en handling eller en ideologi (Cilliers, 2003).

Siden tidlig på 1980-tallet har terroreksperter advart mot en ny type terrorister. De mente disse terroristene ville erstatte revolusjonære og statlige terrorsiter. I kontrast til disse tette disiplinerte gruppene fra 1980-tallet, er disse nye terroristene mer løst sammensatt av mennesker med samme bakgrunn og religion. De bruker terror som et middel for å skade sine fiender. Dagens internasjonale terrorister har fortsatt noen av de samme karakteristikkene som tidligere terrorister, men det er også viktige forskjeller. Borte er de profesjonelle terroristene som ofte ble ansatt og betalt av utenlandske myndigheter. De har blitt erstattet av store organisasjoner som grupperer seg på lokalt nivå med en religiøst motivert kontekst. Terrororganisasjonene er organisert på lokalt nivå, sentrert rundt en karismatisk leder og det er derfor vanskelig å aksjonere mot dem. Globalisering er en viktig faktor i spredningen av den moderne terrorismen. Internet, mobiltelefoner og fly skaper større muligheter for kontakt. Gjennom tv og andre media kan terrorsiter få publisert sine beskjeder og resultatene av sine handlinger. Migrasjon, dårlig integrering og "gettoer" og dermed formeringen av sub-kulturer kan være med på å internasjonalisere terrorismen (Ibid).

5.2. Afrika og terrorisme

Tidligere var den amerikanske redselen for terrorisme i Afrika hovedsaklig konsentrert om én bestemt region, Afrikas Horn. Det er flere grunner til at amerikanske myndigheter er spesielt bekymret for dette området. For det første har regionen geografiske nærhet til Midtøsten, for det andre den dominerende muslimske befolkningen og for det tredje Somalia. Somalia blir ansett som prototypen for failed states. På grunn av disse punktene bestemte Bush-administrasjonen og spesielt Pentagon å gjøre Afrikas Horn til en prioritet i deres globale kamp mot terrorisme. Pentagon var redd for at Somalia ville bli det nye skjulestedet for Al-Qaeda etter Talibans kollaps i Afghanistan. Amerikanske myndigheter overvåker Somalia og analytikere mener fortsatt at det befinner seg terrorist- eller ekstremistorganisasjoner her, men de er usikre på hvor mange det er og hvor sterkt de står i samfunnet på grunn av Somalias politiske fragmentering.

Den amerikanske bekymringen for terrorisme i Afrika er til en viss grad velbegrunnet. Tre år før 11. september 2001 bombet terrorister de amerikanske ambassadene i Dar es Salaam og Nairobi. 224 mennesker ble drept, inkludert 12 amerikanere (Dunn, 2007). I tillegg til terrorhandlinger er amerikanske myndigheter bekymret for at Afrika kan bli en grobunn for terrorister. Under en høring 15. november 2001 uttalte Susan Rice, tidligere statssekretær i Clintons, regjering at

Africa is unfortunately the world's soft underbelly for global terrorism. Al-Qaeda and other terrorist cells are active throughout East, Southern, and West Africa, not to mention North Africa. (Rice Committee on International Relation, 2001, s. 6)

Dunn (2007) mener at "What makes Africa the supposed "soft underbelly" is the existence of weak states." Som NSS fra 2002 utbroderer:

Poverty does not make poor people into terrorists and murderers. Yet poverty, weak institutions, and corruption can make weak states vulnerable to terrorist networks and drug cartels within their borders. (NSS, 2002, s. 2)

Denne oppfatningen ble delt av General Jeffery Kohler. Han er leder for plans and policy i den europeiske kommandoen (Eucom).¹² ”What we don’t want to see in Africa is another Afghanistan, a cancer growing in the middle of nowhere” (Kohler sitert i Dunn, 2007). I sin artikkel Africa, Terrorism and Africom fra 2007 benytter Mills og Herbst tre faktorer som de mener kan føre til at amerikanske myndigheter har grunn til å være bekymret når det gjelder Afrika og internasjonal terrorisme.

For det første har Afrika flere ”soft targets”. Soft targets (myke mål) vil si personer eller en objekt som er relativt ubeskyttet og sårbare, spesielt for militære- og terroristangrep. Disse gjør det relativt lett fra Afrika å treffe amerikanske, europeiske eller israelske mål eller interesser. Bombingen av de amerikanske ambassadene førte med seg frykt. Det samme gjorde angrepet på den amerikanske restauranten Planet Hollywood i Cape Town, den simultane bombingen av et israelsk eid hotell i Mombasa og forsøket på å skyte ned et El Al fly i 2002. På grunn av manglende ressurser har ikke afrikansk politi mulighet til å forsikre at slike hendelser ikke skjer igjen. Mens terrorister ønsker å drepe amerikanere, europeere og israelitter har ikke angrep utenfor disse nasjonenes hjemland like stor politisk effekt som et direkte angrep på Tel Aviv, New York eller London. Noe som kommer klart frem av definisjonen av terrorisme som ligger til grunn for denne oppgaven. Bombingen av de amerikanske ambassadene fikk ikke stor oppmerksomhet i USA. Bill Clinton responderte ved å sende et par raketter mot Afghanistan og bombe en hostesaftfabrikk i Khartoum. Hendelsen 11 september satte en standard for internasjonal terroristhandlinger. Det vil at terrorister i dag må utføre ekstreme handlinger rettet mot USA, Europa, Israel eller internasjonale institusjoner for å få like mye oppmerksomhet som Osama Bin Laden (Ibid).

For det andre tror Mills og Herbst at afrikanske land kan bli potensielle rekrutteringssteder for terrorister. Spesielt utsatt er unge, sinte, marginaliserte ungdommer fra hele det afrikanske kontinentet med anti amerikanske holdninger. Bortsett fra Somalia, er det få afrikanske land som har radikale islamistiske regimer. Derfor er det et mindretall av personer med afrikansk opprinnelse som har vært involvert i store terrorhandlinger. Unntaket er den nylige episoden 26. desember 2009 da nigerianeren Umar Farouk Abdulmutall, som er antatt linket til Al Qaeda, prøvde å sprengte et passasjerfly på vei fra Amsterdam til Detroit.

¹² Eucom hadde før opprettelsen av Africom mye av ansvaret for Afrika.

Dessuten er det antatt at somaliere, men også personer fra andre afrikanske land, var involvert i den andre bølgen da Londons undergrunn ble bombet 2005. Flere maroccanere har også blitt assosiert med togbombene i Madrid i 2004. Ut i fra hvordan amerikanske myndigheter ofte fremstiller det, er det i realiteten påfallende få personer med afrikansk opprinnelse som er assosiert med internasjonal terrorisme. Det er flere grunner til dette, men Mills og Herbst mener at den mindre vellykkede afrikanske deltakelse i den globale økonomien er hovedårsaken. Mangel på organisering og kunnskap er en konsekvens av at de fattigste menneskene i Afrika bor i rurale områder hvor avstander er store og befolkningstettheten lav. I slike områder er det vanskelig å mobilisere støtte uansett organisasjon, inkludert terrororganisasjoner. Dette gjelder også i de store slumområdene hvor befolkningen til stadighet flytter på seg. I tillegg er terrororganisasjoner som multinasjonale selskaper, de vil ikke ha "ansatte" med lavt kunnskapsnivå og begrensede ferdigheter. De foretrekker personer som kan gli naturlig inn i det vestlige samfunnet og som kan beherske moderne teknologi (Ibid).

For det tredje er det mulig at enkelte afrikanske land uten å vite det huser og hjelper internasjonale terrorister. Det er naturlig å tro at denne tredje faktoren kan sees i sammenheng med opprettelse av Africom. Redselen kom klart frem i Bush administrasjonens NSS fra 2002 (Mills og Herbst, 2007). "The United States of America is fighting a war against terrorists of global reach. The enemy is not a single political regime or person or religion or ideology. The enemy is terrorism— premeditated, politically motivated violence perpetrated against innocents." (NSS, 2002).

Da Taliban ble slått i Afghanistan ble oppmerksomheten rettet mot Afrika. Amerikanske myndigheter ble bekymret for at ungoverned spaces i Afrika kunne bli skjulesteder for terrorister. I afrikanske land har man varierende grad av styreform. De varierer fra velfungerende demokratier til autoritære ettpartistater. Fra land som Somalia, hvor det mangler et fungerende styresett, til land som har sporadisk eller ineffektive ledere som i Uganda, Etiopia og Kongo. Til Sør-Afrika, hvor menneskerettigheter og statlige lover blir opprettholdt (Mills og Herbst, 2000).

Sannsynligheten for at Afrika blir en 'safe haven' for terrorister er avhengig av flere faktorer. Type styresett og graden av 'ungoverned spaces' er to av dem. Svake multietniske land uten et velfungerende politi, militære og etterretningsvesen virker ved første øyekast å være ideelle

for terrorister. Særlig på grunn av tilgangen til våpen. Likevel er ikke disse områdene best egnet. Terrorister er avhengige av kommunikasjonssystemer og transportvier, samt en befolkning å gjemme seg blant for å kunne gjennomføre sitt arbeid. Derfor egner ikke steder med anarkistiske forhold seg som et godt gjemmested for terrorister. Til gjengjeld mener Mills og Herbst at Sør-Afrika egner seg bedre. Dette fordi landet har et godt banksystem, transportmuligheter til resten av verden og en politistyrke som ennå ikke klarer å overvåke alle disse transaksjonene. Derfor er det mer sannsynlig at terrorister vil søke 'ungoverned spaces' hvor myndighetene har liten oversikt over alle internasjonale transaksjoner (Ibid).

Faktorene to og tre er spesielt relevante. Dette er fordi terrorister som oppholder seg i Afrika kan i følge Mills og Herbst utgjøre en trussel mot amerikanske myndigheters mål og interesser på kontinentet. Olje er en av disse.

5.3. Terrorisme i og fra Afrika

I etterkant av 11. september 2001 delte afrikanske kommentatorer seg i to hovedleire i deres reaksjon på amerikanske krigen mot terrorisme. Krigen ble enten sett som en 'back to the future moment', eller som en mulighet til å kunne spille en ny rolle i verdenssamfunnet. Adekeye Adebajo (2003) hevder 'back to the future moment' kan forklares ved å vise til amerikanske myndigheters endrede standpunkt i anti-kolonialismen i Afrika under den kalde krigen. Afrika ble et middel i den globale oppemningen mot kommunismen. Det samme kan sies om den situasjonen vi opplever i dag. USA har i følge Davis (2008, s. 1) redusert sine offentlige uttalelser omkring selvbestemmelsesrett og demokratisering til fordel for kampen mot terrorisme.

I følge Ted Dagne som jobber som afrikaspesialist for den amerikanske kongressens Congressional Research Service er det en rekke indikatorer som viser hvordan det afrikanske kontinentet i dag og i fremtiden vil være en viktig brikke for amerikanerne i krigen mot terrorisme. Dagne skriver: "abject poverty and official corruption makes many parts of Africa a very attractive destination for terrorist organizations. Terrorists groups also see political, ethnic and religious tension in Africa as a favorable environment for penetration." (Dagne sitert i Davis, 2008, s. 2). Denne uttalelsen viser til situasjonen amerikanske myndigheter mener har vært under utvikling i Afrika både før og etter 11. september.

Davis bruker i boken *Africa and the war on terrorism* fra 2008 Dagnes indikatorer for å forklare hvorfor Afrika er så utsatt for utnyttelse fra terrorister. Disse indikatorene kan også være med å forklare hvorfor amerikanske myndigheter nå gir Afrika økt oppmerksomheten. Det er spesielt to av disse indikatorene som er relevante i denne sammenhengen. Islam og failed states.

5.3.1. Islam

Islam er ikke bare den nest største religionen i Afrika, den er også den religionen i verden som vokser raskest. Dette skaper bekymring i USA. Det pågår i dag en debatt om hvor stor trussel radikale muslimer utgjør og hvor sterkt fotfeste de har fått i afrikanske land. Debatten blir ofte innlemmet i kritikken av amerikanske intensjoner på kontinentet (Council on Foreign Relations, 2006, s. 56). Under en høring om terrorisme i Afrika uttalte Princeton N. Lyman at "If terrorism will arise through the doors of religious strife and political exploitation of religion, then Africa is indeed a major area for attention (Lyman, 2004, s. 31). Ifølge Dagne er religion den viktigste årsaken til den økte amerikanske interessen i Afrika. Islam har vært med på å spre frykt og økt terrortrussel over hele det afrikanske kontinentet (Davis, 2008, s. 3). I løpet av de siste 20 årene har i økende grad av terrorisme i det østlige Afrika blitt knyttet til en radikal islamistisk agenda. Terrororganisasjoner ønsker å utnytte deres midler, lederskap og trening for å utvikle terrorceller innen for det afrikansk-muslimske miljøet (Council on Foreign Relations, 2006, s. 55). Det bor over 250 millioner muslimer i Afrika, det vil si at 40 prosent av den afrikanske befolkningen er muslimer (Mills, 2008, s. 20). Davis mener Al-Qaeda har fått for stor oppmerksomhet og at man i større grad burde se mot Midtøsten og Saudi-Arabia hvor Islam er inne i en vekkesperiode. Saudiarabere har bygget moskeer over heler det afrikanske kontinentet og har brukt disse, men også offentlige bassarer, i sitt arbeid for å spre anti-amerikanske holdninger (Davis, 2008, s. 3). I respons til USA og andres påstand om økt terrortrussel i Sahel-området og andre regioner i Afrika, har International Crisis Group gjennomført en undersøkelse om trusselen om spredningen av islamske holdninger. I følge resultatet av undersøkelsen har amerikanerne grunn til å være bekymret (Ibid). Særlig for land som Tsjad, Mali, Mauritania og Niger:

While some observers have been skeptical of North Africa as a front in the war on terrorism, the battle with the GSPC¹³ in Chad appears to support US claims in this regard. The Question is whether the GSPC case is an isolated incident or part of a larger trend. Each of PSI¹⁴ countries suffers from a variety of threats that could easily trigger a rise of Islamism among the general population. While Niger and Mali are democratizing, with Mali having an excellent record of freedom of the press and Niger advocating separation of religion and politics as well as freedom of religion, Chad and Mauritania are very different stories. The Chadian government is dominated by one ethnic group and [is] irredeemably corrupt with Darfur crisis having brought more than 200, 000 refugees... An interest has been shown in all 4 PSI countries with respect to Sudanese controlled backed Islamist missionaries or NGOs, with Chad in particular being subject of infiltration by Sudanese Islamist traveling under forged identities. Mali is the most clearly targeted with a broad range of groups, some politicizes, others apolitical, and some armed moving into the northern part of the country in large numbers. Algeria has been the main source of the GSPC influx, but others are coming in form South Asia and the Middle East. (Darling sitert i Davis, 2008, s. 3)

Denne uttalelsen er med på å underbygge amerikanske påstander om den økte terrortrusselen på det afrikanske kontinentet. Davis mener at undersøkelsen er med på å bevise det USA lenge har hevdet og at den påståtte overdrevenheten av terrortrusselen i Shael-områdene nå blir tilbakevist. Trusselen er ikke begrenset til et definert geografisk område (Davis, 2008, s 3).

¹³ Salafist Group for Preaching and Combat

¹⁴ Pan-Sahel Initiative

I oljeproduserende land, som Nigeria, har terror skapt grunn til frykt. Religion skaper friksjon, spesielt blant marginaliserte muslimer i Afrika (Ibid). Det som er viktig for amerikanske myndigheter er å opprette et skille mellom Islam som religion, islamistisk fundamentalisme, og Islam som politikk fra hverandre. "It is important that we not confuse the Muslim religion in general with fundamentalism and extremism." (Payne, 2001, s. 4).

5.3.2. Failed states

"Failed states dominate the landscape in Africa." (Davis, 2008, s 5). Dette hevder Davis og definerer failed states som "...states [that] have historically been corrupt, unable to govern, and have in some cases lost territory to rebels." I tillegg bruker han to definisjoner for forklare det unike med afrikanske failed states. "The typical African failed state is a country that is dominated by fractionalization of its ethnic and religious groups, [and] uneven access to and rewards from its economy and the absence of human rights." Den andre definisjonen gir en historisk forklaring på afrikanske failed states.

The African continent is littered with failed states. Most of these states are economic backwaters, social apologies and political ruins. This landscape runs from the Casablanca to the Cape Town and from The Horn of Africa in the East to the Island of No Return in the West Atlantic. Most of these states true to type were the creatures of imperial convenience. To that end, they were meant to serve a purpose after which their ontological legitimacy or *raison d'etre* would then expire. At this expiration; the states, naturally not designed for self-propulsion; were condemned to tether on the brink, and finally implode upon the inglorious weight of their inherent contradictions. Colonialism designed and inspired the problems. But the decadence was then driven along by a horde of native pirates; trained in the fine art of piracy. These set of political actors were rogue personalities, weaned on selfishness. They were brilliant students of kleptocracy and political perversity. In about four decades they completely outclassed colonial perfidy and bested them in thievery. They did an inglorious job of

mismanaging Africa, so much so that she is today the laughing stock of the world.

(Ogbunwezeh sitert i Davis, 2008, s 5)

Dette sitatet viser til den historiske utviklingen av failed states. Men hva en failed state egentlig er, er en pågående debatt. Geografisk er flertallet av disse landene lokalisert i det globale sør og er ikke-vestlige stater. Flere av landene som har blitt kategorisert som failed states har nå tatt til motmæle og påstår at deres status er en konsekvens av kolonitiden. For det andre har begrepet blitt linket til Bush-administrasjonens krig mot terrorisme. "...in the ungoverned territories of these states terrorists have carved out their own sanctuaries" (Davis, 2008, s. 5).

Davis mener det også er andre problematiske failed states i Afrika. Sierra Leone, Liberia og DR Congo blir trukket frem som mulige Al-Qaeda sympatisører og deltakere i Bin Ladens transnasjonale nettverk (Ibid). Det er derfor mulig å anta at forekomsten av failed states, politisk terrorisme og spredningen av Islam alle kan være med på å underbygge påstanden om at Africom ble opprettet på grunn av frykten for internasjonal terrorisme. "... we must recognize that regimes lacking legitimacy and failed states are convenient safe havens as well as breeding grounds for terrorists" (Rice, 2001, s. 12).

Resonnementet er at amerikanske myndigheter er derfor bekymret for at afrikanske failed states kan bli til grobunner for terrororganisasjoner. Dermed ikke bare utgjøre en trussel mot Afrika men også for USA og deres vitale interesser. Under en høring som tok for seg kampen mot terrorisme i Afrika i 2004 uttalte Douglas Farah, en tidligere utenrikskorrespondent for Washington Post, at "These "failed states" or "stateless regions" are the ideal breeding grounds for terrorist and other groups that pose significant threats to United States national security and the stability of much of Africa." (Farah i Committee on International Relations, 2004, s 24).

5.4. Oppsummering

Det er ingen overdrivelse å si at amerikanske myndigheter er redde for terrorisme.

Terrorhandlinger som har sitt utgangspunkt i Islam generelt og ekstremisme spesielt. Derfor er det av vital interesse for amerikanerne å forhindre terror i Afrika. Terrorhandlinger i dag er kjennetegnet av uoversiktligheit. Både i forhold til hvem som utførere handlingene, men også i forhold til hvilke mål som vil bli rammet. Denne uoversiktligheit fører til frykt. Frykt for eget forsvar. Frykt for hvor terrorsiter oppholder seg, i land med infrastruktur eller i failed states. Frykt for at afrikanske stater både frivillig og ufrivillig har huset internasjonale terrorister. Det uoversiktlighe bilde kan har vært en medvirkende årsak til opprettelsen av Africom. Ved å ha en egen kommando for Afrika demonstrer amerikanske myndigheter både makt og rekkevidde. Samtidig er det viktig å skille mellom Islam som religion og Islam som politikk. Kanskje USA ikke ser dette skillet?

6. Kina

*"China's charm offensive in Africa is second to none, they do a lot of stuff in Africa. They don't see Africa as a burden. They see it as an opportunity. They don't see African leaders as hopeless and corrupt. They see them as equals worthy of respect. They've tried very hard, and I think that's why they're winning friends in Africa."*¹⁵

Maktbalansen mellom verdens ledende nasjoner er i endring. USA er fortsatt verdens eneste supermakt, men globalisering kombinert med Kina og Indias vekst vil endre omrisset av den globale makten. I følge Klare (2008b) kommer endringen med like mange muligheter som utfordringer. Ingen stormakter kan i dag nærme seg USA når det gjelder omfanget av militær makt til forsvar av vitale interesser. Likevel er det flere som prøver å utfordre USA (Ibid). Da amerikanerne begynte å vise interesse for Afrika var deres største konkurrent veletablerte europeiske selskaper. I løpet av de siste tiårene har både amerikanske og europeiske selskaper møtt sterk konkurransen fra uventet hold (Klare 2008a, s. 164).

Den kinesiske interessen i Afrika er ikke ny. På 1960- og 70-tallet var kinesiske myndigheters interesse konsentrert om å bygge opp en ideologisk solidaritet med andre u-land. De ønsket at også de skulle innføre kommunisme og motsette seg den vestlige imperialismen og kapitalismen. Etter den kalde krigen rettet Kinas interesse seg mot Afrika for å finne nye energikilder og handelspartnere (Brookers og Shin, 2006). For få tilgang til det afrikanske markedet har kineserne tatt i bruk flere virkemidler. Investeringer, diplomatisk påvirkning og introduksjon til utviklingsmodeller som de mener vil være på å transformere et u-land til et i-land. Dessuten blander de seg ikke inn i innenrikspolitikken i de landene de gjør forretninger med eller yter bistand til.

Den globale etterspørsel etter nye energikilder har ført til større internasjonal konkurranse. USA, Japan og flere europeiske land har i lengre tid dominert oljemarkedet, men nye konkurrenter har vokst frem. Den økonomiske veksten i Kina har vært enorm de siste 25 årene og er forventet å øke i årene som kommer.

¹⁵ Alves sitert i Dixon 2007.

Kina har som USA, blitt mer avhengig av å importere olje og andre råmaterialer. Derfor har også de rettet sitt søkelys mot Afrika (Hanson, 2008).

Siden 2006 har det amerikanske forsvarsdepartementet i sin årlige rapport til kongressen *Military Power of the People's Republic of China* slått fast at kampen om ressurser og den kinesiske konflikten med Taiwan kan være potensielle motiver for en amerikansk krig mot Kina (Klare, 2008b). Kinas energibehov har ført dem inn på nye markeder, markeder som USA i mange år har kontrollert, Persiabukten, Kaspiske hav og Afrika (Klare, 2004, s. 164). I *Military Power of the People's Republic of China*-rapporten fra 2008 legges det ikke skjul på at den kinesiske militære opprustningen kommer som en konsekvens av kontroversene med Taiwan samtidig som "analysis of China's military acquisitions and strategic thinking suggests Beijing is also developing capabilities for use in other contingencies, such as conflict over resources and disputed territories" (DoD, 2008, s. I). Videre vurderer rapporten Kinas opprustning som 'power projection' for å sikre tilgang til råvarer, spesielt fossilt brennstoff som de er så avhengige av. Disse tiltakene vil i følge rapporten utgjøre en reell trussel mot amerikanske sikkerhetspolitiske interesser.

Ved opprettelsen av Africom uttalte Africoms nestkommanderende Robert Moeller i en presentasjon ved National Defence University at "Africa holds a growing geostrategic importance to the United States—with oil as a key factor in this equation—and that among the challenges to US strategic interests in the region is China's" Growing Influence in Africa." (Moeller sitert i Klare, 2008b). Denne uttalelsen ble gitt i februar 2008 og viser at kort tid etter det ble bestemt å opprette en egen Afrika kommando, var bekymringen for Kinas økende innflytelse på det afrikanske kontinentet et bekymringsmoment for amerikanske myndigheter. Tidligere var det en intensivt politisk og økonomisk konkurranse mellom USA og Kina, snarere enn en åpen konflikt.

Uttalelsen viser også at det kan hevdes at Africom ble opprettet for å møte den kinesiske innflytelsen det er spesielt kombinasjonen olje, Kina og Afrika som bekymrer amerikanske myndigheter. Resonnementet er da at det er konkurransen med Kina om afrikansk olje som kan være en faktor i opprettelsen av Africom.

6.1. Kinas vei fra oljeeksportør til oljeimportør

Historisk sett har ikke Kina hatt et stort behov for å importere energi. Kina ble i mange år regnet som et ruralt landbruksland. Derfor hadde de mer enn nok olje, kull og vannkraft til å dekke eget energiforbruk. De hadde så mye at på 1980-tallet var de Asias nest største råoljeeksportør. Men på grunn av den økonomiske veksten har Kina blitt mer og mer avhengig av å importere energi for å kunne fortsette utviklingen. Dette gjelder spesielt olje og gass (Kare, 2004, s. 164). Deres økonomiske vekst blir tydelig når man ser økningen av antall biler i Kina. For 25 år siden ble det betegnet som luksus å eie egen bil i Kina. Innen 2020 er det forventet at 140 millioner biler vil kjøre på kinesiske veier. (Ghazvinian, 2007, s. 274-275). I 1993 krysset de offisielt grensen mellom oljeeksportør til importør (Klare, 2004, s. 165).

Den politiske og økonomiske veksten til Kina er den mest betydningsfulle geopolitiske overgangen i det 21 århundre. I en rapport fra the National Intelligence Council ble det uttalt "few countries are poised to have more impact on the world over the next 15-20 years than China. If current trends persist, by 2025 China will have the world's second largest economy and will be the leading military power" (NIC 2025 sitert i Smith 2009).

For øyeblikket er Kinas globale etterspørsel etter oljeleverandører og andre ressurser en underliggende motivasjon for deres økende globale nærvær og økonomiske aktivitet. Deres økende avhengighet av importert utenlandsk olje har økt fra 6,3 prosent i 1993, til 30 prosent i 2000 og 46 prosent i 2004 (Smith 2009). I 1980 var Kinas oljeforbruk lavt sammenlignet med andre stormakter, 1,7 millioner fat om dagen. I 1990 hadde deres oljeforbruk økt til 2,3 millioner fat om dagen, som gjorde dem til den femte største oljeforbrukeren etter Tyskland, Japan, Russland og USA. I 2006 overgikk de forbruket til alle unntagen USA, med 7,4 millioner fat om dagen. Forbruket av mineraler som jern, kobber, aluminium og mange andre industrielle mineraler hadde på dette tidspunktet allerede forbigått USA (Klare 2008a, s. 63-64). Hvert femte menneske i verden er kinesisk. Nyheter om at et slikt land ikke lenger kan forsyne seg selv med olje gjør mange nervøse og er en medvirkende årsak til de høye oljeprisene. Det er sannsynlig at Kina innen 2020 vil importere så mye som 60 prosent av deres oljeforbruk. Det vil si at de vil importere så mye som 10-15 millioner fat olje om dagen (Ghazvinian, 2007, s. 275).

Denne utviklingen har ført kinesiske oljeselskaper ut på det internasjonale markedet. Deres offensiv mot utenlandske oljeforsyninger er mest tydelig i Afrika. Her har kinesiske myndigheter opprettet bånd med blant andre oljeprodusentene Algerie, Angola, Ekvatorial Guinea, Nigeria, Sudan og Tsjad. I tillegg til olje har de vist interesse for andre mineraler som kobber fra Zambia og Kongo¹⁶ og krom fra Zimbabwe. I hvert av disse landene har kineserne fridd til leverandørene via pågående diplomati, tilbud om utviklingsstøtte, lavrentelån, tilskudd til kulturelle prosjekter og i flere tilfeller våpen (Klare 2008b).

Kinesisk våpenhandel med Afrika har økt kraftig, og de har blitt en storleverandør av militært utstyr til flere afrikanske land. I Sudan er det mye som tyder på at våpnene ble brukt av det sudanske forsvaret under angrep mot sivilbefolkningen i Darfur (Klare 2008b). Dessuten har Kina supplert sine våpenoverføringer med militære vedlikeholdsavtaler, som har ført til en økning i antall kinesiske instruktører, rådgivere og teknikere som nå konkurrerer med de amerikanske motstykkene for lojaliteten fra afrikanske militære offiserer¹⁷ (Ibid).

6.2. Kinas nye ”rolle” i Afrika

Å være selvforsynt med energi har alltid vært av kinesisk sikkerhetspolitisk interesse. Avhengighet av andre var noe de ville unngå for enhver pris. Tidligere kunne de produsere med overskudd og eksportere olje og kull til naboland. Dette gjorde de både for å bygge opp diplomatiske bånd og for å forsterke egen valuta (Klare, 2004, s. 164-165).

Da dimensjonen av Kinas økonomiske utvikling ble klar, så de seg nødt til å stoppe eksporten. Importen fra andre asiatiske land var ikke tilstrekkelig, og mer avsidesliggende land ble utforsket. Til forskjell fra mange vestlig land, er stort sett alle kinesiske oljeselskaper statseide. Det vil si at i Kina er det en direkte sammenheng mellom utenrikspolitikken og oljeindustrien. En stabil energipolitikk er derfor viktig kinesiske politikere (Ghazvinian, 2007, s. 275). Dette er en av årsakene til den geopolitiske betydningen Kina nå viser Afrika. Derfor har representanter fra kinesiske myndigheter hatt flere tjenestereiser til det afrikanske kontinentet i løpet av de siste årene. I november 2006 reiste 48 afrikanske ledere til Beijing for å være med på det første *Forum on China-Africa Cooperation*.

¹⁶ Klare spesifiserer ikke hvilket Kongo han referer til i sin artikkel.

¹⁷ Kina er ikke alene om å sende med egne mannskap ved våpenoverføringer. USA har den samme praksisen.

Tre måneder etter dette første seminaret reiste President Hu til Afrika. I løpet av 12 dager var han innom åtte afrikanske land¹⁸ (Klare 2008a, s 149).

6.2.1. Olje

Kinesiske politikere har gjort det til en prioritet å ta igjen forspranget vestlige multinasjonale selskaper har fått i Afrika gjennom flere års nærvær. I 1997 importerte Kina 17 av prosent sitt totale oljebehov fra Afrika, i 2004 var dette økt til 28,7 prosent og vil trolig øke i fremtiden. (Ghazvinian, 2007, s. 276). Blant annet har det kinesisk selskapet China National Petroleum Company (CNPC) kjøpt en kontrollerende andel i Greater Nile Petroleum Corporation (GNPC). GNPC er den ledende oljeprodusenten i Sudan (Klare, 2008a, s.166).

Kina er nå verdens nest største oljeimportør, og importerer 9 prosent av den afrikanske oljen. Oljen kommer hovedsakelig fra Angola, Sudan og Nigeria. Sammenlignet med USA utgjør 9 prosent en liten andel, men det tilsvarer likevel 30 prosent av den totale kinesiske oljeimporten (Volman, 2009b, s. 7). Kinas interesser i Afrika er ikke begrenset til olje. De søker eierskap og importrettigheter for egne varer over hele det afrikanske kontinentet. Dette vil føre til at Afrika i fremtiden trolig vil bli mer viktig for Kina enn hva de vil være for USA.

Behovet for olje har drevet kinesiske selskaper, både statlige og private, til oljerike land som ofte blir ansett som politiske ustabile. En forsker ved International Energy Agency (IEA), dr. Faith Birol, uttalte at "China will import about 10 million barrels a day of oil round 2015, and 13 billion barrels per day in 2030, similar to the United States. China in terms of oil imports will be United States tomorrow." (Birol sitert i Smith, 2009). Kinas behov for afrikansk olje og mineraler vil i fremtiden overgå USAs, men per dags dato er USA den største importøren. De største utenlandske oljeselskapene i Afrika er amerikanske og ikke kinesiske. Det er bare i Sudan Kina er den dominerende parten og Sudan er den femtestørste oljeprodusenten i Afrika (Klare, 2008a, s. 172).

Sudans spesielle rolle

Sudan har en spesiell posisjon i forholdet mellom Kina og vesten. Den illustrerer hvordan Kina har dratt fordeler av den vestlige bekymringene for terrorisme og menneske-

¹⁸ Kamerun, Liberia, Sudan, Zambia, Namibia, Sør Afrika, Mozambique og Seychellene. (Jize, 2007)

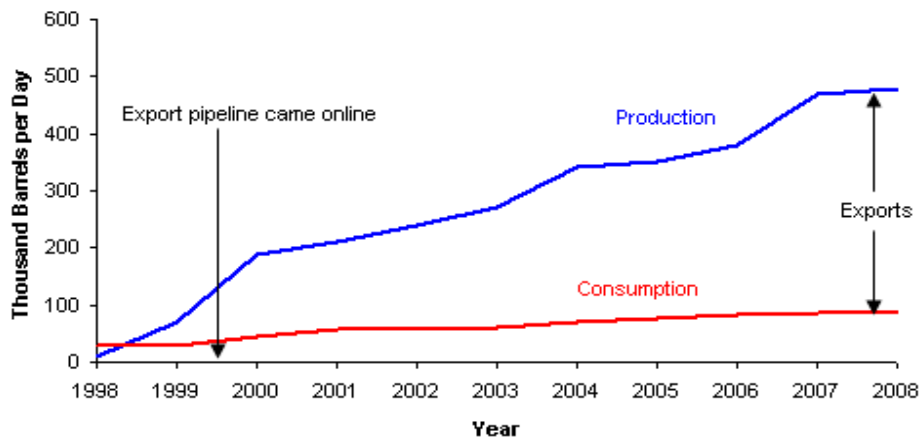
rettighetsbrudd i et afrikansk land. Kina har tilbudt Sudan en 'pakke': "cash, technology, and political protection from international pressure" (Council on Foreign Relations, 2007, s. 42).

På 1980-tallet valgte mange vestlige oljeselskaper å trekke seg ut av Sudan. USA var bekymret for utviklingen av krigen mellom Khartoum og Sør-Sudan. Båndene landet har hatt til terroristgrupper var medvirkende årsaker. Spesielt det faktum at frem til 1996 hadde Osama bin Laden tilholdssted i Sudan (Ibid:43). Dessuten har flere terrorangrep blitt organisert og utført fra landet. Dette var årsaken til at USAs nest største oljeselskap, Chevron, som hadde investert \$1 milliard i utforskning av nye oljereserver i Sudan, i 1989 valgte å selge sine aksjer tilbake til sudanesiske myndigheter (Ibid). I nyere tid har internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner anklaget sudanske myndigheter for å bruke overskuddet fra oljeindustrien til å finansiere menneskerettighetsbrudd (EIA, 2009).

Da de vestlige selskapene trakk seg ut av Sudan fylte Kina, Malaysia og India raskt tomrommet som de vestlige selskapene etterlot. Kinesiske selskaper, som CNPC, har investert mye i den sudanesiske oljeindustrien. I 1998 var de med på å bygge en ca 1500 kilometer lang oljeledning fra oljefeltet Heglig and Unity til Rødehavet. Kina hadde på dette tidspunktet allerede vært involvert i utviklingen av dette oljefeltet, og så mange som 10 000 kinesiske arbeidere var i Sudan for å fullføre CNPC sine prosjekter. I tillegg til dette kontrollerer Kina store deler av et oljefelt i sør-Darfur og 41 prosent av et felt i Melut Basin. Et annet kinesisk selskap bygger oljeledninger fra Melut Basin til Port Sudan, hvor China's Petroleum Engeneering Construction Group bygger en tankskipterminal for oljeeksportering til en verdi av \$25 millioner. 7 prosent av kinas olje kom i 2007 fra Sudan (Ibid).

I 2008 produserte Sudan 480 tusen fat om dagen og de konsumerer selv 86 000 av disse. Det vil si at, som i mange afrikanske land, er avviket mellom eget forbruk og produksjon stort.

Sudan's Oil Production and Consumption, 1998-2008

Source: EIA

Figur 6.1. Forhold mellom produksjon og konsum i Sudan. Kilde: EIA 2009.

De gjenværende 394 tusen gjenværende fatene blir eksportert til det asiatiske markedet. Av dette får Kina 55 prosent, er dermed den største importøren av Sudans olje (EIA, 2009).

6.2.2. Handel og utviklingsmodeller

Det økonomiske samarbeidet mellom Kina og Afrika er økende. Opprettelsen av The Forum on China-Africa Cooperation i 2000 ble gjort for å fremme handel- og investeringsrelasjoner mellom Kina og afrikanske land innenfor både statlig og privat sektor (Brookes og Shin 2006). Dette førte blant annet til at den bilaterale handelen med Angola økte 113 prosent i 2004, som tilsvarer \$4,9 milliarder. Det er ikke bare i oljerike land Kina har økt sin kommersielle tilstedeværelse (Ghazvinian, 2007, s. 276-277). I 1999 var den årlige handelen mellom Kina og Afrika på \$5,6 milliarder. Etter opprettelsen av The Forum on China-Africa Cooperation økte handelen til 32,2 milliarder i 2005, og var forventet å øke til \$100 milliarder innen 2010 (Brookes og Shin, 2006; Ghazvinian, 2007, s. 277). Dette målet ble nådd allerede i 2008 da handelen mellom Kina og Afrika nådde \$106,8 milliarder (Xinhua, 2009). Dette har ført til at Kina er den tredje største handelspartneren med afrikanske land. I tillegg til økt handel har kinesiske myndigheter presentert sin egen modell for økonomisk utvikling for flere afrikanske land. Det vil si et begrenset markedssystem med et autoritært ettpartisystem. Flere afrikanske regimer som er desperate etter å styrke deres lands økonomi, samtidig som de vil opprettholde sterk kontroll om den politiske makten, foretrekker derfor den kinesiske modellen fremfor demokrati og det markedssystemet som USA og EU representerer (Brookes og Shin 2006).

Våpenhandel og militært samarbeid

For å styrke sin globale status har Kina brukt militære programmer, våpensalg, militær trening, og andre militære sikkerhetspolitiske tiltak sammen med et voksende nærvær i Afrika for å styrke deres bånd med afrikanske land, særlig oljeprodusentene. Dette gjelder spesielt deres nøkkelallierte. *Sudan* har mottatt F-6 og F-7 kampfly, T-62 tanks, anti-kampfly systemer, seks K-8 trenings fly, ti T-69 tanks, tretti T-59 tanks og så mange som hundre T-63 pansrede transportbiler. *Angola* har bestilt åtte Su-77 kampfly. Kina solgte våpen til en verdi av 1 milliard til *Etiopia og Eritrea* mellom 1998 og 2000. Dette inkluderer Su-77 kampfly til Eritrea. Dette brøt med FNs våpensanksjon som ble ilagt Eritrea under den blodige grensekrigen mellom Eritrea og Etiopia. Kina har også forsynt *Algerie, Zambia, Namibia, og Mauritania* med ulike våpen (Volman 2009b, s. 10).

Nigeria er et oljeeksporterende land som til stadighet opplever konflikter i Niger Deltaet. Også de har økt våpenhandelen med Kina. Dette inkluderer kjøp av femten F-7 kampfly i 2005, som skal ha kostet \$250 millioner. I tillegg ble de militære båndene mellom Kina og Nigeria styrket da den kinesiske våpenprodusenten Poly Technology i 2004 inngikk en samarbeidsavtale med det nigeriansk statseide selskapet Defence Industries Corporation of Nigeria (DICON) for å modernisere Nigerias våpen industri (Ibid).

I Sudan har våpensamarbeidet ført til at Sudan har mottatt ammunisjon, håndvåpen, haubitser (kanoner), anit-personell og anti-tanker miner, tanks, helikopter og kampfly. De har også hjulpet til med å starte opp tre våpenfabrikker, inkludert en som kan lage T-55 tanks. Disse investeringene blir overvåket av kinesisk militært personell for å sikre sine investeringer (Council on Foreign Relations 2007, s. 43).

Disse handlingene har ført til massiv kritikk av Kinas rolle i Afrika, spesielt fra USA. USA anser Kinas bånd med undertrykkende regimer og deres vilje til å investere uten å ilegge noen form for betingelser pålagt av Verdensbanken, andre finansinstitusjoner og vestlige myndigheter som alarmerende. Volman (2009b, s. 10) mener denne kritikken er valid, men handlingene er ikke unike. USA har gjort det samme selv. "The United States has used the same means to build ties with repressive African regimes – particularly in oil producing countries like Algeria, Nigeria, Angola, Chad, and Equatorial Guinea – and has notably reduced its pressures for democratization, respect for human rights, and financial transparency in recent years." (Ibid).

Uttalelsen om respekt for menneskerettigheter er ikke samsvarende med det grunnlaget som det amerikanske forsvarsdepartementet la for opprettelsen av Africom. På Africoms egen hjemmeside blir det stadfestet at:

We are seeking more effective ways to help African nations and regional organizations bolster security on the continent, to prevent and respond to humanitarian crises, to improve cooperative efforts with African nations to stem transnational terrorism, and to sustain enduring efforts that contribute to African unity. (Africom 2009b)

Det er derfor ulike oppfattninger av hvor viktig spørsmålet om menneskerettigheter er.

6.2.3. Økende diplomatisk innflytelse i Afrika

Kina har tatt i bruk tradisjonelle diplomatiske bånd så vel som mulighetene for utnyttelse av den afrikanske oljeindustrien for å tilegne seg lukrative avtaler for utforskning av nye oljefelter. Det vi si de samme mulighetene som opprinnelig førte flere europeiske selskaper til den afrikanske oljeindustrien. Deres strategi har vært å tilby økonomiske fordeler som kontantlån (cash loans) og penger til ulike prosjekter uten økonomiske og politiske betingelser. Sammenlignet med betingelsene som vestlige land stiller til gjeldsettergivelse, er det kinesiske alternativet lukrativt for mange afrikanske land. Mens finansinstitusjoner som Verdensbanken forsøkte å overtale Tsjads myndigheter til å bruke overskuddet fra oljeindustrien på ulike helse- og skoleprosjekter, hadde Kina ingen betenkeligheter med å gi \$2 milliarder til Angola for å bygge veier og flyplasser, i bytte for lovnad om tilgang til offshoreområder og kontrakter om kjøp av råolje fra statseide oljeselskaper. Ghazvinian (2007, s. 276) kaller denne formen for kinesiske diplomati for "checkbook diplomacy". Sammen med Sudan er Angola den største leverandøren av råolje til Kina i Afrika. Angola leverte i 2004 mer olje til Kina enn til USA (Ibid).

Den økende politiske makten og innflytelsen i Afrika har ført til at kinesiske myndigheter har begynt å bruke sin diplomatiske innflytelse til å utfordre FN, EU og andre internasjonale institusjoner for å beskytte sine interesser på kontinentet. Konflikten mellom Kina og andre vestlige land om demokrati og menneskerettigheter har intensivert.

Et eksempel er fra FNs sikkerhetsråd i september 2004. Sikkerhetsrådet godkjente resolusjon 1564 som fordømte massemordene av sivilbefolkningen i Darfur og ved å legge sanksjoner på deres oljeindustri om Khartoum ikke stoppet krigshandlingene. Kina avstod fra å stemme og truet med å legge ned veto i fremtidige sanksjoner mot Sudan. De brukte dermed sin posisjon i FNs sikkerhetsråd for å ”vanne ut” de gjentakende resolusjonene, og forhindret dermed omtaler og trusler om sanksjoner mot sudanske myndigheter (Brookes og Shin, 2006).

Kina har også utnyttet sin posisjon i Afrika for å intensivere konflikten de har med Taiwan. Kina ønsker å diplomatisk isolere Taiwan for å presse Taipei til å gå i union med Kina. Syv afrikanske land Burkina Faso, Gambia, Malawi, Sao Tome and Principe, Senegal, Swaziland og Tsjad har alle diplomatiske bånd med Taiwan. Det var ikke før på 1990-tallet det ble en kinesisk prioritet å innskrenke Taiwans diplomatiske innflytelse i Afrika. Kina begynte å konkurrere med Taiwan om diplomatisk anerkjennelse fra individuelle afrikanske land. Og gjennom pågående løfter om økonomisk hjelp, har kinesiske myndigheter fått anerkjennelse for sine synspunkter fra seks afrikanske land på bekostning av Taiwan (Ibid).

6.3. Konkurrerende interesser

Kinesiske myndigheters interesse i afrikansk olje er så godt som identisk med USA og begge importerer olje fra land som Algerie, Angola, Libya, Nigeria og Tsjad. Selskaper fra begge land ble trukket mot Afrika fordi investeringsmulighetene er store og lett tilgjengelige for utenlandske selskaper. Som deres amerikanske motparter har de kinesiske selskapene China National Offshore Oil Corporation (CNOOC), CNPC og Sinopec har kjempet for retten til å utvikle oljeblokker i Angola, Ekvatorial Guinea, Libya, Nigeria og Tsjad. Kina har i tillegg investert mye i oljeutvinning i Sudan, hvor CNPC er hovedprodusent. Kina har blitt en stor konkurrent for USA i Afrika. Det ser ut til at Kina har blitt interessert i Afrika av samme grunn som da de ble interessert i områdene rundt Det Kaspiske hav. Disse samsvarer med USAs interesse for Afrika. Det vil si de ønsker å redusere sin avhengighet til olje fra den Persiabukten (Klare, 2008a, s. 165). Fordelen til Kina er at de er nye på markedet, og har på kort tid klart å bygge opp et godt samarbeid med flere afrikanske myndigheter.

I sin tilnærming til afrikanske ledere har kinesiske ledere ytret sin sympati som en tidligere kolonisert stat, og nå industrialisert land og dermed utnyttet sin tidligere posisjon til egen vinning.

China is the largest developing country, and Africa is the home of the largest number of developing countries, building strong ties between China and Africa will not only promote development of each side, but also cement unity and cooperation among developing countries and contribute to establishing a just and equitable new international political and economic order. (Hu sitert i Klare, 2008a, s. 166)

Til tross for kinesiske forsikringer har afrikanske kritikere klaget over kinesiske myndigheters intensjon. De mener den er identisk med USAs og europeiske lands, nemlig å sikre seg mest mulig av Afrikas råmaterialer (Ibid).

6.3.1. Økonomisk samarbeid – ikke bare negativt

Det er viktig å understreke at Kinas interesser i Afrika ikke bare er rettet inn mot tilgangen til ressurser. De har flere grunner til å øke sitt engasjement i Afrika enn økonomisk egeninteresse. Kina og Afrika har en felles historie som går flere år tilbake. De har både felles økonomisk og politisk interesse for å bestride den vestlige dominansen i den globale økonomiske og politiske verdensordenen. Kina er genuint interessert i å fremme økonomisk og sosial utvikling på kontinentet. Samtidig ønsker de å bruke sitt forhold med Afrika for å forbedre sin status som stormakt. Dette gjør de ved å redusere interne politiske og økonomiske konflikter ved å fremme nye muligheter for både afrikanske selskaper og sivilbefolkningen. Investeringer i prosjekter kan være med på å øke den økonomiske utviklingen i afrikanske land. Den kinesiske investeringsplanen for DR Kongo inkluderer gjenoppbygging av gruveindustrien og bygging av store infrastrukturprosjekter inkludert transportsystemer og energiproduserende fasiliteter (Volman 2009b, s 8-9). Kinas fokus på både økonomisk og sosial utvikling i afrikanske land er relativt nytt. Tidligere konsentrerte de seg om å få tilgang til ressurser og utnytte disse. Endringen i deres tilnærming viser at de kan ta til seg kritikk og respondere på internasjonalt press ved å forandre sin investerings praksis i Afrika. Det vil si en dreining mot sosialvelferdsutvikling.

6.4. Amerikansk bekymring for Kinas interesser i Afrika

Fra amerikanske myndigheters synspunkt var Kinas økende innflytelse i Persiabukten, det Kaspiske hav og Afrika en naturlig konsekvens av Kinas økonomiske vekst. Tidligere ble ikke Kina sett på som en trussel mot amerikanske sikkerhetspolitiske interesser. Men amerikanske analytikere som mener Kina i fremtiden vil komme til å bli en stor militær rival, er usikre på kinesiske myndigheters geopolitiske hensikter. Under Bushadministrasjonen hadde de til tider et ambivalent forhold til Kina. På enkelte områder stod de frem som en klar samarbeidspartner, som i krigen mot terror, og en motstander i andre, som i konflikten om Taiwan. Klare (2004, s.164) mener det hvite hus nå søker samarbeid med Kina, men kinesernes jakt på energikilder vil bli en utfordring for fremtiden. Den økte konkurransen vil være med på å presse opp prisene, snevre inn oljetilgangen og føre til at Kina får tettere militære bånd med sine handelspartnere. Klare mener Kinas økende behov for olje vil komme til å bli en joker i konkurransen om olje og ”deserves our close attention” (Klare 2004, s. 164).

Til tross for at Kina i all hovedsak har konsentrert sin oljeinteresse i Sudan er amerikanske politikere bekymret for at Kina kan utgjøre en trussel mot deres egen oljeinteresse.

Admist all of this hoopla over China’s rapidly growing economy, there is a dark side to this country’s economic expansion that is largely ignored. China is playing an increasingly influential role on the Continent of Africa, and there is concern that the Chinese intend to aid and abet African dictators, gain stranglehold on precious African natural resources, and undo much of the progress that has been made on democracy and governance in the last 15 years in African nations. (Smith i Committee on International Relations, 2005, s. 1).

Christopher H. Smith, kommer med denne uttalelsen. Han var ordstyrer for høringen China’s Influence in Africa. Smith ba Carlolyn Bartholomew, kommisjonær for U.S.-China Economic and Security Review (USCC), om å holde et innlegg for å underbygge sin uttalelse.

Hun hevdet at kineserne truet verdens energisikkert ved å kjøpe opp afrikanske oljefelt for så å sende all råoljen direkte til Kina for utvinning tilfordel for å selge det på det internasjonale markedet.

China's energy strategy in general is a concern for United States energy security because the Chinese government's interest in controlling oil and other natural resources production at the source, rather than making investments to ensure that there is greater supply on the world market. (Bartholomew i Committee on International Relations, 2005, s. 45)

Det har blant amerikanske politikere blitt en selvvinnlysende sannhet at Kina ønsker å kontrollere den afrikanske oljen 'at the source'. Til tross for at det finnes lite data som kan bygge opp under denne antagelsen. Det ble også i en undersøkelse foretatt av det amerikanske Energidepartementet for å vurdere denne antagelsen konkludert med at Kinas ervervelse av afrikansk olje og gass ikke utgjorde en fare mot verdens globale lagre. "Even if China's equity oil investments 'remove' assets from the global market, in a sense they are not subsequently available for resale, these actions merely displace what Chinese would have otherwise bought on the open market." (EPA-05 Energy Report sitert i Klare, 2008a, s. 304). Så det vil med andre ord i følge denne rapporten ikke ha noen konsekvenser for det internasjonale markedet.

Denne vurderingen har ikke hjulpet på amerikanske myndigheters bekymring. I 2006 i en rapport til kongressen hevdet USCC at:

China's strategy of securing ownership and control of oil and natural gas assets abroad could substantially affect U.S. energy security— reducing the ability of the global petroleum market to ameliorate temporary and limited petroleum supply disruptions in the United States and elsewhere. (U.S.-China Economic and Security Commission, 2006).

Dette er ikke det eneste momentet som skaper bekymring. Kinas holdning ”noninterference in domestic affairs” skaper debatter blant politikerne. Kinesiske ledere mener at menneskerettigheter er relative og at individuelle land selv må kunne lage en definisjon av dem og hvordan disse reglene skal følges. ”.. unlike the United States China does not mix business with politics” (Hanson 2008). Kinas støtte til autoritære regimer i Afrika fører til mye kontrovers.

China’s energy policies, taken as a whole, are not consistent with the economic or geopolitical behaviour of a responsible stakeholder; they distort markets and destabilize volatile regimes. As China’s energy needs and consumption grow, its failure to observe these international norms becomes increasingly problematic. (U.S.-China Economic and Security Commission, 2006)

Forsvarsdepartementet fyrte også opp under den økende bekymringen over Kinas oljeinteresse i Afrika ved uttalelsene som ble gitt i deres *Military Power of the People’s Republic of China* fra 2006.

China’s dependence on imported energy and raw materials continues to grow. In 2004 China maintained its position as the world’s second largest consumer and third largest importer of oil. Securing adequate supplies of resources and materials has become a major driver of Chinese foreign policy. (DoD, 2006)

De hevdet at Kina opprettet ”long-term resource agreements” med Angola, Sudan og Zimbabwe, og at amerikanske sikkerhetspolitiske interesser ble truet ved at Kina brukte våpen som smøring for å opprettholde disse avtalene.

Det rapporten ikke nevner er at også USA i mange år har gitt afrikanske land militær assistanse. Og i 2007 ekspanderte de sin militære tilstedeværelse ved opprettelsen av Africom. Initiativet har blitt rettfærdiggjort ved anti-terror-retorikk og som forebyggende tiltak for demokratisering og motarbeidelse av korrupsjon i afrikanske land.

Dette var ikke som en respons til økende kinesisk tilstedeværelse. Klare (2008a) sier at "Yet, when pressed, Pentagon officials will not deny, off the record, that senior American strategists are troubled by China's "rising influence" in Africa" (Klare, 2008a, s 173).

Det faktum at opprettelsen av Africom kom på samme dag som President hu Jintao ankom Sør Afrika for sin "turne" i åtte afrikanske land ble ikke forbigått i stillhet av amerikanske kommentatorer. "As if to emphasize the competition for influence, U.S. officials on Tuesday announced formation of a new regional military command for Africa." (Dixon, 2007).

6.5. Oppsummering

At Kina, India, Russland, USA og andre stormakter ønsker å øke sin tilgang til forsyninger av olje, naturgass, uran, kobber, kobolt, coltan, gull, platina, diamanter og andre strategiske ressurser er velkjent. Kinas økende rolle i afrikansk oljeindustri blir ofte trukket frem som det viktigste eksempelet på hvordan disse nye storspillerne på den internasjonale arenaen "stjeler til seg" USAs posisjon og truer med å presse USA og flere europeiske land ut fra Afrika.

USA og Kina har samsvarende interesser i Afrika – olje og som USA har også Kina blitt mer og mer avhengig av import. Kina er avhengig av olje for å fortsette sin økonomiske utvikling, og afrikansk olje er et godt alternativ. Det som skiller USA og Kina er midlene de bruker for å få denne tilgangen. Kineserne har i flere tilfeller tilbudt afrikanske myndigheter lån uten betingelser, tilgang til ny teknologi og våpen, samtidig som de ikke blader seg inn i intern politikk. Dette ser man blant annet i forholdet mellom Kina og Sudan. Da andre land trakk seg ut av Sudan på 1980-tallet på grunn av krig og grove menneskerettighetsbrudd, fylte Kina tomrommet de etterlot, og fikk dermed tilgang til Sudans oljeressurser. Likevel ser man nå tendenser til at Kina endrer sin investeringspraksis, og har begynt å gi tilskudd til prosjekter som er av større velferdspolitisk karakter, som veier. Til tross for denne utviklingen har USA vanskelig for å gi slipp på sitt negative syn på Kina, og bruker den økte kinesiske konkurransen til å underbygge disse. Det vil si at USA ikke vil gi slipp på sitt paradigme om kineserne og forståelsen av kinesernes handlinger.

Annonseringen av opprettelsen av Africom viser at amerikanske myndigheter i økende grad vil motarbeide den kinesiske innflytelsen i Afrika. Kina er, og vil i fremtiden bli, en stor konkurrent for verdens stormakter, og for USA som verdens nåværende eneste supermakt.

Utplasseringen av amerikanske marineskip i afrikanske farvann og planleggingen av amerikanske militære baser på kontinentet viser at USA er klare til å ta opp kampen med Kina. Det amerikanske forsvarsdepartementet har også økt farten på overføringen av våpen og militær støtte i et forsøk, som kineserne har sluttet seg til, på å vinne lojaliteten fra de store afrikanske energiprodusentene. Den store geopolitiske konkurransen om tilgang til vitale ressurser har med dette returnert til Afrika.

7. Konklusjon

Siden slutten av den kalde krigen, og spesielt i løpet av det siste tiåret, har Afrikas status i den internasjonale geopolitiske ordenen endret seg dramatisk. Kontinentet ble tidligere behandlet som en beleilig slagmark i den globale konflikten mellom USA og Sovjetunionen fordi ingen av supermaktene hadde noen vitale interesser som stod på spill på dette kontinentet. Utvikling på en rekke områder har ført til at Afrika har fått en ny rolle på den internasjonale arenaen. Spesielt som kilde for olje og andre råmaterialer og som slagmark i den globale krigen mot terrorisme. Det har ført til økt økonomisk og militær interesse fra Kina, men også andre stormakter. Det kan hevdes at USA har respondert på denne utviklingen med å øke sitt militære nærvær betydelig. De har blant annet opprettet en ny militær kommando US Africa Command – Africom – for å forsvare hva USA definerer som ”strategic national interests” i Afrika.

Historisk sett har USA vist liten interesse for Afrika. USAs militære engasjement på det afrikanske kontinentet har vært sporadisk med en politikk som har blitt styrt av enkelt begivenheter. En amerikansk forsvarsanalytiker karakteriserer det slik: ”during the Cold War, the United States foreign policy towards Sub-Saharan Africa had little to do with Africa.” (Lawsen sitert i Ploch, 2008). Etter 11. september endret dette seg. I Bush-administrasjonens National Security Strategy fra 2002 ble igjen Afrika trukket frem som et kontinent av strategisk interesser for USA. Opprettelsen av Africom reflekterer denne utviklingen

7.1. Geopolitikk

Dagens geopolitiske situasjon i Afrika er i følge Dunn (2007) ikke så forskjellig fra den man opplevde under den kalde krigen. Som den gangen er målet til eliten å trygge sin egen posisjon som stormakt. Forskjellen på geopolitikk i dag og klassisk geopolitikk er den klassiske geopolitikkens ensidige fokus på fysiske geografiske territorier. Tidligere lå grunnlaget for makt i å kontrollere visse territorielle områder og bruke dem til å spre sin makt og ideologiske ideer til resten av verden. I dag gjelder det å kontrollere ressursene disse territoriene har å tilby. På 1980- og 1990- tallet fikk geopolitikken igjen oppmerksomhet. Spesielt i lys av Sovjetunionens fall, og utviklingen av ny teknologi.

Geografiske rom, og hvem som kontrollerer disse rommene, er fortsatt relevant. Det som er forskjellig er hva man ønsker å kontrollere og hvilke virkemidler man tar i bruk for å opprettholde kontrollen. Det er fortsatt slik at forskjellen mellom de som klarer å bruke geografien til sin fordel, og det om ikke gjør det, er det som skiller militære vinnere fra tapere.

For å forstå den amerikanske geopolitikken må man ta utgangspunkt i realismen og spesielt det Snow (2007) kaller for realismeparadigmet. Han bruker seks punkter for å forklare paradigmet og det er spesielt to av disse som kan være med på å forklare den nye interessen USA viser for Afrika. Makt og vitale interesser. Ved å bruke sin militære overlegenhet, og den makten som kommer med denne overlegenheten kan USA dra fordeler i den intensiverte geopolitiske konkurransen. På denne måten kan de tilegne seg kontroll over interesser som er vitale for dem. Vitale interesser er i følge definisjonen interesser hvor amerikanske myndigheter ikke er villige til å inngå kompromisser. Det vil si at et land vil forsvare disse med alle tilgjengelige midler. Tilgang til olje kan karakteriseres som en slik interesse. I følge modellen til Snow er kampen mot terrorisme en interesse som omfatter nasjonens overlevelse, og sammen med vitale interesser som olje vil forsvar av disse bli prioritert av amerikanske myndigheter.

I realismen er politikk et spørsmål om makt og egeninteresse og blir i mange sammenhenger prioritert fremfor moral. Dette er også grunnen til at midlene man benytter for å beskytte sine vitale interesser blir gjenstand for mye kritikk. Spørsmålet er om en trussel mot vitale interesser er en god nok grunn til å bruke militær makt for å beskytte dem? Under den kalde krigen opplevde man et trusselbilde som er veldig forskjellig fra det man opplever i dag, og kritikken kommer trolig som en følge av denne endringen.

Da forslaget om opprettelsen av Africom ble lagt frem i 2007 ble det begrunnet med at Afrika nå hadde fått en ny sikkerhetspolitisk betydning, og at tredelingen av det afrikanske kontinentet mellom tre ulike kommandoer ikke lenger var tilstrekkelig. Tredelingen gjorde det med andre ord vanskelig å få et helhetlig bilde av afrikanske sikkerhetsproblemer, og mulig helhetlig oversikt over sikkerhetssituasjonen i Afrika. Bushadministrasjonens offisielle uttalelse vedrørende opprettelsen av Africom fokuserte på deres gode intensjoner. Det som er spesielt med det afrikanske kontinentet sammenlignet med områdene som blir dekket av andre amerikanske geografiske kommandoer er de mange utviklingsutfordringene.

Africom skulle primært forsterke de sikkerhetspolitiske båndene mellom USA og Afrika, og gjøre det mulig for afrikanske land å oppnå fred og stabilitet. De trakk også frem demokratisering, opprettelse av fri markeds kapitalisme og Afrika som mottaker av humanitære hjelp som viktige momenter for opprettelsen.

Robert J. Art (2009, s. 219) på sin side mener at det ikke er en militær oppgave å spre demokratiske verdier. Samtidig er han usikker på hvor effektivt det militære apparatet vil være i et slikt arbeid. Dette synet står i kontrast til hva amerikanske myndigheter selv fremholder. Opprettelsen av Africom blir av dem sett på som en god mulighet for å spre nettopp slike idealer. Spredning av demokrati, beskyttelse av menneskerettigheter og forebygging av folkemord, er alle verdier USA mener de setter høyt, og som de vil at flere skal kunne nyte de samme fordelene av som de selv opplever.

Amerikanske myndigheter har ment at demokratisering vil hjelpe verden av tre grunner. For det første er det sjeldent demokratier går til krig mot hverandre, så de mener demokratisering vil gi en tryggere verden. For det andre er demokratisering en forsikring for opprettholdelse av menneskerettighetene og vil forebygge folkemord. For det tredje er demokratisering bra for den økonomiske veksten. Dette er et interessant synspunkt sett i sammenheng med begrunnelsen for opprettelsen av Africom. Demokratisering blir da trukket frem som en av de viktigste årsakene for opprettelsen.

I et vitneutsagn til House Armed Services Committee uttalte General William "Kip" Ward Africoms kommandør: "The establishment of USAFRICOM also addresses America's growing interest in a very important part of the world" (Ward 2007). Hvilke interesser han refererte til i dette utsagnet blir ikke utdypet i hans vitneutsagn. Det er det mulig å anta at tilgjengelig olje, redsel for terrorisme og Kinas økende innflytelse i Afrika alle kan være slike interesser og dermed mulige årsaker til opprettelsen av Africom. Offentlig blir slike argumenter avvist. Men amerikanske politikere sitert off the record, legger ikke skjul på at dette er tilfellet.

Dette får en til å sette spørsmålstegn ved hvilke årsaker man egentlig skal legge vekt på nå det gjelder opprettelsen av Africom, jfr. pkt. 1.4.1 og problemstillingen for denne oppgaven. Er det de årsakene akademikere og forskerne tror ligger til grunn, eller de årsakene amerikanske myndigheter selv sier?

Eller er det blandet årsaksforhold som ligger til grunn for opprettelsen – hvor noen av årsakene er mer direkte uttalt enn andre – men hvor de ikke-uttalte kan ha spilt en likeså viktig rolle?

7.2. Africom og olje

Verdens oljeforsyninger er ikke uendelige og behovet for nye markeder har økt. Oljesektoren i områdene sør for Sahara er en av de som vokser mest, og har flest nye forekomster av olje i verden. Oljefeltene kan ikke sammenlignes med de man finner i Midtøsten, men for mange importører utgjør de et godt alternativ. Flere importører vil bryte sin avhengighet til nettopp Midtøsten. Utvinningen av flere oljefelter i Afrika er i startfasen, og utbytte i disse områdene vil trolig øke i årene som kommer. Produksjonen har i enkelte områder allerede ”tatt av” spesielt i Guineabukten som inkluderer Nigeria, Ekvatorial Guinea, Kamerun, Gabon Angola og DR Kongo. Den afrikanske oljeindustrien har tiltrukket seg interessen til flere internasjonale selskaper og myndigheter. Dette inkluderer verdens største oljeforbruker, USA. Den amerikanske økonomien er basert på en jevn tilførsel av olje. I 2005 importerte USA 20 prosent av sin olje fra afrikanske land, og det er forventet at dette kommer til å øke til 25 prosent innen 2015. Totalt importerer USA 63 prosent av sitt totale oljeforbruk, og det kommer til å øke i årene som kommer.

Det er ny teknologi som har gjort den afrikanske oljen tilgjengelig. Dypvannsboring, flytende tankskip og høye oljepriser var medvirkende årsaker til at oljeselskapene tok større sjanser i dette området. Spesielt i Guineabukten har dette skjedd. Fordelen med Guineabukten fra et amerikansk synspunkt er også dens geografiske beliggenhet. Oljen kommer trygt frem til USA uten å måtte igjennom geografiske choke-points som er tilfellet med oljen som kommer fra Midtøsten. Det er dermed tre faktorer som gjør det afrikanske oljen så attraktiv for USA. Afrikanske land kan møte det økende amerikanske *behovet*, dette ble gjort mulig gjennom ny *teknologi*, samtidig som oljen i Afrika har en geografisk *beliggenhet* som gjør frakten sikker.

Flere områdene av Afrika blir av amerikanske myndigheter ansett som ustabile. Denne ustabiliteten kan utgjøre en trussel mot den stabile leveringen av olje til USA. Terroranslag mot oljeledninger i Niger-deltaet kan utgjøre en reell trussel mot de amerikanske oljeinteressene. Terrorisme mot amerikanske vitale interesser skal ut i fra realismeparadigmet beskyttes med alle tilgjengelige midler.

Ved å tilby afrikanske myndigheter militær opplæring og kompetanse gjennom Africom kan USA få stabile politiske forhold og trygghet omkring sine interesser til gjengjeld. Dette skaper en vinn-vinn situasjon. Afrikanerne får militær kompetanse og amerikanerne får stabil leveranse av olje

7.3. Africom og terrorisme

Til tross for seieren i den kalde krigen, til tross for forsvarsbudsjetter som overgår alle andres i perioden etter den kalde krigen, til tross for den økonomiske og kulturelle dominansen og som verdens eneste supermakt viste de for verden 11. september 2001 at de ikke var i stand til å beskytte egen jord. Denne usikkerheten som oppstod i etterkant av terrorangrepene var større enn hva USA hadde opplevde under begge verdenskrigene og den kalde krigen. De stod nå ovenfor fiende som ikke handlet på vegne av en stat og som kunne handle helt anonymt.

Frykt er en viktig faktor i krigen mot terror. Frykt for det ukjente. Det er spesielt tre årsaker til at USA er rede for terrorhandlinger i Afrika. For det første er USA er redde for at afrikanske land frivillig eller ufrivillig skjuler internasjonale terrorister som vil skade amerikanske interesser. For det andre er de er redde for at failed states kan utvikle seg til å bli grobunner for terrororganisasjoner. Dette til tross for at forskning har vist at terrorsiter foretrekker å skjule seg i områder som har en viss infrastruktur. Samfunn med infrastruktur er bedre skjulesteder fordi terroristene kan her operere mer ubemerket. For det tredje er de også bekymret for spredningen av Islam i afrikanske land. Islam er en religion som ofte blir fremstilt som voldelig og konfliktsøkende. USA er redde for terrorsiter, og terrorsiter med utgangspunkt i Islam spesielt. Dette kan ha ført til at oppfattelsen av skille mellom Islam som religion og islamsk fundamentalisme har blitt uklart i amerikanske øyne.

Det kan hevdes at disse tre punktene, som alle har sitt utgangspunkt i frykt, utgjør fra et amerikansk synspunkt, ikke bare en trussel mot afrikanere, men også mot deres egne vitale interesser på kontinentet.

Ved å opprette Africom kan det være slik at amerikanske myndigheter vil demonstrere deres maktposisjon i verden ovenfor terrorister og ved dette forsøke å hindre fotfeste for terrororganisasjoner. Gjennom dette beskytter de sine vitale interesser mot terrorhandlinger. En slik interesse er olje.

7.4. Africom og Kina

Opprettelsen av Africom kom den samme dagen som Kinas president begynte en 12 dagers reise i Afrika. Symbolikken i denne handlingen gikk ikke upåaktet hen. Kinas interesser i Afrika er økende og er i flere tilfeller samsvarende og konkurrerende med USA sine.

Kina er en fremadstormende stormakt. Deres økonomiske vekst de siste 15-20 årene er uten sidestykke og har ført dem inn på markeder de tidligere viste liten interesse for. Utviklingen har ført til at Kina har blitt en stor konkurrent for USA også innenfor den afrikanske oljeindustrien. Kinas behov for olje er stort. Det er forventet at de innen 2020 må importere så mye om 60 prosent av sitt oljeforbruk, og så mye som 30 prosent kommer i dag fra Afrika. Dette har ført til at Kina er verdens nest største oljeimportør etter USA, og vil i følge Faith Birol bli morgendagens USA. Det som skaper bekymring for amerikanske myndigheter er virkemidlene Kina bruker for å tilegne seg innpass på det afrikanske markedet. Disse virkemidlene er våpenhandel, lån uten betingelse og utnyttelse av diplomatiske bånd.

USA og Kinas konkurrerende interesser på dette kontinentet kan vært en medvirkende årsak til opprettelsen av Africom. Som USA har også Kina begynt å ruste opp sitt militære apparat. Denne opprustningen blir av amerikanske myndigheter sett på som en trussel mot deres sikkerhetspolitiske interesser. Kort tid etter forslaget om opprettelsen av en egen Afrika kommando uttrykte Africoms nestkommanderende Moellers sin bekymring for Kinas interesse for den afrikanske oljen. Dette understreket at opprettelsen av Africom kan ha kommet av USAs økende interesser for den afrikanske oljen.

Kinas ettersigende mangel på respekt for internasjonale normer og regler, som menneskerettigheter, ble ansett som problematisk av amerikanerne. Blant annet har Kinas rolle våpensamarbeidet med Sudan ført til massiv kritikk fra USA. Dette til tross for at USA i flere tilfeller har tatt i bruk de samme metodene for å tilegne seg afrikansk olje, om enn ikke i Sudan. Det kan imidlertid virke som at Kina etter hvert har lagt mer vekt på den sosiale utviklingsdimensjonen i sitt forhold til Afrika (Jfr kap 6). Dette kan i så fall bety at Kina ønsker å demme opp for kritikken som er reist. Denne utviklingen kan være et tegn på en mulig konkurranse om hvem som har de beste intensjonene for Afrika som sådan. Dette kan gjelde forhold som hvem er den beste partner for økonomisk utvikling, hvem er den beste partner for militær utvikling, og hvem er den beste partner for demokratisering og sosial utvikling.

USA har også uttrykt bekymring for at Kina ønsker å kontrollere den afrikanske oljen *ved kilden*. Det vil si at de opererer på utsiden av det internasjonale markedet og dermed får mer olje enn de ellers ville ha gjort. I følge undersøkelser vil ikke dette ha noen konsekvenser for det internasjonale markedet og det som andre oljeimportører får ut av dette. Til tross for dette velger USA å se dette som et bekymringsmoment, selv om dette aldri blir direkte uttalt.

7.5. Hvorfor Africom?

Opprettelse av Africom kan bli sett på som en forebyggende strategi. Ved å ha en egen militær kommando for det afrikanske kontinentet vil det alltid være militære enheter som står klare til å forsvare amerikanske interesser på kontinentet. En slik kommando er da i seg selv et tiltak for å forebygge uønsket utvikling. Ser man hypotesene i forhold til hverandre kan det virke som om det av disse er å sikre leveranser av olje som er den mest vesentlige årsaken til opprettelsen av Africom. Terrorhandlinger mot amerikanske vitale interesser og den økende konkurransen fra Kina om oljen er begge viktige supplerende årsaker fordi begge disse er en mulig trussel mot tilstrekkelig og sikker leveranse av olje til USA.

Denne oppgaven støtter da for så vidt de som har vært kritiske til amerikanske myndigheters offisielle begrunnelser for opprettelsen av Africom. Det er ikke grunnlag for å hevde at de offisielle begrunnelsene ikke også er årsaker til opprettelsen, men det kan være grunn til å tro at de årsakene til opprettelsen som ligger i hypotesene ikke er så tydelig kommunisert, men at de allikevel har spilt en stor rolle.

Om man tar den amerikanske afrikahistorien til overveielse kan man se et mønster i USA sin politikk overfor Afrika. Alle amerikanske politiske engasjementer overfor det afrikanske kontinentet kommer når det er noe USA har behov for og som ansees som viktig for deres interesser. Enten om det dreier seg om allierte i kriger, oppdemning mot ideologier eller som vitale interesser som olje. I dette perspektivet kan USA sin afrikapolitikk betegnes som forholdsvis situasjonsbetinget (Jfr kap 2).

7.6. Obama viderefører Africom

Under presidentvalgkampen kom det tydelig frem at Barack Obama ikke kom til å nøle med å utsende amerikanske styrker for å forsvare amerikanske interesser: "I will not hesitate to use force, unilaterally if necessary, to protect the american people or our vitale interests" (Obama, 2007). Mye tyder på at President Obama vil videreføre den amerikanske militære aktiviteten på det afrikanske kontinentet. Tiltakene ble innledet av Bill Clinton på slutten av 1990-tallet og ble ekspandert og videreført av George W. Bush fra 2001. Flere politikere og akademikere forventet at Obama kom til å redusere det militære engasjementet på kontinentet. Realiteten er at han inntil videre har videreført politikken som har syrt USA sitt Afrika engasjement de siste 10 årene. Den klareste indikatoren for Obamas intensjoner for Africom, og det amerikanske militærets engasjement i Afrika, er gjennom budsjettanmodningene for 2010 fra det amerikanske forsvarsdepartementet til kongressen i mai 2009. Forsvarsdepartementets anmodninger inkluderte støtte til alle amerikanske våpensalg, militær trening og andre sikkerhetsopplæringsprogrammer – økning i støtte til salg av våpen til flere afrikanske land gjennom Foreign Military Financing (FMF) program. Budsjettet foreslår en økning i FMF tilskudd til afrikanske land sør for Sahara med mer enn 300 prosent. Fra \$8,2 millioner til mer enn \$25,5 millioner. Forsvarsdepartementet la også inn anmodning om \$278 millioner til driften av Africom for 2010. I tillegg fremla Obama-administrasjonen et forslag om \$263 millioner til arbeidskraft, kommunikasjonssystemer og luftbroer for Africom¹⁹ (Volman 2009c).

I tillegg til tilskudd til sikkerhetsopplæringsprogrammer, vurderer nå Obama-administrasjonen å forsyne nigerianske myndigheter med økt militær støtte til bruk i Niger-deltaet (til forsvar av oljefeltene). En annen indikasjon på Obama-administrasjonens intensjoner blir understreket ved deres beslutning om å utvide det amerikanske militære engasjementet i Somalia. Så vel som beslutningen om å videreføre Bush-administrasjonens unilaterale militære angrep mot angivelige Al-Qaeda operativer i landet. Disse eksemplene viser klart at Obama kommer til å videreføre det arbeidet Bush startet da han opprettet Africom (Ibid).

¹⁹ For flere budsjetttall se Volman, Daniel. (2009a) Africa: Obama Moves Ahead with Africom.

Litteraturliste

Adebajo, A. 2003. *Africa and America in an Age of Terror*. Sage Publications.

African Development bank and The African Union. 2009. *Oil and Gas in Africa: Supplement to the African Development Report*. Oxford University Press.

Amous, A. 2009. "Kina i Afrika: Ei utfordring for afrikansk sivilsamfunn" i *Arena Afrika: Kappløp om makt og ressurser*. Solidaritet Forlag.

Art, R. J. 2009. *America's Grand Strategy and World Politics*. New York: Routledge.

Bartholomew, C. 2005. I Committee on International Relations. *China's Influence in Africa*. Hearing Before the Subcommittee on Africa, Global Human Rights and International Operations. One hundred ninth congress. First Session. Serial nr. 109-74. 28. juli 2005. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/109/22658.pdf>. (Lest 23.03.2010).

Berg, O. T. 2010. "Politisk vold". *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig elektronisk: http://www.snl.no/politisk_vold. (Lest 26.02.2010).

Bergesen, T. 2007. Amerikas Begrensninger. *Minerva*. 19.Juni 2007. Tilgjengelig elektronisk <http://www.minerva.as/?p=359>.. (Lest 10.09.2009).

Bha, A. S. og K. Aning. 2008. "US Peace Operations in Africa: From ACRI to AFRICOM", *International Peacekeeping*, 15:1, 118 – 132.

Brooker, P. og J. H. Shin. 2006. China's Influence in Africa: Implications for the United States. *The Heritage Foundation*. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.heritage.org/Research/Reports/2006/02/Chinas-Influence-in-Africa-Implications-for-the-United-States>. (Lest: 23.03.2010).

Brzezinski, Z. 1997. *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. Basic Books: Harper Collins.

Bureau of African Affairs. 2010. *Bureau of African Affairs*. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.state.gov/p/af/>. (Lest 12. 10. 2009).

Cilliers, J. 2003. "Terrorism and Africa", *African Security Review* 12(4). Tilgjengelig elektronisk: <http://www.iss.co.za/pubs/asr/12No4/Cilliers.pdf>. (Lest: 03.03.2010).

Committee on Armed Services 2007. *Africa Command*. Hundred and Tenth Congress. First Session. 14. Nov. 2007. Tilgjengelig elektronisk: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=110_house_hearings&docid=f:44633.pdf. (Lest 21.01.2010).

Committee on Foreign Relations. 2007. *Africa Command: Opportunity for Enhanced Engagement or the Militarization of U.S.-Africa Relations?* Subcommittee on Africa and global health. One hundred tenth Congress. First Session. Serial no. 110-104. 2.08.2007. <http://www.internationalrelations.house.gov/110/37068.pdf>. (Lest 12.03.2010).

Committee on Recourses. 2005. *U.S. Energy and Mineral Needs, Security and Policy*. Subcommittee on energy and mineral resources. First session. Serial no. 109-4. 16. mars. 2005. http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=109_house_hearings&docid=f:20126.pdf. (Lest 08.03.2010).

Council on Foreign Relations. 2005. *More than Humanitarianism: A Strategic U.S. Approach Toward Africa*. Council on Foreign Relations.

Dagne, T. 2002. Africa and the war on terrorism. *Congressional Research Report [CRS] Report for Congress*. 17. januar. 2002. Tilgjengelig elektronisk: <http://fpc.state.gov/documents/organization/7959.pdf>. (Lest 23.02.2010).

Davis, J. 2008. "Africa's road to the war on terror" i Davis, J. (red) 2008. *Africa and the war on terrorism*, Abingdon: Ashgate Publishing.

Dixon, R. 2007. On His Africa Tour, Hu is All Business. *Los Angeles Times*. 7. Februar 2007. Tilgjengelig elektronisk: <http://articles.latimes.com/2007/feb/07/world/fg-hu7>. (Lest 02.04.2010).

Dodds, K. 2007. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
Dunn, K. 2007. "Sub-Saharan and American Power in the Era of the Bush Doctrine", i Kanet, Roger og Edward Kolodziej (red). *Consensual or Coercive Hegemon – Either or Neither? American Power and Global Order*. Athens: University of Georgia Press.

Donnolly, S. B. 2006. Exclusive: The Pentagon Plans for an Africa Command. *Time.com* 24. aug. 2006. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,1328840,00.html>. (Lest 10.09.2009).

Energy Information Administration. 2009. *Country Analysis Briefs: Sudan*. September 2009. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Sudan/Full.html>. (Lest 22.03.2010).

Fake, S. og K. Funk. 2009. *The Scramble for Africa: Darfur – Intervention and the USA*. Montreal: Black Rose Books.

Farah, D. i Committee on International Relations 2004. *Fighting terrorism in Africa*. Subcommittee on Africa. One hundred and eight Congress. Second Session. Serial nr. 108-82 1. April 2004. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/108/92870.pdf>. (Lest 19.02.2010).

Findley C. V. og J. A. M. Rothney. 2002. *Twentieth Century World*. Fifth ed.. Boston: Houghton Mifflin Company.

Francis, D. J. 2010 *U.S. Strategy in Africa: AFRICOM, Terrorism, and Security Challenges*. Routledge.

Ghazvinian, J. 2007. *Untapped: The Scramble for Africa's Oil*. Orlando: Harcourt, Inc.

Gray, C. S. 1988. *The geopolitics of Superpowers*. Lexington: University Press of Kentucky.

George, A. L. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Science*. Cambridge: MIT Press.

Gordon, F. D., D. C. Miller. og H. Wolpe. 1998. *The United States and Africa: A Post-Cold War Perspective*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.

Hanson, S. 2008. China, Africa and Oil. *Council on Foreign Relations*. Tilgjengelig Elektronisk: <http://www.cfr.org/publication/9557/>. (Lest 04.04.2010).

Det Hvite Hus (06. 02. 2007). *President Bush Creates a Department of Defense Unified Combatant Command for Africa*. Tilgjengelig elektronisk: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/02/20070206-3.html>. (Lest 09.09.2009).

Jize, Q. 2007. Hu's Africa Visit to Build on Summit. *China Daily*. 24. 01. 2007. Tilgjengelig elektronisk: http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-01/24/content_790807.htm. (Lest 05.04.2010).

Johannessen, K. 2008. Trodde Afrika var et land. *TV 2 Nyhetene*. 06.110.2008. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.tv2nyhetene.no/utenriks/usavalget/trodde-afrika-var-et-land-2371071.html>. (Lest 16. 10.2009).

Johansen, P. M. 2007. Vil ikke ha AFRICOM. *Klassekampen*, 23. sept. 2007. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.klassekampen.no/43275/article/item/null>. (Lest 21.05.2009).

Jorde, S. 2009. "Afrika og kappløpet om oljen" i *Arena Afrika: Kappløp om makt og ressurser*. Solidaritet Forlag.

Kagan, R. 2008. *The Return of History and the End of Dreams*. London: Atlantic Books.

Klare, M. 2004. *Blood and Oil: How America's thirst for petrol is killing us*. Pinguin.

Klare, M. 2008a. *Rising Powers, Shrinking Planet: How scarce energy is creating a new world order*. Oxford: One World Publications.

Klare, M. T. 2008b. The Geopolitics of Energy. *The Nation*. 01.05.2008. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.thenation.com/doc/20080519/klare/print>. (Lest 03.03.2010).

Lyman, P. N. 2004. i Committee on International Relations. *Fighting Terrorism in Africa*. Subcommittee on Africa. One hundred and eight Congress. Second Session. 1. Serial nr. 108-82. April 2004. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/108/92870.pdf>. (Lest 18.02.2010).

Melby, S. 2009. *Obama og amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk*. Oslo: Institutt for Forsvarsstudier.

Mills, G. 2008. "Africa' new strategic significance", i Davis J. (red): *Africa and the war on terrorism*, Abingdon: Ashgate Publishing Limited.

Mills, G. og J. Herbst. 2007. "Africa, terrorism and AFRICOM", *Royal United Services Institute*. 152(2) <http://www.thebrenthurstfoundation.org/files/AFRICOM-Rusi.pdf>. (Lest 04.03.2010).

National Energy Policy: Report for the National Energy Policy Development Group (NEPDG). 2001. Tilgjengelig elektronisk <http://www.ne.doe.gov/pdfFiles/nationalEnergyPolicy.pdf>. (Lest 02.02.2010).

New York Times. 2009. Obama's speech to the United Nations General Assembly. *Nytimes.com* 23.09.2009 Tilgjengelig elektronisk <http://www.nytimes.com/2009/09/24/us/politics/24prexy.text.html>. (Lest 12.04.2010).

Obama, B. 2007. "Renewing American leadership". *Foreign Affairs*. Juli/August.

Payne, D. 2001. I Committee on International Relations. *Africa and the Global War on Terrorism*. Subcommittee on Africa. One hundred and seventh Congress. First Session. Serial Nr. 107-46. 15. November 2001. Tilgjengelig elektronisk:
<http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/107/76191.pdf>. (Lest 04.03.2010).

Ploch, L. 2008. *Africa Command: U.S. Strategic Interests and Role of the U.S. Military in Africa*. CRS Report for Congress. 22. august 2008. Tilgjengelig elektronisk:
<http://italy.usembassy.gov/pdf/other/RL34003.pdf>. (Lest 02.02.2010).

Ploch, L. 2009. *Africa Command: U.S. strategic interest and the role of the U.S. military in Africa*. CRS Report for Congress 2 okt. 2009. Tilgjengelig elektronisk:
<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL34003.pdf>. (Lest 15.04.2010)

Rice, S. 2001. I Committee on International Relations. *Africa and the Global War on Terrorism*. Subcommittee on Africa. One hundred and seventh Congress. First session. Serial Nr. 107-46. 15. November 2001. Tilgjengelig elektronisk:
<http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/107/76191.pdf>. (Lest 04.03.2010).

Robinson, P. S. 2003. "Internasjonal Politisk Teori" i Hovi, Jon og Raino Malnes: *Normer og Makt: Innføring i Internasjonal Politikk*. 2. utg., Abstrakt Forlag as.

Schraeder, P. J. 1994. *United States Foreign Policy toward Africa: Incrementalism, Crisis and Change*. New York: Cambridge University Press.

Smith, C. 2005. I Committee on International Relations. *China's Influence in Africa*. Subcommittee on Africa, Global Human Rights and International Operations. One hundred ninth Congress. First Session. Serial nr. 109-74 28. juli 2005. Tilgjengelig elektronisk:
<http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/109/22658.pdf>. (Lest 28.03.2010).

Smith, P. J. 2009. "Prospect for US-China Cooperation". Testimony before the U.S.-China Economic and Security Commission. Hearing on *China's Military and Security Activities Abroad* 4. Mars 2009. Tilgjengelig elektronisk:
http://www.uscc.gov/hearings/2009hearings/written_testimonies/09_03_04_wrts/09_03_04_smith_statement.php. (Lest 30.03.2010).

Snow, D. M. 2007. *National Security for a New Era: Globalisation and Geopolitics*. Second ed. New York: Pearson Longman.

Stokke, K. 1998. *Politisk geografi*. Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

The National Security Strategy of United States of America. [NSS]. 2002.

<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/nss.pdf>.

The National Security Strategy of the United States of America [NSS]. 2006. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/nss.pdf>. (Lest 12.12.2009).

United States Africa Command (Africom). 2009a. *About U.S. Africa Command*. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.africom.mil/AboutAFRICOM.asp>. (Lest 15.03.2010).

United States Africa Command (Africom). 2009b. *Frequently Asked Questions*. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.africom.mil/africomFAQs.asp>. (Lest 15.03.2010).

United States Department of Defence [DoD]. 2008. *Military Power of the People's Republic of China*. Annual Report to Congress. Tilgjengelig elektronisk:

http://www.defense.gov/pubs/pdfs/China_Military_Report_08.pdf. (Lest 12.04.2010).

U.S.-China Economic and Security Commission. 2006. *2006 Report to Congress*. One hundred ninth Congress. Second Session. November 2006. Tilgjengelig elektronisk:

http://www.uscc.gov/annual_report/2006/annual_report_full_06.pdf. (Lest 21.04.2010).

Vandiver, J. 2008. "Africom to remain in Stuttgart until 2012". *Stars and Stripes*. 1.

November 2008. Tilgjengelig elektronisk;

<http://www.stripes.com/article.asp?article=58538§ion=104>. (Lest 04.09.2009).

Volman, D 2009a. "Africom: Oljetilgang og terrorisme er viktigst" i *Arena Afrika: Kappløp om makt og ressurser* Solidaritet forlag.

Volman, D. 2009b. *China, India, Russia and the United States: Scramble for African Oil and the Militarization of the Continent*. Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala. Tilgjengelig elektronisk: <http://www.nai.uu.se/publications/cai-43.pdf>. (Lest 23.03.2010)

Volman, D. 2009c. Africa: Obama moves ahead with Africom. *All Africa*. 10.12.2009. Tilgjengelig elektronisk: <http://allafrica.com/stories/200912100945.html?viewall=1>. (Lest 04.04.2010).

Walton, C. D. 2007. *Geopolitics and the Great Powers in the Twenty-first Century: multipolarity and the revolution in strategic perspective*. New York: Routledge.

Ward, W. 2008. Testimony Before the House Armed Services Committee 13. mars 2008. Tilgjengelig elektronisk: http://armedservices.house.gov/pdfs/FC031308/Ward_Testimony031308.pdf. (Lest 01.03.2010).

Xinhua. 2009. China-Africa Trade Volume Hits All Time High. *China Daily*. 19.01.2009. Tilgjengelig Elektronisk: http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2009-01/19/content_7410520.htm. (14.03.2010).

Yin, R. K. 1994. *Case Study Research: Design and Methodes*. second ed., London: Sage Publications.

Yin, R. K. 2003. *Case Study Research: Design and Methodes*. third ed., London: Sage Publications.

Østerud Ø., Goldmann, K. og Pedersen, M.N. 1997. *Statsvitenskaplig leksikon*. Oslo: Universitets forlaget.

Østerud, Ø. 2003. *Statsvitenskap: Innføring i Politisk Analyse*. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Østerud, Ø. (red). 2007 *Statsvitenskaplig Leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.